

Dikken Zwiłgmeyer

Ungt sind

En novelle

Tekstkritisk utgave ved Jorunn Hareide

Det norske språk- og litteraturselskap/bokselskap.no

Oslo 2024

Dikken Zwilgmeyer: *Ungt sind*

Utgave ved Jorunn Hareide, Det norske språk- og litteraturselskap/bokselskap.no,

Oslo 2024

Teksten i bokselskap.no følger 1. utgave, 1896 (Kristiania/Cammermeyer).

Digitaliseringen er basert på fil mottatt fra Nasjonalbiblioteket (nb.no).

ISBN: 978-82-8319-762-4 (bokselskap.no),

978-82-8319-763-1 (epub), 978-82-8319-764-8 (mobi)

Filen er lastet ned fra e-bokportalen Bokselskap. Lesetekst og flere

nedlastningsmuligheter m.m. er gratis tilgjengelig på bokselskap.no

Forord

Ifølge bibliotekenes utlånsstatistikk blir Dikken Zwiilmeyers barnebøker ennå til en viss grad lest, over hundre år etter at de ble skrevet. Men hva med de novellene og romanene hun skrev for voksne? De synes langt på vei å være glemte.

Romanen *Ungt sind* (1896) får med dette – høyst fortjent – en ny sjanse. Det «sinnet» vi får lære å kjenne, er så til de grader ungt. Den femten år gamle hovedpersonen, Helga, er ikke en gang konfirmert. Likevel blir hun i all sin deilighet gjenstand for unge menns erotiserte oppmerksomhet. Det komplett uerfarne og ufattelig naive pikebarnet lærer å spille med. Hun har selvsagt aldri hørt om asymmetriske relasjoner, enn si om ekteskapets realiteter. Samfunnet har ikke utstyrt henne med annet enn besteborgerlig bekymringsfrihet og luthersk dogmatikk.

Den humørfylte barnebokforfatteren slår her an helt andre akkorder enn dem vi kjenner fra Inger Johanne-bøkene. Hun fremstår som samfunnskritiker. Har vi kanskje ikke med en *MeToo*-roman å gjøre?

Med denne utgivelsen vender Jorunn Hareide, professor emerita, tilbake til et emne hun kjenner godt fra før. Hennes innsiktsfulle bok om Zwiilmeyers «voksne» forfatterskap, *Protest, desillusjonering, resignasjon*, har stått som en påle i over 40 år og kan ennå føres opp som anbefalt lesning sammen med denne romanen. Romanteksten er renset for tilfeldige feil, språket er kommentert der den historiske utviklingen har gjort det påkrevd.

Håvard Loeng har hjulpet til med tekstkorrektur, og Ellen Nessheim Wiger har hatt ansvar for tekstkoding og publisering.

Oslo i april 2024

Jon Haarberg

Innledning

I artikkelen «Aarets forfatterinder» i *Urd* 1925 skriver Kristian Elster d.y. innledningsvis:

Det en litteraturinteressert læser særlig og først skulde søke i vore forfatterinders bøker, var hvordan det kvindelige sind avspeiler sig i digtningen og hvordan kvindetemperamentet her avslører og aabenbarer sig. Naar en tænker tilbage paa Camilla Collett, er hendes store *kunstneriske* bedrift at hun er den første i norsk digtning som viser os et lidenskabeligt kvindesind i oprør. Det som har værdi i Magdalene Thoresens fortællinger, er det særlig kvindelig erotisk bevægede. Det nye hos Amalie Skram er at hun er den første kvinde som med fuldkommen aaben hensynsløshed skrev om sit eget kjønn, bestemt af sanser og begjær eller av lidenskabsløshed og mangel paa sanser. Hos Ragnhild Jølsen avspeiler sig 90-aarenes ny-romantik i et mørkt bevæget slægtsbestemt kvindesind.

Kristian Elster nevner ikke Dikken Zwiłgmeyer i denne historiske oversikten, men det kunne han godt ha gjort. For *Ungt sind* (1896), som utkom midt under nyromantikken, men innholdsmessig kanskje hører mer hjemme under det moderne gjennombrudd, handler nettopp om «et lidenskabeligt kvindesind i oprør» og om hvordan en blottende ung kvinnes liv bestemmes av «sanser og begjær».

I dag huskes Dikken Zwiłgmeyer først og fremst for sine barnebøker, særlig de såkalte Inger Johanne-bøkene. Den første av dem, *Vi Børn*, kom ut i 1890, altså noen år før *Ungt sind*. Fortelleren er den 10–12-årige jentungen Inger Johanne, som friskt og morsomt gjengir episoder fra hverdagslivet i småbyen ved kysten, Risør i lett forkledning. Siden fulgte i rask rekkefølge *Karsten og jeg*, *Fra vor By*, *Sommerferier* og *Barndom* og en rekke andre barne- og ungpikébøker (som det het den gang), som alle vakte oppmerksomhet og ble populære blant flere generasjoner barn.

Men Dikken Zwiłgmeyers debut var av en helt annen karakter. På 1880-tallet utga hun under psevdonym fire korte noveller: «En Hverdagshistorie» (1884), «Der er

Forskjel» (1885), «Jørgen» (1885) og «En Lærer» (1888). Bortsett fra i novellen om unggutten Jørgen tar hun her opp tematikk som var typisk for det moderne gjennombrudd, som dobbeltmoral, forsørgelsesekteskap og kvinners utsatte situasjon i og utenfor ekteskapet. Denne problematikken utvikles videre i novellesamlingen *Som kvinder er* (1895), som består av utelukkende nye noveller.

De tre første fortellingene fra 1880-tallet ble trykt i *Nyt Tidsskrift*.¹¹ Tidsskriftet ble regnet for å være radikalt, men reaksjonene på «En Hverdagshistorie» og den triste historien om unggutten Jørgen, som tar livet av seg etter å ha blitt mobbet gjennom hele barndommen, skal ha vært så negative at tidsskriftet ikke ville eller torde ta inn mer stoff av henne. Dette var visstnok grunnen til at «En Lærer» ble trykt i det danske tidsskriftet *Tilskueren*.¹² Det fortalte Mathilde Schjøtt i et foredrag hun holdt i Læseforening for kvinder et års tid etter at Dikken Zwiłgmeyer var død, der hun omtalte hennes forfatterskap for voksne i meget rosende vendinger. Men også barnebøkene var fremragende, mente Mathilde Schjøtt, og slo til lyd for at samtlige bøker burde komme i en samleutgave, «saa de vedblivende kunde komme barn og voksne tilgode og bli den skat i hjemmene, som de fortjente ogsaa fremover i tiden».¹³ Oppfordringen førte ikke til noe, hverken da eller siden.

Øyensynlig har Dikken Zwiłgmeyer ment at historien om den unge Helga Gjørtz i «En Lærer» trengte en fortsettelse, for noen år senere inkluderte hun denne fortellingen i romanen *Ungt sind*. Det er bare foretatt små språklige endringer fra den opprinnelige teksten, som utgjør kap. I–II i romanen.

«Metoo» i 1896

Helgas forhold til lærer Greve er en forutsetning for hennes videre utvikling; det er langt på vei en «metoo»-historie *avant la lettre*, 120 år før begrepet var oppfunnet. Tittelen er ironisk i sin dobbeltbunnethet: Greve er Helgas lærer i siste klasse på folkeskolen, men han er også den som underviser henne i kurtisens hemmeligheter og gjør henne bevisst om hennes gryende seksualitet. Dette er en syndefallsmyte med omvendt fortegn: her er det mannen som frister kvinnen til å spise av kunnskapens tre. Etterpå blir som kjent ingenting som før.

Fortelleren fokuserer på erotikk og seksualitet helt fra åpningsscenen, og ikke bare fra lærerens side. Om klassen Helga går i, får leseren vite at den består av 16 piker i

fjorten-femtenårsalderen. «Nogen fuldt udviklede, nogen bare som to Brætter lagt sammen.» Uansett fysisk utvikling spiller de opp til sin nye lærer, som de har hørt en god del sladder om. De har allerede bestemte forestillinger om ham, kjenner alle detaljer ved hans utseende og klesdrakt, og synes det er spennende at «han skal være saa gyselig til at gjøre Kur». Lærerens entré i klassen skildres slik:

Alle de toogtredive øine, der var i klassen, stirrede paa kandidat Greve. Han lod fuldstændig til at være i sit es ved denne mønstring. [...] Intet undgik de toogtredive øine. Aa, hvor de stirrede. Greve bukkede overordentlig høflig, næsten med et lidet anstrøg af kurtise, han havde opdaget Mathea Rasks lyse hoved og slanke figur paa den øverste pult.

Men det er Helga Giertz han med sitt kjennerblikk først og fremst legger merke til; hun var «ubetinget den smukkeste af dem alle», skjønt ikke så høy, og med «et fladt, barnslig kjoleliv med rynker». Da Greve forstår at hun er datter av byens rikeste mann, tenker han at det nesten kunne lønne seg «at gjøre kur her, hun saa forresten temmelig uskyldig ud, han maatte vist i saa fald lære henne op». Og det gjør han så, skritt for skritt.

Først reagerer Helga med undring. Dikken Zwiilmeyer har understreket hennes barnslighet ved å la henne sitte i tegnetimen og drømme om katten hjemme, i stedet for å konsentrere seg om undervisningen; katten holder på å få unger, og hun skal få beholde to av dem. «Rødt baand med hvid knap i skulde de have om halsen til hverdags og blaat silkebaand til søndags. [...] Nei, nu saa Greve, at hun ikke tegnede.»

Men da han setter seg ved siden av henne for å hjelpe henne med tegningen, og så stryker henne ned over kinnene, finner hun det «løierligt»; hvorfor gjorde han det? Det gjorde da vitterlig ingen av de andre lærerne. Hans skjulte håndtrykk når hun må vise ham noe oppe ved kateteret, undrer henne også. Men den eldre søsterens interesserte spørsmål om denne nye tilveksten til småbyens presentable og gifteferdige unge menn får henne til å betrakte Greves tilnærmelser med andre øyne. «Greve syntes vist bedst om hende af alle i Klassen, ja han gjorde vist ganske bestemt det.» Hun finner det «umaadeligt morsomt», og legger plutselig merke til hans «lysegraa Benklæder, som sad saa gruelig stramt», en interessant observasjon i denne sammenhengen.

Under en kanefart med klassen får han henne for seg selv. Helgas opplevelse av denne turen er sterkt erotisk farget; den beskrives med uttrykk som «susede», «blændet», «flimrede», «glimtede», «skinnende», og det eneste hun er seg bevisst,

er Greves sterke arm som holder fast om henne. Da kjelken stopper etter den ville farten, er det bare så vidt bena vil bære henne. «Men det var bare et par skridt, saa kom den overvældende, jublende følelse op i hende, at slig havde hun endnu aldrig moret sig.» Det er fint observert at barnet Helga ikke finner annet uttrykk for sine hittil ukjente følelser enn at hun har *moret seg*.

Da Greve senere kysser henne, blir hun forskrekket og skyver ham fra seg. «Og dog var hun sig paa samme tid bevidst, at hun inderst inde havde et besynderligt, vildt ønske om, at han vilde gjøre det igjen.» Sensualiteten er vekket i Helga. Greve tenker etter en tid at «det var forbistret, saa gode anlæg hun havde til at blive koket (...) Denne halve byden sig frem og halve trækken tilbage, denne naive uskyld lige overfor et dulgt kompliment eller et dristigt vovet ord, Helga kunde det alt perfekt. Det var næsten moro at snakke med henne nu».

Men cand. philol. Francis Greve vet bedre enn å gå (lengre) over streken med en av sine ukonfirmerte elever, som attpå til har en innflytelsesrik far. Det er fornuftigere av ham å gjøre haneben til Helgas åtte år eldre søster Bolette, som etter farens mening for lengst er gifteferdig, og minst like velstående, om ikke fullt så vakker som Helga.

Helga reagerer med vantro, sorg og fortvilelse over at Greve forlover seg med Bolette, og fantaserer om å ta livet av seg. Men så finner hun at det er morsommere å leve og gjøre menn forelsket. Bolette og Greve er enige om at hun er blitt svært kokett, der de observerer henne omringet av unge menn i forlovelsesselskapet deres. Greve hevder leende at han har gjort hva han kunne «for at modarbeide denne tilbøielighed» hos sin elev, men «det ligger nu en gang i kvindens natur». Bolette repliserer: «Ja, og ligesom I herrer ikke vil ha os slig.» Hvorpå Greve svarer: «Du er den sødeste af alle søde». Og her ender den opprinnelige novellen.

Kapittel III starter med at Greve sier opp stillingen ved skolen. Han og Bolette flytter til hovedstaden – og forsvinner ut av historien.

To uoverveide forlovelser

Deretter skildres Helgas videre utvikling. Hun følger opp sitt forsett, og greier snart å få kjøpmannen og småbylapsen Agathon Smith forelsket i seg. Han er ti år eldre enn henne, har vært utenlands et par år og virker mer spennende enn de fleste

andre unge mennene i småbyen. De sniker seg til stevnemøter oppe i heia utover våren, og forlover seg i hemmelighet samtidig som Helga går til konfirmasjonsforberedelse. Men konflikten mellom hennes våknende driftsliv og kirkens seksualmoral blir stadig vanskeligere å takle.

Skyldfølelsen kulminerer i et nervøst sammenbrudd da Anna Eriksen, en noe eldre slektning av Agathon som bor hos hans familie, begår selvmord i sjalusi og fortvilelse etter at hun har avslørt forholdet mellom de to unge. Hun er nemlig selv dypt betatt av Agathon, det er ham hun på sett og vis lever for. Helga bryter forbindelsen med Agathon da hun hører om selvmordet, men blir mer og mer urolig og fortvilet. Foreldrene henter presten, den nye kapellanen, i håp om at han kan hjelpe. Han klarer også virkelig å trøste henne.

Løsningen på konflikten ser Helga i å avvise sin seksualitet og «vie sit liv» til Gud. At hun stadig er et barn, antydes ved at Dikken Zwilgmeyer lar henne fantasere om å bli diakonisse, eller misjonær, eller «reise til Jerusalem og blive sygepleierske. Det sidste vilde hun igrunden helst. Det maatte være det deiligste af alt at bo i Palæstina, hvor Jesus havde vandret».

Da presten overraskende frir til henne på konfirmasjonsdagen, er hennes første tanke at det er umulig; hun skulle jo reise til Jerusalem og bli sykepleierske. Men så synes hun synd på den ubehjelpelige unge presten, som kommer fra fattige kår og ikke kjenner de sosiale kodene i Helgas omgangskrets. Hun forlover seg da med ham mot foreldrenes vilje. Hun oppfatter hans stille, trøstende vesen som et vern mot de syndige driftene hun føler i seg når hun minst venter det, og tenker at hun med ham kan inngå et åndelig ekteskap. Men fortelleren antyder at hun har tatt feil av både seg selv og sin forlovede. Han vil gjerne besegle forlovelsen med et kyss, noe hun motsetter seg.¹⁴ Hun har ikke fattet stort av ekteskapet når hun forestiller seg at de skal ha hver sitt soverom og ikke dele seng når de blir gift, slik hennes foreldre gjør.

Også den tidligere forlovelsen med Agathon kom overraskende på Helga. Hun hadde nok hatt romantiske drømmer om at han ville fri, men da ville hun – som hun hadde lest i romanene – gjøre seg kostbar, også et trekk som viser hvor umoden hun er:

De skulde staa i porten en aften, saaledes som den aften, Greve fulgte hende hjem, og så skulde Agathon sige: Jeg elsker Dem, frøken Gjertz. Saa vilde hun sige: Uf, ikke bliv saa sentimental da, Smith. Saa skulde han sige: Jeg elsker

Dem høiere end mit liv – og saa vilde han formodentlig kysse hende. Naar Helga kom saa langt i sine fantasier, begyndte hun altid at smaaskjælve.

Da Agathon faktisk spør om de skal forlove seg, glemmer Helga likevel alle fantasiene om at han skulle trygle og be henne. Hun kan ikke si annet enn ja. Men da han kysser henne, sitter hun igjen med en underlig fornemmelse:

Dette var det altsaa, hun havde længtes saa efter, at blive kysset saadan, – dette var det, hun havde tænkt sig var saa deiligt og nu var hun ikke fornøiet alligevel! Inderstinde var hun lei af sig; hun vilde helst græde, saa rart var det. Hun var ligesom ræd for noget – hun vidste ikke hvad – og begyndte at skjælve.

Det som skremmer Helga, er kanskje at hun begynner å ane hva begjær og erotisk opphisselse kan være.

Romanen ender med en kort epilog, en oppgjørscene med Agathon, som hun ikke har vært i kontakt med siden hun sendte ham et brev hvor hun hevet forlovelsen. Hun forteller at hun nå er forlovet med kapellan Sveum. Han ler rått og går sin vei etter å ha kalt henne en «hjerteløs kokette», mens hun hulker at hun bare vil gjøre det som er riktig. Men «indi mig vil jeg elske, jeg ogsaa, grænseløst vil jeg elske». Dagen etter reiser hun til et tysk pensjonat for å være borte i to år. Hvordan det så går med henne, må leseren gjette seg til. Foreldrene håper at Helgas «religiøse griller» vil gå over, og at hun vil heve forlovelsen med kapellannen.

Så er spørsmålet om leseren skal være enig med Agathon i at Helga er en «hjerteløs kokette». Anmelderne var litt i tvil (se nedenfor). Men fortelleteknikken peker i retning av at hun først og fremst skal oppfattes som et offer for Greves lek med hennes følelsesliv.

Det er Helgas tanker og følelser leseren får særlig innblikk i. Gjennom hennes religiøse og etiske grublinger etter Anna Eriksens selvmord og bruddet med Agathon kommer vi særlig tett på henne. Hun utstilles som det forvirrede barnet hun er. Leserens sympati med henne. Den ironien som ellers er et av Dikken Zwiłgmeyers foretrukne grep når hun vil legge avstand til noen eller henge dem ut, finnes ikke her; fortelleren stiller seg bak henne.

Ironi finnes derimot i tykke lag i skildringen av Helgas foreldre. Begge utleveres nokså nådeløst gjennom sine replikker, og for konsulinnens vedkommende også gjennom referater av hennes høye tanker om seg selv og sin evne til å løse problemer. Da prostens ikke kan komme til Helga fordi han er på ferie, bestemmer

hun seg for å tilkalle den nye kapellanen: «Der maatte noget religiøst til for Helga nu, da alle konsulindens trøstegrunde intet nyttede, og den ene prest var jo ligesaa god som den anden.»

Om konsulen heter det at han ene og alene kunne takke sine «prægtige, staaalgraa whiskers» for at folk mente de hadde «byens første mand for sig» når de så ham. Whiskersene hadde, uten at han var klar over det, «været hans støtte gjennom livet og givet ham dette overlegne distingverede, som alle bøiede sig for».

Religion og dobbeltmoral

Helgas dilemma er langt på vei et resultat av kirkens og samfunnets fordømmende holdning til kvinnelig seksualitet. Synet på kvinnen som et umettelig hundyr, en hjerteløs og hensynsløs flirt, kommer til uttrykk flere steder i boken (men deles ikke av fortelleren). Anna Eriksen hevder for eksempel at det må være Helga som har forført Agathon og ikke omvendt, og det samme gjør hans mor, madam Smith. Og ikke minst Agathon selv, i sluttoppgjøret mellom dem: «... var det ikke dig, som trak mig til dig, kanske, negt om du kan, Helga.» Også fru Gjertz bebreider utelukkende sin datter da hun blir gjort oppmerksom på at Helga har hatt hemmelige stevnemøter med ham.

I tillegg kommer Helgas uvitenhet om erotikk og seksualitet. Ved middagsbordet hører hun en dag foreldrene snakke om en ung håndverkerdatter som var skeiet ut og døde i elendighet. Konsulinnens kommentar er at det ikke var så underlig, så «vanartig» som hun var; hun hadde hatt flere forlovelshistorier mens hun gikk til konfirmasjonsforberedelse. Helga blir fortvilet, for kanskje foreldrene vil forstøte henne dersom de får vite om forlovelsen med Agathon. Han trøster henne, men Helga kan ikke glemme historien om piken som var død på hospitalet «af bare vanart. Det var noget i det, som ikke kunde tales om, – aa hvor altsammen var forfærdeligt». Kanskje er det et uønsket svangerskap eller en abort det ikke kan snakkes om? Helga vet om en annen ung kvinne, Netta til Geirtrud Feier, som skulle ha barn og kastet seg i sjøen.

Samtidig som kvinnene altså får mye av skylden for forlokkelse og usedelighet, avsløres det at både Agathon og konsulen selv har hatt sine svin på skogen, men uten at det får noen konsekvenser for dem. Anna Eriksen kjenner godt til Agathons

kvinnehistorier, men tenker i sitt stille sinn at han gjerne må «elske de tusen, naar han blot kommer tilbage – ». Og da konsul Gjertz og hans kone diskuterer Helgas problemer, bebreider han sin hustru at hun la seg opp i forlovelseshistorien med Agathon, for sånt går over av seg selv, hevder han – og minnes hvordan det var da han var seksten år og pleide å møte «den friske lodsatter! Og den sypigen hos hans moder og kaféjomfruen med det ildrøde, krøllete haar! [...] Puh, det var forresten en kjedelig historie med den kaféjomfru.» Siden kommer han på at det kanskje ville ha vært bedre om «en kraftig haand» hadde stanset historien med kaféjomfruen i tide. Antydes det at det kom barn ut av den historien? For øvrig har han stadig små eventyr på si, noe konsulinnen godt vet, men foretrekker å lukke øynene for.

Spørsmålet om dobbeltmoral er ikke noe stort poeng i denne fortellingen, men desto større i Dikken Zwiłgmeyers første publikasjon, «Der er Forskel», med den talende undertittelen «En Hverdagshistorie», trykt under merket «K.E.». Her fortelles historien om den 17-årige Petrine, som blir forført av skipsredersønnen Nicolaj Brahm. Da hun blir gravid, forlanger moren hennes at Nicolaj må gifte seg med henne. Dette avvises, Nicolaj blir sendt utenlands i et par år, og Petrine føder et barn som blir satt bort, mens skipsrederen motvillig må betale underhold for barnet.

Også her er det kvinnene som får skylden for det som har hendt; Petrines mor fordi hun ikke har oppdratt datteren bedre, og Petrine fordi hun burde ha passet seg. «Igrunden burde de [kvinnene] have streng straf atpaa; at forføre en mand slig», mener skipsrederen. Petrine blir ikke «kagstrøget paa offentlig gade», slik skipsrederen mente at man tidligere gjorde med kvinner som henne. Men hun får likevel sin straff; hun blir utstøtt av det lille samfunnet og lever en skyggetilværelse som husholderske for sin bror. Nicolaj, derimot, blir konsul, og novellen slutter med at han holder en herremiddag da han har mottatt Olavskorset, og blir hyllet som en samfunnsstøtte. «Det var igrunnen ganske morsomt at leve. Det vil sige, naar man havde en god samvittighed og vidste, man havde gjort sin pligt.»

Her ligger jo ironien tykt, liksom indignasjonen på kvinnenens vegne. Dette er et felles trekk ved disse tidlige historiene, som fremstår som ganske brutale i sin virkelighetsskildring. Den første av dem, «En Hverdagshistorie», handler om ekteskapet mellom en kvinne som gifter seg for å bli forsørget og en mann som gifter seg fordi han ønsker seg en husholderske som ikke sier opp på flyttedagen og ellers utmerker seg ved ikke å ha noen egen vilje, som det heter innledningsvis. Fru Bruvold får ni barn, står på pinne for alle i familien, sliter seg ut og dør i

førtiårsalderen. Bruvold på sin side påtar seg å underholde dem, men kunne aldri «tilgive hende, at hun havde bragt saamange børn til verden og for hvert barn lagt en sten mere til den byrde, han maatte trække op ad livets bakke». På dødsleiet advarer hun den forelskede datteren mot å gifte seg; hun er bare 17 år, og moren vil at hun skal få en utdanning så hun kan forsørge seg selv. Men, føyer hun til, om datteren holder av den unge mannen, så kan det kanskje gå. I hennes eget ekteskap var det hverken kjærlyghet eller forståelse.

Også i novellen «På egne ben» fra samlingen *Som kvinder er* gir Dikken Zwilgmeyer et usminket bilde av forsørgelsesekteskapet, og skildrer hvordan en kvinne må holde ut med en bølge av en mann. Her blir det første barnet den store trøsten – inntil videre.

Dikken Zwilgmeyer i sin tid

Dikken Zwilgmeyers skildringer er så presise og så inngående at leseren nesten kunne tro de var selvopplevde, men det er ingenting av det vi vet om hennes liv som bekrefter det. Historien om den pågående lærer Greve kan hun selvsagt ha observert i sin egen skoletid, selv om man vel må spørre seg om denne figuren er troverdig? Kan det tenkes at en lærer kunne kurtisere en elev på en så åpenlys måte?

Angående ekteskapshistoriene er det sannsynligvis tale om en glimrende observasjons- og innlevelsessevne snarere enn om gjengivelse av hendelser i hennes eget liv, for hun giftet seg aldri.

Da Dikken Zwilgmeyer skrev disse fortellingene, var hun midt i trettiårene, og hadde kanskje oppgitt tanken på å gifte seg og stifte familie. Når kvinner var blitt så gamle, var de nærmest over giftealderen og ble betraktet som gamle jomfruer. Tjenestepikene i hjemmet til Agathon Smidt ligger «over kjøkkenbænken i lydløs latter» over Anna Eriksen, «det gamle spektakel», som vil ha en mann som er elleve år yngre enn henne. Også ute på byen lo folk av henne. Men det er drømmen om kjærlyghet hun lever for, hvor forskrudd den enn er; da hun må oppgi drømmen, kan hun ikke leve lenger. For så vidt er hun et slags vrengebilde av Helga.

Også i *Som kvinder er* er det slike skjebner Dikken Zwiłgmeyer skildrer; kvinner som ingen har bruk for, og som hensleper livet med å vente på en kjærlighetslykke som aldri kommer, eller kvinner som gifter seg for å bli forsørget, som den omtalte madam Bruvold i «En hverdagshistorie». Også den lille forskremte Sine Filipsen i «Drømme» fra samme bok er et eksempel på en kvinne som lever for drømmen om en kjærlighetslykke som aldri kommer. Om kvinner som henne sier fortelleren innledningsvis:

Det er kvinder; som lever paa drømme hele sit liv, bogstavelig paa indbildninger, fostrede i deres egen hjerne uden rod i virkeligheden. Og det er disse drømme, der gjør dem lykkelige. Deres liv vilde ellers være en graa flade, saa langt øiet kan række frem og tilbage, – graat i graat. Men drømmene lyser op, der bliver solstreif og guldskjær, og sindet bliver fornøiet, og øinene kan lyse i et lidet vissent ansigt. Det er drømmene, min ven! Intet andet.

Etter det vi vet om hennes liv, er det lite sannsynlig at Dikken Zwiłgmeyer hadde kontakt med noen av pionerene i det moderne gjennombrudd, men hun må ha lest aviser og fulgt med i den litterære debatten. Hun var datter av byfogden i Risør, Peter Gustav Zwiłgmeyer, og Margrethe Gjørvel, f. Daae. Hennes morfar var kaptein Ludvig Daae på storgården Solnør, Skodje i Borgund. Margrethe Daaes barndomshjem var rikt og kultivert. Ivar Aasen var i syv år huslærer for henne og søsknene, og broren Ludvig Daae dy. (1829–1893), jurist og stortingsmann, ble en kjent Venstre-politiker som spilte en viktig rolle i Johan Sverdrups regjering i 1884. Peter Gustav Zwiłgmeyer var sønn av en tysk innvandrer som bl.a. var språklærer ved Krigsskolen og Katedralskolen i Christiania, og siden ble proprietær ved Børsumrud gård i Ås. Daae-familien har visstnok ment at Margrethes ekteskap med den dypt religiøse og ikke særlig velstående juristen var en mesalliance.¹⁵

Familien Zwiłgmeyer flyttet til Kristiania i 1878 da byfogden gikk av med pensjon, og det må da ha blitt enklere å følge med på kulturfronten. Familien førte et gjestfritt hus. Ivar Aasen var en kjær gjest, likeså Suzannah Ibsen, Margrethe Zwiłgmeyers kusine. Arkeologen Ingvald Undset, Sigrid Undsets far, hørte også til omgangskretsen.

Dikken var nummer to i en søskenrekke på syv; to gutter og fire piker vokste opp. Den eldste sønnen, Ludvig (1855–1910), ble prest, og den yngste, Karl Henrik (1865–1953), ble ingeniør og utvandret til Argentina, hvor han bl.a. drev en vingård.¹⁶ Dikkens tre søstre ble lærerinner; hun var den eneste av søskenflokkens som ikke hadde noen formell utdanning. Hun fikk noe undervisning i malingskunsten av malerinnen Clara Mørch (1851–1935) i Fredrikshald, mens hun en tid bodde hos

sin farbror Carl Zwilgmeyer, som var kapteinvaktmester på Fredriksten festning fra 1867. Malingen forble bare en hobby. Men hun tjente en god del på bøkene sine, særlig på barne- og ungdomsbøkene. De kom i hele tolv opplag, det siste så sent som i 1990.

Antagelig arvet hun også en del penger etter sin mor, slik at hun var økonomisk selvstendig. Skifterettsprotokollen over hennes dødsbo viser at hun var en formuende kvinne da hun døde. Hun etterlot seg 35.000 kroner i aksjer og obligasjoner, en anselig sum i 1913. Det svarer til rundt 2.3 mill. kr. i 2022.

Mens en av Dikkens søstre giftet seg og de to andre flyttet sammen, fant hun tilhørighet og trøst i vennskapet med Inga Ødegaard, som hun traff sommeren 1889 på Grefsen sanatorium. Hun oppholdt seg der en tid for å komme seg etter at både hennes foreldre og seks andre nære familiemedlemmer var døde i løpet av ganske få år. Inga Ødegaard var gift med oberst Vilhelm Ødegaard, og Dikken fikk et slags annet hjem hos dem. I folketellingene for 1900 og 1910 bodde hun i henholdsvis Underhaugsveien 15 og Lyder Sagensgate 2 i Oslo, på samme adresse som familien Ødegaard. Da Ødegaards flyttet til Kongsberg, ble hun likevel boende i Oslo, men hadde sitt eget værelse hos dem og besøkte dem ofte. Hun døde i deres hjem der den 28. februar 1913, nær 60 år gammel.

I noen av nekrologene oppgis at hun var 57 år gammel, i andre at hun var 54. Ifølge hennes yngste bror Karl var det en kjent sak i familien at hun løy på alderen.¹⁷ Hun var født 20. september 1853, men i folketellingen fra 1910 oppgis fødselsår som 1860. Det var kanskje ikke så uvanlig den gangen at kvinner lot som om de var yngre enn de var?

Ettermælet

Dikken Zwilgmeyer tilhørte altså et borgerlig, kultivert miljø. Men usikkerheten som mange kvinner sto overfor, var noe hun kjente; hvis de ikke ble gift eller hadde egne midler, hvordan skulle det da gå med dem? Det hun har kunnet se og observere av kvinners vilkår og skjebner, virket opprørende på henne. I en småby som Risør, hvor alle kjente til hverandre, har det vært lett for en jentunge fra overklassen å merke seg hvordan folk i andre samfunnslag hadde det. Og hun la

ikke fingrene imellom når hun skildret kvinneskjebner – fra alle sosiale sjikt – i de første arbeidene sine.

Men de ble altså glemt, vel fordi disse tidlige arbeidene kom i skyggen av Inger Johanne bøkene og de senere barne- og ungdomsbøkene. Det er dem som hylles i nekrologene over henne. De fleste anmelderne av voksenromanene fra først på 1900-tallet, *Emerentze*, *Maren Ragna* og *Thekla*, var faktisk ukjente med at Dikken Zwiilmeyer hadde et tidligere forfatterskap for voksne. Selv om tonen i disse sene kvinneskildringene er neddempet i forhold til hennes første arbeider, og hovedpersonene finner trøst i religionen, savner anmelderne forfatterinnens lune humør og muntre sinn, som de hadde satt sånn pris på i barnebøkene. Som Audun Hierman sier i sin nekrolog over henne i *Husmoderen* 8. mars 1913: «Som forfatterinne ble hun faktisk drept av sine egne barnebøker.»

Hverken *Som kvinder er* eller *Ungt sind* ble anmeldt i kvinnesakstidsskriftet *Nylænde*, som Gina Krog redigerte på denne tiden. Men *Ungt sind* ble anmeldt i tre hovedstadsaviser, alle overveiende velvillige. Velviljen er imidlertid stort sett fundert på at anmelderne ikke har forstått samfunnskritikken i boka. Den anonyme anmelderen i *Aftenposten* (22.12.1896) åpner med at Dikken Zwiilmeyer vant stor anerkjennelse for Inger Johanne-bøkene, som handler om barns livlige lek og hverdag i en småby og setter leseren i godt humør. I sin nye bok skildrer hun en pike som med en fot står i barnealderen, med den andre i «den forlovelsesmodne Alder», og som er tidlig fysisk utviklet uten å ha nådd en tilsvarende åndelig modenhet. Anmelderen synes at skildringen av «den nye Adjunkts & Don Juans forbløffende dristige, men begjærligt modtagne Kurmageri» er «simpelthen fortrinligt».

Han (for det var nok en mann) gjør imidlertid Helgas kjærlighetshistorier til et spørsmål om tidlig fysisk modning (noe som ikke stemmer med beskrivelsen av henne), og overser den årsakssammenhengen teksten avdekker mellom en for tidlig erotisk vekking og en senere psykoseksuell utvikling. Han forstår ikke hva som er den psykiske forklaringen på «den meget overspændte tredie [dvs. andre] Forlovelse». Og viktigst: Også han snur skyldspørsmålet på hodet.

«E.H.» (Elling Holst) i *Morgenbladet* (11.12.1896) og «Br.» i *Ørebladet* (15.12.1896) presenterer *Ungt sind* som en «morsom» og «fornøielig» skildring av «Backfischens nyfigne Sværmen om Kjærlighedens lokkende Mysterium». Men Elling Holst innvender at det sannsynligvis er få tenåringer som har «en saa broget Livshistorie at se tilbage paa fra sine Skole- og Konfirmationsdage», og «Br.» mener at «den sterkt kurtiserende Lærer [er] en noget aparte Type, der vel

nærmest er lavet for Anledningen». Elling Holst legger videre vekt på at heltinnen ikke er «et fordærvet Pigebarn», slik hennes mange kjærlighetshistorier kunne tyde på, men at hun «dumper saa hjelpeløst tilfældigt op i sine Fataliteter». Historien om Helga er altså ikke relevant for unge piker flest. Moralen er i orden, og boka kan trygt anbefales unge piker.

Holst skriver likevel, noe flåsete, at den helst bør leses til skrekk og advarsel, da den er godt skikket til å vise «unge Backfischer, hvordan de ikke skal opføre sig, naar de er saa uheldige at være rigtig vakre, og hvordan de skal undgaa, at Folk hænger sig for deres Skyld, og selv faa Religionsskrupler og en kjedelig Theolog til Kjæreste». Han nevner ikke at boka kanskje heller burde leses av unge og eldre menn, slik at de avstår fra destruktiv lek med purunge kvinners følelsesliv.

Det er Sigrid Undset som har sagt de forløsende ord om *Ungt sinn*, i en nekrolog over Dikken Zwiłgmeyer trykt i *Festskrift til William Nygaard* (1913).

«Ungt sinn», som fulgte etter [*Som kvinder er*], gjorde ikke lykke. Når Inger Johannes forfatterinne utgir en bok med den tittelen – en bok om et pikebarn som modnes til kvinne, hadde man da ventet noe friskt, yndig, oppmuntrende å lese. «Ungt sinn» er akkurat det motsatte av frisk, yndig og oppmuntrende. Det er en ypperlig og uhyggelig historie om den ulykke det er, når en liten pike i sekstenårsalderen vekkes til å føle erotikk. Nettopp i sekstenårsalderen er det jo ingenting som kan kalles uskyldig forelskelse – hvis det da tales om en følelse som har den minste gnist av erotikk, og ikke bare et utslag av vedkommende jentunges forfengeligheit og jåleri. En sekstenårs småpike er jo barn ennå i mangelen på ansvarsfølelse både overfor andre og seg selv – kanskje mest overfor seg selv, barn i sin absolutte uformuenhet til å bedømme folk, mest mannfolk, oftest barn også i følelsenes heftighet og hastige forløp, – og sinnet og vettet modnes så meget langsommere enn kroppen som vokser ut til kvinne så det bare krisler og kribler av det. Om den voksne mann som vekker et slikt barn til erotikk, kan det vel sies at han har forarget en av de minste små, og det var ham bedre, det var hengt en møllestein om hans hals – riktignok blir jo pikebarnet undertiden møllesteinen.ⁿ⁸

Imidlertid gikk forargelsen ut over Dikken Zwiłgmeyers bok. Det var ikke en bok for unge piker – det kan jo ikke skrives om kjærlighet for unge piker, hvis det skal være et sant ord i det, for kjærlighet er *aldri* farefri og kan aldri bli uskadelig bonbon for søte småpike-truter. At boken kunne være ypperlig skikket til julegave for foreldre, særlig mødre, var visstnok ingen oppmerksom på.ⁿ⁹

I dag interesserer Dikken Zwiłgmeyer først og fremst fordi hennes utvikling som forfatter – fra indignasjon og opprør til en slags religiøs resignasjon – på sett og vis er tidstypisk, og fordi hennes syn på ekteskap, erotikk/seksualitet og kjærlighetens muligheter forteller mye om datidens kvinneliv. Hun burde huskes – og leses – for dette, ikke bare for Inger Johanne-bøkene og de øvrige barnebøkene. Eller som Sigrid Undset sier om de tidligste fortellingene hennes:

Midt oppe i nyromantikkens tid står de ganske for seg selv, disse grå historiene om bra, ubemerkede småborgerkvinner. Som en undertone dirrer i alle historiene disse kvinnenes fortvilte, stumme lengsel etter kjærlighet og varme og livsfylde – underlig fattigslig sammenblandet med lengselen etter forsørgelse, noenlunde sorgfrie kår – «sitt eget», som det kalles.

Denne lengselen etter kjærlighet preger også historien om Helga.

*

Litteratur

Elster, Kristian 1925. «Aarets forfatterinder», *Urd* 1925, s. 665.

Hagemann, Sonja 1974. «Dikken Zwiłgmeyer». I: *Barnelitteratur i Norge 1850–1914*, s. 176–197. Oslo: Aschehoug.

Hagemann, Sonja 1978. «Dikken Zwiłgmeyer – opprører og hjemstavnsdikter». I: *Dikken Zwiłgmeyer: Ungt Sind*, s. 5–12. Risør: For de unge A/S. (Denne utgaven inneholder også de fire debutnovellene.)

Hareide, Jorunn 1982. *Protest, desillusjonering, resignasjon. Dikken Zwiłgmeyers forfatterskap for voksne*. Oslo: Aschehoug.

Hareide, Jorunn 1993. «Et friskt vestavær i norsk barnelitteratur. Dikken Zwiłgmeyer: *Vi Børn*». I: Per Strømholm (red.): *Bokspor. Norske bøker gjennom 350 år*, s. 161–173. Oslo: Universitetsforlaget.

Undset, Sigrid 1913. «Dikken Zwiłgmeyer». I: *Festskrift til William Nygaard*. Kristiania. (Gjenoptrykt i Dikken Zwiłgmeyer: *Som kvinner er. Fem fortellinger*, s. 7–12, Aschehoug, Oslo.)

UNGT SIND

EN NOVELLE

AF

DIKKEN ZWILGMAYER

KRISTIANIA

FÖRLAGT AF CAMMERMEYERS BOGHANDEL.

Omslag, 1. utgave, 1896 (nb.no)

I.

Posten som andenlærer^{k1} ved byens middelskole^{k2} var besat med kand. filol. Francis Greve. Han skulde tiltræde posten ved nytårstid.

Det havde sneet i et par dage tæt og jævnt, men nu var det slaaet om til nordenvind og sterk kulde. Den gamle skolebygning laa der under heien stor og graa i sneen med sine to rader tomme, ensformige vinduer og de to ældgamle lønnetrær udenfor, hvis stive afkappede grene strakte sig over taget helt op i den klare, hvide frostluft. Paa afstand saa de akkurat ud som to vældige sopelimer, der var sat paa ende ned i sneen. Den gule gangdør stod aaben, børnene fløi ud og ind. To gutter kastede snebold paa hinanden; den ene havde et helt arsenal af snebold inde i gangen, dækkede sig bag døren, kom bare frem og kastede, fór saa lynsnart tilbage og var iveien for dem, der kom eller løb ud og ind. Bortover de brede gange med sine [2] umalede stokkevægge, der var blevet brune af bare ælde, laa der smaabitte toppede snefaner, som nordenvinden drev sammen, og fodspor af sneede ben; op igjennem trapperne, forbi dørene med de gamle, slappe laase, helt bort i gangvinduet, som var af den gamle, gode sort med en hvirvel i hver rude, laa der sne, kram sne, som ikke smeltede. Men oppe under taget i hjørnerne hang der store, tykke spindelvæv med fine glimrende isperler i, og det gamle, rundslidte trappegelænder var ganske vaadt og klamt at tage paa i den sterke kulde.

Det store skoleværelse, hvor øverste pigeklasse holdtes, var bare halvt opvarmet. De fem store vinduer var frosset helt op. Hele julekulden laa endda i det store rum, det var næsten, som der laa fint rim inde imellem de lyserøde, vandfarvemalede stokkevægge. Katederet var hvidmalet og stod oppe paa den ene tervæg mellem to isbelagte vinduer, og alle blækhusene var frosne hele klassen over. Fra døren og bortover gulvet til klæderækken, som stod bugnende næsten skjæv af kaaber og kyser og vinterplag, laa der smaa, runde, sorte vandpytter efter sneen, som var trukket med ind og som laa der og smeltede. Men ovnen laa pakkende fuld af sprakende furuved. Det brændte, og det durede, og det smaldt gnister langt bortover gulvet, og den nederste del af ovnen var alt begyndt at blive glorød, saa det knittede baade i den og i det lange, smale rør, der gik ret op i taget. Saa nu blev det snart [3] varmt, sagde smaapigerne. I fjorten, femten aars alderen var de alle.

Nogle fuldt udviklede, nogle bare som to brætter lagt sammen. De havde sat bænker bortved ovnen og tinte op blækhusene sine, medens de trættede om pladsen og snakkede om den nye lærer.

«Han skal bo hos madam Igland, men spise middag paa hotellet,» sagde en liden, kort, sammenknødt^{k3} jentunge med indgrodde^{k4} øine og en tyk, lys pandelug.

«Han gaar med floshat i denne kulden,» sagde Mathea Rask, et høit, vakkert pigebarn, som var ganske voksent klædt.

«Ja, og med figurfrak^{k5} og gule hansker med brede render i,» kom det fra en anden kant. «Han var paa visit hos os igaar,» sagde byfogdens datter, «og jeg forsikrer Dere paa, at støvlerne hans var saa smale som saa –»

«Hvor smale?»

«Aa, du overdriver, Benna, han maa jo have de gyseligste ligtorne.»

«Han kaldte mig frøken,» vedblev Benna, «jo, han gjorde.»

«Nei, du maa undskylde, men nu lyver du.» Benna og Mathea Rask trættede en stund om dette. «Bare for du vil være vigtig, mor, bare vigtighed, mor.»^{k6}

«Han skal være den flotteste af alle de flotte herrer, som gaar paa Karl Johan inde i Kristiania,» begyndte den lille indgrodde igjen.

«Ja, han skal være saa gyselig til at gjøre kur.»^{k7}

[4] «Ak, kur,» sagde Mathea Rask og himlede med sine blaa øine, «det er det deiligste, jeg ved.»

«Er der nogen, som har gjort kur til dig da, Mathea?» spurgte en af dem bag ovnen. De begyndte at hviske sammen.

«Hun tigger chokoladekager af ham,» sagde en indimellem.

«Var det mig, vilde jeg ikke gjøre det,» sagde en styg jentunge og saa værdig ud.

«Snak kun høit,» sagde Mathea Rask.

«Sina siger bare, at du gjør dig til for den hvidhaarede handelsbetjenten hos Bruun,» oplyste en.

«Hvidhaarede! Du kan selv være» – begyndte Mathea.

Men paa den anden side af ovnen reiste der sig i det samme en stor disput om, hvem det var, Greve havde seet paa, da han gik forbi dem nede i gangen for en stund siden. Høie, skarpe pigestemmer som kvinte, ⁿ¹⁰ skreg op, lo og skreg igjen, andre som ertede op; der var ikke ørenslyd at faa.

«Hys, jeg synes, jeg hører – hys –», der blev dødsstille med en eneste gang, «der kommer han.»

I ét nu var alle smaapigerne paa plads. De lange, gamle, sorte, fastspigrede pulte stod i rader midt paa gulvet. Det kneb at komme i slig fart med skjorter og lange, ulænelige pigeben ind imellem de trange bænke. De var dog ^[5] næsten kommet i ro, da bestyreren aabnede døren for den nye lærer. En liden venskabelig strid om, hvem der først skulde gaa ind; bestyreren seirede, og den nye lærer traadte ind.

«Dette er den øverste pigeklasse,» sagde bestyreren. Han var i sin graa husfrak og med det store, graasprængte haar, som der altid dryssede flas af.

Ingen saa paa ham. Alle de toogtredive øine, der var i klassen, stirrede paa kandidat ^{k8} Greve. Han lod fuldstændig til at være i sit es ved denne mønstring. En liden, velproportioneret figur med bitte liden ansats til fedme, mørkt, nedkjæmmet haar, en smuk ansigtsfarve, hvide, regelmæssige tænder, crêmegult slips og spidse støvler med gamascher. Intet undgik de toogtredive øine. Aa, hvor de stirrede.

Greve bukkede overordentlig høflig, næsten med et lidet anstrøg af kurtise, han havde opdaget Mathea Rasks lyse hoved og slanke figur paa den øverste pult. Bestyreren sagde et par ord, som for at introducere den nye lærer, ingen hørte efter, bare saa paa Greve; bestyreren gik, og kandidat Greve traadte op paa katederet.

Han maatte faa lov at læse op de unge damers navne for saa nogenlunde at gjøre sig bekendt.

«Mathea Rask,» begyndte han. Bemeldte unge dame reiste sig op, dreiede paa hovedet og gjorde sig lidt til. Hun vidste, hun havde en smuk figur, for anledningen havde hun snøret sit ^[6] skindbelte endda et par huller tættere sammen. Hun havde et hurtigt blik og saa godt, at Greve paaskjønnede hendes bestræbelser i den retning. Han anmodede hende overordentlig høflig om at blive siddende.

«Har du seet noget saa deiligt,» hviskede Mathea Rask til sin sidemand; denne var saa optaget af, at hun netop skulde raabes op, at øinene stod stive i hendes runde ansigt.

Kandidat Greve læste videre rækken nedover. De penere fik et dvælende blik, enkelte et smil. Han havde øine, som smiler, uden at munden behøver være med. Paa nederste bæk sad der en med en fordybning i panden, det var jo en fysiologisk merkelighed, han maatte undersøge, om ikke aandsevnerne ogsaa der havde en knæk. Vedkommende lille pige fik et meget velvilligt blik, og da hun ikke var fri for at være indbildsk, skrev hun sig det straks bag øret og blev pludselig meget ovenpaa ligeoverfor sin sidemand, der var blevet temmelig hurtig affærdiget, formodentlig paa grund af sin noget urene hud.

I dette øieblik blev døren sagte aabnet. «Aa, Helga en halv time forsent, du skal værsgod have kryds for orden,» raabte nogle.

«Hys, mine damer,» begyndte Greve meget smilende, «men jeg maa virkelig anmode damerne om ikke at være fuldt saa høirøstede.» De blev allesammen ligesom lidt skamfulde, bare af koketteri for resten; de, som ikke havde raabt, ønskede de havde været med, det hørtes saa [7] kvikt. Mathea Rask vimsede op og ned mellem katederet og pultene og gjorde sig al mulig umage for at snakke østlandsk og ikke have denne kjedelige svingen paa ordene, som fremmede folk altid lo af. Men nedover pultene begyndte de at hviske og le, fordi Mathea Rask snakkede saa fint.

Helga tog hurtig tøiet af sig; hun strævede svært med et par sokker, hun havde paa benene. Det bløde, brune haar faldt hende frem over ansigtet. Kandidat Greve kunde ikke rigtig se, hvordan hun saa ud, før hun sad paa plads. Hun var jo ubetinget den smukkeste af dem alle. Ikke meget høi, et fladt, barnsligt kjoleliv med rynker, bløde, runde kinder med en olivenvarm farve, og brune, lidt vemodige, stille øine. Munden var sterkt rød og fyldig.

«Maa jeg spørge om frøkenens navn?»

«Helga Gjertz.»

Hun havde den vane at smile og lægge hovedet lidt paaskakke, naar hun talte. Kandidat Greve blev formelig i godt humør; han vidste, konsul Gjertz^{k9} var byens rigeste mand, hun var jo rent betagende sød.

Det kunde næsten lønne sig at gjøre kur her, hun saa forresten temmelig uskyldig ud, han maatte vist i saa fald lære hende op. Her kunde man jo gjøre de mest omfattende studier af kvindenaturen. I vore dage, hvor den ting stod paa dagsordenen, var det igrunderen ganske interessant dette at blive lærer til næsten voksne pigebørn.

[8] Der var noget umaadelig morsomt, noget pirrende for alle de halvvoxsne pigeboern, i denne frøkentitel. De rettede sig i ryggen, enkelte stelte lidt paa sit haar og kjendte efter om strimlerne i halsen sad rigtig.

«Det er da forfærdeligt saa koldt, damerne har det herinde,» sagde Greve, gned sine smaa, benede haender og saa mismodig bortover de igjenfrosne vinduer.

«Aa, det tiner nok,» sagde hun med de indgrodde øine, «men saa render hele gulvet af vand.»

Og saa lo de allesammen igjen; hvide tænder i runde ansigter alle pultene nedover med det blege, hvide dagslys fra de frosne vinduer udover dem allesammen.

Greve fik atter en følelse af, at det var noget, som morede ham. «Damerne har vel ikke noget imod, at jeg røger en cigaret?»

Tænk, at han spurgte om det, de vidste næsten ikke, hvorledes de skulde svare. Cigaretrøg som var saa deilig. Nei, naar de nu tænkte paa kandidat Sæther, som de havde maattet trækkes med i hele to aar, og som uafadelig havde gaaet og suget paa en sur pipe og trukket op i sine blegblaa bukser, saa kunde de næsten ikke skjønne, at de havde holdt ud med ham.

De skulde have engelsk den første time. Kandidat Greve erklærede, at han frøs ihjel oppe paa katederet og begyndte at promenere op og ned. Der var en liden plads ledig ved siden af Helga Gjertz, der sad yderst paa en bænk.

[9] «Kanske jeg faar lov at sidde her?»

Helga Gjertz kjendte duften af en sterk parfume, der blandede sig med den fine russiske cigaret. Uf, hvorfor havde han netop sat sig ved siden af hende, det var jo saa gyselig generet. Bare han ikke vilde, at hun skulde læse op – hun kunde ingen ting – og saa vilde han vist synes, hun var dum – han havde saadanne skarpe øine – og – og – det var saa gruelig leit, at han sad der ved siden af hende. Naturligvis skulde Helga Gjertz læse et stykke. Hun skilte sig daarligt fra det og havde faaet en dyb rødme i kinderne, da hun var færdig. Men Greve smilede bare til hende, saa Helga fik med én gang det indtryk, at han vist var meget snil.

Og kulden varede ved. De høie, gennemkolde skoleværelser satte Greve i et elendigt humør. Saalænge han frøs saa, var han ikke engang oplagt til lidt uskyldig kurtise. Helga Gjertz var indtil kjedsomhed uskyldig. Hans veltalende blik og smaa,

forsigtige tilnærmelser gik aldeles sporløst hen. Rent knusende vakker vilde hun blive, naar hun først var udvokset. For figur var det jo endnu ikke tale om.

Men saa endelig en dag blev det tøveir. Skolevinduerne var store, lyse og klare; det tykke, tætte snetæppe op over heien lige udenfor vinduerne begyndte at synke sammen; smaa, bratte afsatser blev med én gang bare og sorte; under sneen kom der sivende og rislende først nogle faa draaber, saa flere og flere, vaad, skinnende af rislende vand, laa heien bar i lange stykker.

[10] Inde i øverste pigeklasse havde de tegnetime. Der var ganske stille, blot smaa halvhøie hviskninger om laan af viskelær, og saa en alt andet end lempfældig [k10](#) visken ud.

Greve spadserede op og ned, det knirkede i hans støvler, især naar han vendte oppe ved vinduet. Sagte med visse mellemrum dryppede det ned paa vinduesbretterne udenfor. Helga sad og stirrede ud igjennem vinduet i alt det sorte og hvide og det klare, rislende vand; ret frem var der en stor ganske blaa flek paa himmelen. Hun saa vemodig fortænkt ud, men hun sad bare og tænkte paa en kattepus hjemme, som skulde have unger. To stykker skulde faa leve, hun vilde ønske, de blev graa med hvide, bløde labber. Rødt baand med hvid knap i skulde de have om halsen til hverdags og blaat silkebaand til søndags. Eller kanske de burde være sorte med hvid haletip? Nei, nu saa Greve, at hun ikke tegnede.

«Jeg faar nok hjælpe dig, Helga, det gaar smaat med dig, ser jeg.»

Greve satte sig ved siden af hende og begyndte at tegne. Det var da en deilig parfume, han altid brugte. Mathea Rask, der var den i klassen, som vilde være mest inde i alle toilettets hemmeligheder, havde hver dag et nyt navn paa den. De første fjorten dage, Greve var paa skolen, var det et spørgsmaal, som interesserede alle uden undtagelse.

«Se saa, Helga, nu maa du fortsætte saadan.» Helgas tætte, bløde øienhaar laa hende ned paa kindet. I tindingerne krusede haaret sig saa smaat [\[11\]](#) og uskyldigt. Greve saa ned paa hende. Hun var jo næsten en skjønhed. Han strøg hende med haanden ned ad kindet. Først en gang, saa en gang til, men ligesom langsommere sidste gang. Tænk, at Greve klappede hende paa kindet, det var da løierligt. [k11](#) Hvorfor ialverden gjorde han det, det havde da aldrig kandidat Sæther gjort. Hun saa nøie efter, om han gjorde det med nogen anden. Nei, hun kunde ikke opdage det. Hun glemte det forresten straks.

Men saa umaadelig morsomt det var for de af smaapigerne, der havde voksne søstre hjemme, for de vilde alle have nøiagtig besked hver eneste dag om, hvad Greve sagde og gjorde. Og det, at de, der ikke var konfirmerede, kjendte en saadan fin, flot herre bedre end de voksne damer og havde saa meget at gjøre med ham hele dagen paa skolen, det var saa umaadelig morsomt.

Helga Gjertz havde ogsaa en voksen søster, som i høi grad interesserede sig for Greve. Der var jo faa eller ingen antagelige^{k12} herrer der i byen, for handelsbetjente og skipperne regnede Bolette Gjertz ved Gud ikke til antagelige herrer. Man havde da fordringer, fordi om man var nødt til at leve i en afkrog af verden.

Hun pleiede at faa Helga ind i sit værelse om aftenen og faa hende til at fortælle om Greve. Og Helga var meget villig. Bolette var hele otte aar ældre og havde aldrig givet sig noget af med hende før. Søstrene havde hvert sit soveværelse, men døren stod altid aaben. Det var især, medens [12] Bolette gik og klædte sig af, og Helga alt var kommet i seng, at disse interessante samtaler førtes. «Du skulde kjende en parfume, som Greve bruger,» fortalte Helga, «man kan kjende det i hele klassen, naar han har været der. Og saa røger han cigaretter i mængdevis hver dag, men han har saadanne spidse tænder, de to paa siderne, du skulde bare se.»

Bolette sad foran sit toiletbord og kjæmmede sit haar til natten. Det svære, gulbrune haar fik en gylden glans mod lysene og det hvide omhæng over bordet.

«Hvem synes han bedst om af dereⁿ¹¹ da?» kom det efter et øieblik fra Bolette. Hun kjæmmede sagte og omhyggelig videre.

«Hvem han synes bedst om?» Helga blev med én gang urolig i sengen, trak benene op og strakte dem ud, vendte og dreiede sig. Hvem han synes bedst om? «Det er ingen det, vel,» sagde hun tilslut ligesom skjødesløst, men ind i hende kom der en hel ny tankegang.

Han saa mest paa hende, hun var viss paa, han gjorde det, han havde klappet hende paa kindet, og det havde han ikke gjort med nogen af de andre, og enten hun kunde sine lekser eller ei, saa smilte han bestandig og gav hende bedst karakter af allesammen.

Helga var med en gang blevet saa stille der inde i sengen. «Naa, sover du», vedblev Bolette efter en stunds forløb, «hvordan har Greve sit haar?» «Aa, snauklippet ned i panden,» sagde [13] Helga, men fort, ligesom hun bare vilde tilbage til sine egne tanker igjen.

«Jeg fatter ikke, hvorfor det menneske ikke kommer paa visit her», kom det tilslut ligesom drømmende ufrivilligt fra Bolette, før hun slukkede lyset.

Men Helga blev liggende længe vaagen. Greve syntes vist bedst om hende af alle i klassen, ja, han gjorde vist ganske bestemt det. Der kom et slags blød, ukjendt følelse over hende, det var, som hun var indvævet i noget fint, usynligt noget. Tænk, om han syntes bedst om hende – han, som var saa nydelig.

Et par dage efter skulde Helga op paa katederet til Greve med en diktat, der skulde rettes. I det samme Greve tog en pen for at begynde at rette, greb han med den venstre haand Helgas høire og knugede den tæt, fast. Det var rart, syntes Helga. Hun saa ned over klassen, ingen af smaapigerne der nedover anede, at Greve sad og knugede hendes haand der bag katederet. Der var mange feil i diktaten, for hver feil gav han hendes haand et ekstra lidet tryk. Hvor godt hun huskede det altsammen siden, da hun tænkte over det. Det gule bind paa diktatbogen, som solen faldt paaskraa bortover, Greves lysegraa benklæder, som sad saa gruelig stramt, og den lille, sterke haand med de lyse, gule haar vokset helt ud over haandfladerne.

Da Helga var kommet paa plads og saa op paa Greve – han saa paa hende igjen –, syntes hun igrunden ^[14] det var umaadelig morsomt. Han var virkelig sød. Tænk, at han havde trykket hende slig i haanden. Hun saa paa den under pulten og trykkede den sterkt med sin venstre for at faa følelsen af det én gang til. Men hans haand var saa meget sterkere. Hun vidste ikke rigtig hvorfor, men hun fortalte det hverken til Bolette eller til nogen af veninderne. Hun ønskede igrunden, han vilde trykke hende slig i haanden igjen.

Nogle dage efter skulde alle pigeklasserne have en kjælketur. De samledes under de store lønnetrær udenfor skolen. Greve og tredjelæreren skulde være med. Mathea Rask og Sofie Carlsen stod og talte med Greve, da Helga kom med sin kjælke. De skulde kanske ake med ham, tænkte Helga, det var saa besynderligt, men hun tabte fuldstændig lysten til at være med i det samme. De bagte kager hjemme, hun vilde heller gaa hjem.

I det samme vendte Greve sig om: «Se, der har vi jo Helga, saadan briljant kjælke du har, den maa tage en glimrende fart, maa jeg styre den?»

Helga tænkte ikke et øieblik mere paa at gaa hjem igjen, igrunden havde hun anet det hele tiden, at hun skulde ake med Greve. Men Mathea Rask og de andre

hviskede sig imellem, at Helga var blevet saa utækkelig i det sidste, og at det var rent ud lumpent, at Greve gjorde saadant væsen af hende, bare fordi hun var rig.

Det var akkurat et kjælketur-veir, kanske lidt for meget sol, for det skinnede og glimtede i skaren bort over markerne, saa det skar i øinene. ^[15] Og naar solen skinnede paa de fine, smaa birketrær, der var plantet langs veien og var rimede helt op, saa de ud som unge, uskyldige piger. Og himmelen var ganske blaalig-hvid helt ned til skogen der langt borte, og det sang under kjælkemeierne og knirkede under benene, saa én kunde blive i godt humør bare af at gaa.

De maatte tage over nogle marker, klyve over et gjærde. Gammelt, brunt og faldefærdigt var det, og fine blaalige skygger kastede det bortover den hvide sne. Greve hjalp dem allesammen over. Helga syntes ikke, han trykkede hende slig i haanden som den dag paa skolen. Han kunde forresten gjerne gjort det. Han var svært sød i dag. De skulde ake ned over en lang bakke helt ud over isen paa fjorden.

Greve lod dem allesammen ake foran sig, var svært aktiv og hjalp dem alle tilrette. Den sidste kjælke drog nedover. Helga og han stod alene oppe paa toppen.

«Saa er det endelig os da,» han vendte sig smilende om til Helga. «Det var morsomt, at vi to kom til at ake alene, ikke sandt? Sæt dig nu godt.»

Han satte sig bag og trak hende tæt op til sig i det samme, saadan at hun næsten kom til at ligge op over hans bryst. Han tog cigaretten ud af munden og bøiede sit ansigt næsten helt ned til hendes, hun følte den friske, kjølige berørelse af hans kolde kind. «Bedre kan vi umulig have det, synes du ikke?»

^[16] Hun havde lyst til at se op paa ham, men hun kunde ikke, hun ligesom skjald indvendig.

Saa susede de nedover, hun kjendte Greves arm, der holdt fast om hende, øinene blev blændet af det sterke luftdrag; der flimrede og glimtede for dem af solen bortover sneen. Langt ud kom de, længere end alle de andre, helt midtfjords. Men før kjælken endnu var rigtig stanset, medens de gled sagte udover der midt i alt det skinnende hvide, trak Greve endnu en gang, uden at sige et eneste ord, hende heftig ligesom uimodstaaelig op til sig.

Det forekom Helga, da hun reiste sig op, som om benene ikke rigtig vilde bære hende. Men det var bare et par skridt, saa kom den overvældende, jublende følelse op i hende, at slig havde hun endnu aldrig moret sig.

Hvad var det igrunder for noget, som var saa uhyre morsomt. Langt borte hørte hun de andres stemmer. Uden at hun selv gjorde sig rede for det, kom der en følelse over hende af en skjærpet intelligens, hun opfattede, tænkte og følte skarpere og hurtigere, end hun pleiede.

Greve blev staaende et øieblik for at tænde sin cigaret, der var gaaet ud i farten nedover. Helga sprang et par skridt og sklidde bortover isen. Skjælvingen i benene var ganske borte, det var næsten, som hun løb i luften. Greve kom løbende efter. Kjælken tog en stor svingning i touget og løb rundt dem i en stor runding paa den glatte is.

[17] «Sæt dig paa, og hold dig godt fast, saa skal jeg svinge dig.» Han løb, stansede hurtig op og lod kjælken svinge rundt.

Helga lo op til ham med lidt brede, hvide tænder: «Aa, saa morsomt, en gang til.» Han saa ned paa hende.

«Nei, ved du hvad, nu maa vi gaa iland, ellers bliver jeg saa styrtende forelsket i dig, at –» Han fuldendte ikke sætningen. Hun saa et eneste øieblik op paa ham med et næsten forfærdet udtryk, saa reiste hun sig øieblikkelig op og gik ved siden af ham. Men hun vendte hele tiden ansigtet ud over isen. Det var ganske besynderligt, men i første øieblik var det akkurat, som det var noget, hun blev ræd for. Greve gik over paa den anden side af hende for at faa se hende i ansigtet.

«Du er da en rar en,» sagde han let, da han forgjæves søgte at fange hendes blik. «Er du vred paa mig? Du kan da ikke være vred paa mig, fordi du har saa vakre øine, at jeg ikke taaler at se paa dem.»

At han kunde tro, hun var vred; ikke det bitterste vred var hun, men det var bare saa rart, det var bare saa besynderlig rart. Det var nok morsomt, saa usigelig morsomt igrunder, men det var ligesom, hun vilde græde paa samme tid. Hun kunde ikke sige et eneste ord. Det var vist kjærlighed; aldrig i verden havde hun elsket nogen som Greve.

«Nei, nu maa du smile til mig igjen, Helga, ellers bliver jeg rent ulykkelig.» Hun saa lidt usikkert [18] paa ham og smilte, men saa straks bortover mod skogen paa den anden side igjen.

Greve vidste et par øieblkke ikke rigtig, hvorledes han skulde gribe sagen an. Havde hun bare været voksen. Hun var forbistret knusende vakker. Men hun var jo saa uskyldig, at det næsten var vammelt. ^{k13} Men der borte ved stranden kom jo

Mathea Rask og Sofie Carlsen og et par andre løbende. Greve raabte paa dem, han vidste paa ære intet andet at gjøre. De kom straks udover, løb efter hverandre, sklidde lange stykker, raabte og løb. Op over bakken gik de alle i følge, Helga var med én gang blevet gruelig livlig.

Men da Helga kom hjem, troede de, at hun havde forkjølet sig paa kjælketuren.

Hun var saa underlig stille, vilde ikke have mad og laa paa sofaen med hovedet ned i puderne hele aftenen. Hun laa der og tænkte, op igjen og op igjen alt det besynderlige, som var hændt i dag. Hun følte endnu, hvorledes han havde trykket hende op til sig, saa levende følte hun det, at hun begyndte at smaaskjælve igjen som ude paa isen. Og saa den friske, kjølige følelse, hun kjendte den tydelig, da han næsten lagde sit kind ind til hendes og sagde: Bedre kan vi umulig have det. Og saa da han trykkede hende saa voldsomt op til sig, uden at sige et eneste ord, i det samme kjælken stansede. Og saa da han sagde det, at han elskede hende, nei, forelsket sagde han. Hun hørte sin moders og søsters stemmer, de sad i samme værelse, ^[19]saa underlig fjernt, og her laa hun og elskede Greve saa høit over alle, alle grænser.

Men han syntes vist, hun var rasende dum. Mon hvorledes han vilde være paa skolen efter dette? Hun sagde ikke et eneste ord om altsammen til Bolette, og ikke vilde hun fortælle veninderne noget heller. Men hun sov næsten ingenting om natten.

II.

Greve havde været syg og ikke været paa skolen et par dage efter kjælketuren. Saa en dag havde Helga glemmt en bog paa skolen; hun sprang tilbage det lille stykke vei for at hente den. Hun løb hurtig op ad trappen og ind i klassen.

Du store Gud, Greve sad alene der inde og skrev ved en af pultene. Hendes første tanke var at løbe igjen, han kunde gjerne tro, at hun vidste, han var der. Men Greve havde alt vendt sig om.

«Er det dig, Helga? Saa længe siden, jeg har seet dig.»

Det var kvalmt inde i klassen, der var ikke luftet efter skoletimerne, solen laa hed ind igjennem de tre store vinduer mod syd, pultene stod i uorden, alt det blæk, Sofie Carlsen havde slaaet ned idag, var endda ikke tørret op. Det lugtede blæk og støvet sol.

Greve blev siddende, men rakte haanden ud mod Helga.

«Er du vred paa mig endda?» Hun smilte over hele ansigtet:

[21] «Nei, ikke spor.»

«Nei, det vilde næsten være synd at være vred paa mig, ikke sandt, Helga?»

«Jo», sagde hun og smilte igjen. Han holdt endda hendes haand i sin.

«Jeg skulde bare hente en bog», sagde hun.

Den skulde findes paa hylden under pulten, som Greve sad ved. Helga laa paa knæ paa gulvet og ledte efter den. Greve sad en stund og saa ned paa hende, saa tog han en lok af hendes haar, som hun bar løst nedover ryggen og strøg hende med haaret op og ned ad kinden. Det bløde, varme haar krislede^{k14} saa underligt. «Uf da,» hun tog haaret væk, men smilte alligevel. Endelig fandt hun bogen og reiste sig op.

Greve reiste sig ogsaa. Det var da grulig varmt herinde, hun var vist svært rød i kinderne. Hun stod klemmt inde mellem pultene. Nei, nu maatte hun gaa.

Med én gang kjendte hun to jernarme, der holdt hende fast som i en skrustikke, og Greves mund mod sin. Der kom en egen afmægtig følelse over hende, de par første øieblikke vidste hun næsten ikke af sig selv. Hun havde lukket øinene, havde han ikke holdt paa hende, var hun vist sunket ned mellem pultene.

Det første hun saa, da hun lukkede øinene op igjen, var Greves blaastribede slips og røde koralslipsnaal. Hun havde en sterk følelse af, at hendes hat sad paa skjæve.

«Nei, nei!» raabte hun, «De maa ikke kysse [22] mig, nei, nei, De maa ikke.» Og dog var hun sig paa samme tid bevidst, at hun inderst inde havde et besynderligt, vildt ønske om, at han vilde gjøre det igjen.

«Er du frygtelig vred paa mig? Skal jeg lægge mig paa knæ for dig her lige ned i blækket og bede dig tilgive mig?» Hun maatte smile igjen og forsøgte at skyve ham bort. Hvor rart igrunnen, at hun kunde tage ham i frakken saadan uden videre.

«Giv mig bare et eneste kys til, Helga, saa skal du faa gaa.»

«Slip mig, nei, nei. Du – du maa ikke.»

Hun havde vendt ansigtet helt fra ham, men han trak hende til sig igjen og kyssede hende. Da Helga kom ud paa gangen, sjanglede hun saa, at hun næsten ikke kunde gaa, og ned over trappen kjendtes det næsten, som benene var slaaet væk under hende.

Men hjemme hos konsul Gjertz kunde de ikke begribe, hvad der gik af Helga. Hun var blevet saa stille og saa bleg med blaa ringe under øinene; naar hun troede sig ubemerket, sad hun gjerne og stirrede ret ud for sig. Katten havde faaet en snehvid liden katunge; Helga kunde staa et øieblik bøiet over kassen, hvor den laa og kravlede nede i, saa var det næsten som hun sukkede og gik sin vei. Hver eneste nat laa hun vaagen i lange tider og tænkte og tænkte.

Nei, at kjærligheden kunde være saa deilig, det havde hun aldrig tænkt. Men igrunnen var [23] den ikke bare deilig heller, for der var saa usigelig meget leit, som hun aldrig havde drømt om. Bare det, at hun længtes saa efter ham, naar hun ikke var sammen med ham. Og saa var han slet ikke ligedan bestandig. Aa, bare hun var voksen. Skjønt, havde hun været voksen, saa havde hun ikke truffet ham hver dag paa skolen; og bare at se ham, komme i nærheden af ham, om det saa bare var en liden stund hver dag, det maatte hun, ellers blev hele dagen som et eneste tomt hul, som intet kunde fylde.

Greve var i det sidste begyndt at hænge sit ydertøi ind i øverste pigeklasse, og Helga fandt en viss hemmelighedsfuld glæde ved at hænge sit tøj lige ved hans. Eller ved at benytte en pen, han netop havde brugt, eller holde i en bog, han netop havde havt i haanden. Det var en skjælvende, bævende glæde i dette, som Helga aldrig før havde anet.

Greve havde været paa visit hos konsul Gjertz, og var bleven overordentlig forekommende modtaget af konsulinden og frøken Bolette. Greve beklagede meget, at han ikke før havde dristet sig til at aflægge denne visit, som han havde tænkt paa saa længe. Hele eftermiddagen talte Bolette om ham.

«Han er jo rent ud indtagende, Helga, det har du jo slet ikke sagt; saadanne smaapiger skjønner sig da ikke paa nogen ting heller. Har du ikke lagt merke til det smil, han har, Helga, og munden – Apollo-mund.»^{k15}

[24] Helga sad med albuerne oppe i vinduskarmen; hun havde lagt en haand paa hver side af sit ansigt; det forekom hende, at blodet steg hende op i ansigtet.

«Synes du det,» kom det tilslut med lidt tyk stemme.

«Ja – det maa jeg sige,» begyndte fru Gjertz, «at det er en ren akkvisition^{k16} baade for byen og skolen at have faaet ham herved. Tænk, hvilken indflydelse han med sit soignerede^{k17} væsen maa øve paa smaapigerne. Jeg er viss paa,» vedblev hun, «at han behandler pigebørnene som voksne damer, hvilket naturligvis er det ene rigtige.»

Fru Gjertz syntes altid selv, hun talte godt for sig, det var en viss sikker stolen paa sig selv i hendes ansigt.

Greve blev med én gang trukket ind i det selskabelige liv i byen. Fru konsulinden gjorde begyndelsen, og de andre fulgte efter. Han blev snart aldeles uundværlig.

Det led paa det sidste med føret, det gjaldt at benytte det; der blev arrangeret en kanefart til en gaard oppe ved fjorden. Der skulde danses og kjøres tilbage i maaneskin. Greve skulde kjøre Bolette Gjertz.

Slæderne begyndte at samle sig paa torvet. Helga stod ved vinduet og stirrede bort over Strandgaden, den vei maatte Greve komme. Hvor hun misundte Bolette. Tænk, kjøre hjem i maaneskin med Greve. Saadan tæt op til hinanden, hans arm om hende, maanen bort over sneen, og der i skyggen af skogen, der hvor det

mørkned, hvor det [25] dampede af hesten som en hvid taage, der skulde han kysse hende, som han havde gjort den dag paa skolen.

Og saa skulde hun ikke engang være med.

Hun holdt ikke ud at være tilstede, da Greve kom op for at hente Bolette, men sprang op paa sit værelse. Hun kastede sig paa sengen med ansigtet ned i puderne og knyttede hænderne, saa der blev en liden hvid plet paa hvert led paa hendes lille lubne barnehaand. Hun holdt saa af Greve, at hun syntes formelig, det rørte sig for brystet paa hende, bare hun tænkte paa ham. Med én gang reiste hun sig op.

Tænk, om Greve kom til at synes om Bolette.

Hun kunde ikke ligge i ro længere. Nei, det var rent umuligt, at han kunde blive forelsket i hende. Men tænk om han gjorde. – Hun angrede paa, at hun ikke havde været nede, da han kom; hun skulde snart seet det paa ham. Hun sad ikke i ro et øieblik, hele tiden tænkte hun paa Greve og Bolette. Nu er de der, og nu er de der, nu kører de kanske ned paa isen – aldrig i verden kunde han blive forelsket i Bolette, som havde saadan tyk næse.

Helga havde bestemt sig til at ligge vaagen, til Bolette kom hjem; men det drog saa længe ud, at hun sovned. Hun vaagnede ved, at Bolette gik gennem hendes værelse; der sad et friskt, kjøligt pust af vinternatten i hendes pelsverkskaabe, som hun kastede fra sig paa en stol lige ved Helgas seng. Bolette strøg fyrstikker af, først en, to, flere, [26] det hørtes næsten, som hun skjald paa haanden. Helga var med ett lysvaagen.

«Hvormange er klokken?»

«Halv fem, tror jeg.»

«Saa mange – har du moret dig?»

«Moret», gjentog Bolette, hun havde endelig faaet tændt lys og strævede med sokker og ydertøi, «det er igrunden et altfor svagt udtryk; i den syvende himmel, [k18](#) rasende, rasende morsomt.»

Der laa ingen i sideværelset, som hun kunde forstyrre, men hun talte alligevel dæmpet. Hendes fyldige altstemme kom sagte hvislende ind i mørket til Helga.

«Det var godt, at ingen sad oppe og ventede. Syntes du, vi blev længe? og endda kørte vi først. Greve vilde absolut kjøre alene, vi var ikke i følge med nogen.»

Helga vred sig i sengen.

«Aa, et saadant maaneskin. Paa isen skulde du seet maanen. Hvor har jeg gjort af kammen – jeg dansede uafsladelig med Greve.»

«Danser han godt?» kom det udefra mørket fra Helgas seng.

«Guddommeligt, men han holder kanske vel fast, jeg holdt paa at miste pusten mange gange. Jeg er dødsenstræt, og endda tror jeg ikke, jeg faar en blund paa mine øine.» Helga laa med store øine og stirrede ud i mørket. Aa, hvor hun hadede Bolette. Rent ud hadede hende. Hviskede og fortalte og bare, bare tænkte paa sig selv. Hun kunde se næsen hendes paa skyggen paa væggen; [27] den var frygtelig tyk. Greve kunde umulig bryde sig om hende.

Da Helga tidlig næste morgen stod op, kikkede hun ind i Bolettes værelse. Det grøn- og hvidstribede rullegardin gjorde det blege morgenlys end koldere. Kjolen, hun havde havt paa igaar, hang over en stol, blonderne var smudsige og krøllede, et hvidt korset laa paa gulvet, et par lysegule, krøllede handsker med sorte fingertupper paa toiletbordet. Strømperne vrængte paa gulvet. Den samme hadefulde følelse fra inat kom over hende igjen. Der var næsten noget uappetitligt ved Bolette, som hun laa der nu paa ryggen med munden halvt aaben og sov saa tungt; hendes store, lidt tykke hænder laa hvide og matte paa det violette sengeteppe. Greve kunde umulig blive forelsket i hende. Helga gik noksaa trøstet paa skolen.

Det var morgenkoldt inde i skoleværelset, før solen kom ind. Greve var svært smaa i øinene og grøssede lidt af kulde. Han kom ned og satte sig ved siden af Helga, men hun var ikke viss paa, enten han gjorde det for at være nærmere ovnen eller for hendes skyld. Men hun kom saa levende til at mindes den første dag, han var paa skolen, og hvor fortvilet leit hun syntes det var, da han kom ned og satte sig ved siden af hende. Hvor ganske anderledes alt var nu end da. Hun tænkte paa Greve for hvert ord, hun sagde; naar hun snakkede til de andre, tænkte hun paa ham. Ja, om hun bare dreiede hovedet eller lagde hænderne overkors, saa havde hun en hensigt med det nu. [28] Livet var ligesom blevet saa meget mere indviklet end før.

En aften sent skulde Helga et erinde ned i byen. Der blæste en storm af nordvest, gaderne var næsten tomme; de faa, der var ude, boutede^{k19} sig frem med hovedet først, kjæmpende mod vinden for at holde ligevegten. Lige udenfor Tobiesens hjørne stødte hun paa Greve.

«Vi er frygtelig i vinden begge to, Helga.»

Aldrig i verden havde hun truffet nogen, der kunde være saa morsom som Greve. Han fulgte hende nedover gaden. Det var forbistret, ^{k20} saa gode anlæg hun havde til at blive koket, tænkte Greve. Denne halve byden sig frem og halve trækken sig tilbage, denne naive uskyld lige overfor en dulgt kompliment eller et dristigt vovet ord, Helga kunde det alt perfekt. Det var næsten moro at snakke med hende nu.

I Gjertz' port blev de staaende. Helga trak sig langt ind i mørket af porten. Hun haabede, Greve kom efter, hun var viss paa, han gjorde det, og det var noget saa pirrende frydefuldt ved dette at være alene der inde i mørket med ham. Vinden kom ude fra havet i lange, seige tag.

«Her blæser da saa gudsjammerligt,» sagde Greve.

«Saa luk porten,» sagde Helga.

I samme øieblik blev der bælgmørkt, men vinden trængte sig ind alligevel i lange, fine pib. Helga kjendte igjen den sagte skjælving i legemet, men hun syntes ikke, den var saa ubehagelig heller. Der gik nogen med lygte ude i baggaarden.

[29] «Hvor er du henne, vil du ikke sige mig godnat da?» Greve famlede indover. Hans haand rørte ved hendes kind. Hun kjendte en sterk cigarlugt. Nei, nei, han maatte ikke kysse hende. Øieblikket ⁿ¹² før havde hun ønsket det, nei huf, hun hadede ham igrunden. Hun stødte ham bort og løb op ad trappen. Oppe paa gangen mødte hun Bolette.

«Hvem var det, du talte med nede i porten?»

«Greve.»

«Fulgte han dig hjem?»

«Ja!»

Bare, bare Bolette ikke havde merket noget. Der kom et underligt udtryk i Bolettes ansigt, noget overlegent triumferende og dog paa samme tid saa besynderlig aandsfraværende. Hun nynnede et par strofer og løb op ad trappen, men deroppe fra raabte hun ned til Helga:

«Tænkte han, han skulde træffe mig paa denne tid af aftenen, saa gik han feil i byen, det kan du hilse ham en anden gang.»

Træffe hende, træffe Bolette, aa nei, hun maatte ikke indbilde sig det. Han maatte ikke synes om Bolette – han maatte ikke – hun stampede næsten med foden i gulvet; det smukke, lidenskabelige barneansigt glødede i skinnet af ganglampen. «Aa langt fra,» sagde hun tilsidst ganske høit, idet hun trak kaaben af sig.

Men det om Bolette og Greve var engang kommet ind i hende og vilde ikke ud igjen. Hun passede paa Bolette, og hun passede paa Greve; [30] hun blev ganske syg. Helga har blegfeber, hedte det, værsgod tag jernpiller. Store, ækle, bløde jernpiller i gult støv. Hu, hvor hun hadede dem. Og saa gyseligt dumme folk var, doktoren og mama og Bolette og papa ogsaa. Give hende jernpiller, fordi hun var glad i Greve.

Bolette og Greve var begyndt at spadsere lange ture sammen. Helga gik efter; aa hvor hun maatte lyve og komme med udflugter, ellers vilde veninderne være med, og hun vilde helst gaa alene. Men naar hun saa Greve og Bolette paa lang frastand, saa krøb hun op i heien og laa der og lyttede, om hun kunde høre, hvad de talte om. Men de bare hviskede og lo. Saadan lo Bolette aldrig hjemme. Den laa ligesom efter hende langs veiene den latteren.

En dag Helga kom hjem fra skolen, saa hun Greves hat i entréen. Hun trak pandehaaret ned i øinene ude ved speilet i entréen, og da hun syntes, hun var svært bleg, gned hun sig i kinderne med et par sammentullede handsker. Inde i altanværelset [k21](#) stod Greve og Bolette.

«Maa jeg præsentere dig min forlovede, Helga.»

Et øieblik var der noget, som dreiede sig rundt, værelset eller solen eller Bolette, men saa med én gang blev hun aldeles rolig. Hun huskede bare siden, at hun havde sat sig ned paa en af de grønne fløielstaburetter, og at hun havde siddet og knuget kvasterne sammen og ladet dem svinge frem og tilbage, rykket i dem og svinget med dem igjen, [31] saa moderen tilslut sagde, at hun ødelagde dem og skulde lade det være.

Nu var alting forbi. Tænk, han saa aldrig mere paa hende. Tænk, leve hele livet med en saadan sorg. Og hun kunde gjerne blive tredive aar gammel, og nu var hun bare tre maaneder over femten.

Aa, hun havde en hovedpine saa rædsom, hun laa paa sengen hele dagen. At det skulde være saa frygtelig at leve, og for to tre maaneder siden tænkte hun aldrig paa noget saadant. Og at det ikke var længere end siden jul, at Sofie Carlsen og hun havde kogt budding [k22](#) paa dukkekomfieren og syntes, det var saa rasende

morsomt. Sofie Carlsen kom op til hende en dag og vilde lege med papirdukker. Og hun syntes, hun maatte gjøre det, men det eneste morsomme var, da Sofie klippede en papirdukke, som lignede lidt Greve. Han skulde hedde Francis Greve, foreslog Sofie. Helga hadde aldrig turdet foreslaa det, men hun syntes, det var morsomt. De hadde en dukke før, som hed Helga. Med én gang tog Helga sin navnesøster og Greve og satte dem op i en myrt^{k23} der stod i vinduet; de skulde ligesom spadsere i en have. Men hun tog dem straks ned igjen, Sofie Carlsen kunde gjerne synes, det var rart.

Hvor Bolette og Greve hviskede inde i kabinettet. Hun holdt det ikke ud. Og han var næsten endda vakrere herhjemme end paa skolen. Men han lod næsten ikke, som han saa hende en gang. Hun holdt det slet ikke ud. Men de lange, ensomme [32] turene holdt hun ved med, endda det næsten blev værre nu, da det begyndte at vaares. Hun vidste ikke, hvad det var, som gjorde det, enten det var luften eller himmelen, som var saa lys og let, eller blaaveisene, eller de store, gule, glade hestblomster,^{k24} som stod der langs veikanten i sort fugtig jord, men hun længtes undertiden saa, aa Gud, hvad var det, hun længtes efter. Jo, det var bare, at Greve skulde være, som han var før og ikke være forlovet med Bolette.

Der skulde være stort bal hos konsul Gjertz for at feire forlovelsen. Hele den gamle, gule kjøbmandsgaard ved torvet straaledede af lys. Der var bedt gjester fra nabobyerne; hos Gjertz hadde de hele huset fuldt af fremmede.

Der var ingen af byens folk kommet, husets gjester klædte sig, det var stille i trapperne, bare stuepigerne, som løb op og ned over de nye brede, karmosinrøde^{k25} trappetepper. Ikke et menneske inde i værelserne. Balsalen med tre store gammeldagse lysekroner af glasdubber,^{k26} lampetter af glasdubber, røde damaskes sofaer og stole, blændende hvidt gulv med ganske smale gulvplanker. Der laa forventning i luften. Der gik en pige derinde og strøede dansepulver.^{k27} Ind igjennem værelserne i perspektiv grønne gulvtepper, grønne portiører, røde gulvtepper, røde portiører, lys, lamper og dybe stole.

Bolette var færdig, Greve skulde komme tidlig. Helga kom løbende gjennem værelserne i rød silkekjole med haaret nedover ryggen.

[33] Hvor i alverden var Greve og Bolette?

Hun hørte det hviske inde i kabinettet. Hun maatte se derind, bare kikke bag de lyseblaa dørforhæng. Der stod Greve med armene om Bolette. Hun var meget mindre, hadde lagt hovedet tilbage og saa op paa ham med halvlukkede øine og

smilte. Han bøiede sig ned og kyssede hende. Aa, saa længe, Helga troede, det aldrig vilde ophøre.

Men i samme nu kom der som en vished over hende. Nei, hun kunde ikke leve længere, hun maatte dø, hun holdt ikke ud at se paa, at Greve elskede Bolette.

Ud igjennem værelserne før hun, op ad trappen.

I vandet! Skulde hun kaste sig i vandet? Netta til Gjertrud Feier, hun, som skulde have et barn, havde kastet sig i vandet. Hvorledes skulde hun komme til vandet iaften. For hun vilde gjøre det nu, netop nu.

Eller hænge sig paa loftet. Fy, der var saa mørkt, nei, nei, skjære pulsaaren over – fort – bare fort.

Hun løb ind paa Bolettes værelse, hun havde maattet overlade sit eget til gæsterne. Nogen snakkede derinde om et slæb, der ikke vilde falde rigtig. Det var den lange frøken Mastrup, hun fik vist danset lige meget eller lige lidet, enten slæbet faldt ordentligt eller ikke.

Gud, her var ingen fyrstikker. Hun rodede op i et syskrin, ledte efter en kniv, en liden blank kniv med langt, gult skaft.

[34] Gud, Gud, hun vilde dø. Kanske det var synd, kanske hun ikke blev salig. Men Gud saa, at hun holdt det ikke ud. Og hvis Gud paa dommens dag sagde: Helga, hvorfor gjorde du det? Saa vilde hun svare: Aa, kjære Gud, du ved alting, du ved jo det, jeg kunde ikke leve.

Hele syskrinet udover toiletbordet. Der var den, hun ledte efter.

Ja, de vilde vist græde, baade papa og mama og Bolette. Skjønt Bolette vilde aldrig græde meget, for da blev hun saa rød paa næsen. Sofie Carlsen, hvad mon hun vilde sige, og alle de andre. Og ingen vilde ane – ane – ane, hvorfor hun gjorde det. Og saa skulde de strø granbar i gaderne [k28](#) – tænk for hende – og saa lægge hende ned i graven, – fugtig og vaad var den vist nu paa vaartiden. Tænk, at det virkelig skulde være hende, Helga Gjertz, som stod her og kjendte blodet pirre sig lige ud i fingerenderne, suse og banke i tindingerne – hendes kjole var igrunnen altfor trang i livet, – at det var hun, som skulde dø.

Hun turde ikke, hun turde ikke. Hun kastede sig fremstupes tvers over sengen. Kniven holdt hun endda i haanden.

«Aa Greve, Greve, Greve. Jeg bliver vist gal. Men tænk alle dagene, som kommer. Jeg maa, jeg maa.» –

Hun reiste sig op og lagde kniven paa sit bløde, lubne barnehaandled. Bare forsøge, hvorledes det kjendes.

Der tog nogen i dørlaasen, det var fru konsulinden ^[35] med et tændt lys i haanden, brusende af atlask og kniplinger. ^{k29} «Men barn, er du her – og i mørke? Hovedpine? Aa, den giver sig nok. Ingen narrestreger vil jeg vide af. Hegt paa mig dette armbaand. Kom nu – øieblikkelig. Det er ikke tale om, at du faar blive heroppe.»

Foran moderen, som en slukøret hund ned ad trapperne, ind i værelserne. Nu troede vist veninderne, at hun havde det rigtig morsomt. Kanske de stod ude paa torvet og saa op til vinduerne.

Agathon Smith, som netop var kommet hjem fra udlandet, kom hen til hende. Han havde runde, sorte øine, hvide og røde kinder og en bitte liden sort moustache.

Han blev staaende og snakke med hende, stirrede hende hele tiden ind i øinene og vilde absolut danse fire danse med hende.

Med én gang kom der en vild, underlig følelse op i hende. Hun vilde faa unge Smith forelsket i sig, rent vanvittig forelsket skulde han nok blive. Hun vidste, hvordan hun skulde bære sig ad nu, saadan skulde hun bruge sine øine og rigtig holde leven, snakke og le rigtig høit skulde hun helst. ^{u13}

Igrunden var det det eneste morsomme, som fandtes i verden, at gjøre sig til for herrer. Og da de dansede, klemte unge Smith hende i haanden, og Helga klemte igjen. I det øieblik tænkte hun ikke mere paa kniven deroppe i mørket. Hun vilde bare være deilig, deilig, saa alle herrer, der saa hende, elskede hende.

«Har du i dine levende dage seet saa koket, ^[36] som Helga er blevet?» sagde Bolette til Greve, de sad i en sofa inde i balsalen. Helga stod nede ved døren, tre herrer om hende, hun holdt dem alle i aande.

«Ja, du maa tro, jeg har nok lagt merke til det. Rent udspekuleret koket. Jeg gjorde, hvad jeg kunde, for at modarbeide denne tilbøielighed, men det ligger nu en gang i kvindens natur.» Han lo, Bolette lo ogsaa: «Ja, og ligesom I herrer ikke vil have os slig.»

Han lagde armen om livet paa hende – og smilte med sine hvide tænder.

«Du er den sødeste af alle søde» –.

III.

Kandidat Greve havde opsagt sin post ved skolen og var reist tilbage til hovedstaden. Da han nu havde dette rige parti ivente, behøvede han jo ikke at slide sig ud i den lille, elendige post. Bolette fulgte ham. «De er saa overjordisk lykkelige, de kan ikke undvære hinanden,» sagde fru konsulinden. Hvis saa Bolette fik lyst til det, skulde hun lære husholdning inde i byen. De skulde nemlig gifte sig temmelig snart.

Det var en lettelse for Helga, at de var borte, skjønt hun paa samme tid følte en usigelig tomhed.

Men at et menneske kunde være saa forskjellig, som Greve før og efter forlovelsen, det kunde Helga ikke forstaa. Aldrig var han saadan mod hende, som han før havde været. Det var nu altid ligesom noget ironisk venligt over ham ligeoverfor hende, som om han talte med et bitte lidet barn. Gjorde Helga en eller anden bemærkning, saa fikserede han ³⁰ hende sterkt med sine metalblaa øine.

[38] «Saa du synes det, du Helga.» – Eller:

«Nu synes du vist, du sagde noget godt, Helga.»

Helga var overordentligt brydd af denne hans maade – den stygge Greve – men, aa, hvor hun elskede ham alligevel. Naar hun var ganske alene paa sit værelse, kunde hun pludselig hviske ud i stilheden, uden at hun næsten selv vidste af, at hun gav sine tanker lyd: «Jeg elsker ham forfærdeligt.» Øieblikket efter kikkede hun saa forskrækket ind i sideværelset, – bare ikke nogen hørte, hvad hun sagde.

Men nu var de reist, og Helga pustede ud som efter en byrde. Hvor deiligt, at han ikke kommer her mere, at jeg slipper at se paa, hvor det lyste op i Bolettes ansigt, naar hun hørte ham i entréen, og hun sprang derud, og de blev saa længe borte. Kanske de kyssede hinanden derude.

Og saa glad som Bolette var i sin forlovelsesring! Hun kunde sidde og pudse den og se paa den og vise Helga den: «Er den ikke nydelig, Helga?»

Hvor deiligt, at de var reist, baade Bolette og Greve. Hvor deiligt, hvor deiligt!

Men saa tomt det var blevet, dagene tog jo ingen ende. Gid alligevel Greve kom paa skolen saaledes som før, der havde hun ham da for sig selv uden Bolette.

Men nu fandtes der ikke morro i hele verden mere. Den nye lærer, der kom efter Greve, var kjedelig; han var forlovet tilogmed, og saa ikke [39] paa hende en eneste gang mere end paa alle de andre. Veninderne var kjedelige, byen var kjedelig, hele verden var rædsom; det var bare kjedsommelighed og fortvilelse altsammen.

Helga Gjertz sad med haanden under sit bløde barnekind og stirrede ulykkelig ud over byens stille torv. Der laa et par jagter^{k31} og solgte makrel nede ved bryggen, og en konstabel stod nede paa kaien og spyttede i vandet. Ellers var det ikke stort andet at se.

Hvis jeg bare havde faaet dræbt mig dengang – den aften, vi havde bal, – tænkte Helga, for da havde jeg igrunden mod til det – –

Der gik Agathon Smith forbi nede paa torvet. Han saa op, smilte og hilste.

Den eneste lille morro, som fandtes i verden nu, var Agathon Smith. Naar han hilste saadan og smilte og ligesom kyssede i luften. Det kunde nok hænde, at han ikke vilde kysse saaledes i luften, naar han mødte voksne, konfirmerede damer, men Helga syntes, han var sød, naar han gjorde det. For det viste, at han var indtaget i hende. Jo, Agathon Smith var virkelig sød.

Igrunden skulde det være morro at snakke mere med ham. Saa sød som Greve kunde han nu aldrig i verden blive, men tænk, om han blev forfærdelig forelsket i hende. Saaledes som der staar om i alle romaner. Helga stirrede ikke fuldt saa ulykkelig ud over byens stille torv. Straks efter reiste hun sig. Hun vilde gaa ud for at møde Agathon Smith.

[40] Efterhaanden var hun hver eneste dag paa gaden for at møde ham. Hun vidste de tider, han kom fra forretningen, og de tider, han spadserede for sin fornøielse, og Helga havde da altid noget paa den kant af byen at gjøre. Hun havde lagt merke til, at naar hun smilte og lo til ham, kom han altid bort til hende.

Det var ikke netop nogen aftale, men tilslut blev det saa, at de mødtes hver dag. Han havde sit hjem opover i Gamlebyen. Og Helga syntes med engang, at det var morsomt at spadserere opover de smaa, landlige gader, hvor de lubne syrener veltede

udover havegjerdet, og konerne sad paa trappen de lyse maieftermiddage og reiste sig op og hilste, naar Helga gik forbi.

Hun havde ikke fortalt nogen af veninderne alt det, hun gik og bar paa i det sidste. Engang havde hun rigtignok kommet med nogle forblommede^{k32} udtryk til Sofie Carlsen om, at nu vidste hun ogsaa, hvad kjærlighed var. Sofie Carlsen var blevet umaadelig nysgjerrig og frittede og frittede; tilslut havde hun sandelig en dag fundet ud, at det maatte være Greve.

Uf, den listige Sofie Carlsen! Helga blev ræd, hun havde røbet sig og fandt op en lang historie om en kadet,^{k33} hun havde truffet paa Modum^{k34} ifjor. «Ja, det vilde jo være hæsligt af dig at være forelsket i Greve,» sagde Sofie Carlsen.

Ja, Sofie havde ret, det var vist hæsligt – nei, hun vilde heller være forelsket i Agathon Smith. For *én* maatte hun være glad i nu, det følte hun.

[41] Og saa gik hun efter Agathon Smith, hvor hun kunde tænke at træffe ham. Hun gik og tog varsel af alt: Hvis kobberslagerens kone bliver staaende paa den trappen, til jeg er gaaet forbi, saa møder jeg ham idag. Eller: Hvis den katten hopper ned fra gjerdet, inden jeg har talt til tolv, saa møder jeg ham.

Det lykkedes for det meste. Hun traf ham, han slog sig i følge med hende, og de kunde gaa lange stunder frem og tilbage opover den gamle vei. Og altid var deres konversation noget lignende af dette: «Ved De, hvem der er den vakreste dame i byen?»

Nei, Helga lod meget uskyldig og vidste det ikke.

«Hendes navn ender paa a.»

Helga svævede fremdeles i den dybeste uvidenhed.

«Hun har øine saa bløde og brune som fløiel,» vedblev hr. Agathon.

«Nei, kjære, hvem kan det være, da?» Helga smilte og lo, dreiede hovedet og lo igjen.

Eller:

«De ved endnu ikke, hvad kjærlighed er, De Helga –»

«Nei, hvorledes skulde jeg vide det, jeg er jo ikke konfirmeret endnu.»

«Jeg kan ikke leve uden kjærlighed, jeg,» sagde Agathon, «jeg maa elske –»

Helga saa hurtig paa ham fra siden. Nei tænk, at han ogsaa havde det saaledes, men hun vidste ikke, hvad hun skulde sige.

[42] «Kan De tænke Dem noget saa deiligt, som at være forlovet med én, man elsker?»

Nei, noget saa forfærdelig deiligt kunde Helga heller ikke tænke sig, men hun svarede ikke, det var saa leit. Hun bare begyndte at smaaskjælte indvendig.

Helga mindedes med blygsel, hvor barnagtig hun havde været ifjor høst, da Agathon Smith kom hjem fra udlandet med fodsid yderfrak og pandehaar, og Sofie Carlsen og hun faldt i en grøft af bare latter, fordi han saa altfor udenlandsk og latterlig ud. Nu syntes Helga, han var rent ud nydelig. Kanske ikke fuldt saa nydelig som Greve – skjønt, der manglede ikke meget paa det.

Agathon Smith havde endnu, skjønt det nu var over et halvt aar siden, han kom hjem fra udlandet, bevaret sit udenlandske udseende. Ellers pleiede de, der havde været udenlands, i den lille kystby meget snart at falde tilbage til det hjemlige præg. Agathon Smith gik endnu i dresser af det mest raffinerede snit med ildrøde slips og den tykke spadserstok med sølvhaandtag^{k35} paa skraa under den høire arm.

Naar Helga havde lagt sig om aftenerne, tænkte hun nu ikke saa meget paa Greve som før. Kom alligevel tanken for sterkt, brød hun tvert af:

Uf, *han* da – nei, idag havde Agathon sagt, at hun havde fløielsøine; bløde øine havde han sagt – han var igrunden forfærdelig sød.

[43] Om morgenen saa hun længe paa sine øine i speilet, aabnede dem helt, lukkede dem halvt, mysede og smilte til sit eget billede. Jo, Agathon havde ret, hun havde vist nydelige øine!

IV.

Et stykke oppe i fjorden i en ensom, bortgjemt bugt laa Gjertz'ernes landsted Vik. En stor, herskabelig bygning inde i den lune vig, smaaskog af birk og or opover aaserne, haven nedover mod sjøen, trang og smal mellem heierne, men med fine græsplæner, springvand og store, glimrende^{k36} geraniebed. Nederst nede ved vandet var en brygge muret op af huggen granit, flagstang baade oppe paa havens høieste punkt og nede ved bryggen. To hvidmalte baade med røde aarer laa nedenfor granittrappen til familiens private brug. Det var i det hele et underligt skjult sted. Kom en ukjendt reisende fjorden opover i baad, vilde han ikke ane dets tilværelse, før han dreiede om nesseset, og det store, hvide hus med de høie vinduer i de mørkeblaa vinduskarme stirrede ret paa ham fra den mørke bugt oppe i smaaskogen. Det var et solløst sted; heierne skyggede især mod vest; der blev tidligt mørkt.

[45] Det var Gjertz'ernes gamle sted. Gjennem to generationer, før den nulevende konsul, havde det været i familiens eie. Hver af eierne havde da forskjønned og forbedret det efter sin smag; men egentlig kjørevei did havde det ikke været før i den nulevende konsuls tid; man havde nøiet sig med baadveien og den smale, knudrede vei over heierne fra byen.

Naar konsul Peder Gjertz kom ridende paa sin sorte skimmel^{k37} med de prægtige, staalgraa whiskers^{k38} nedover det hvide skjortebryst, var man ikke et øieblik i tvil om, at man her havde byens første mand for sig. Dette indtryk kunde konsul Gjertz ene og alene takke sine whiskers for; de havde, ham selv rigtignok uafvidende, været hans støtte gennem livet og givet ham dette overlegne distingverede, som alle bøiede sig for.

Man skulde efter konsul Gjertz's hele anlæg og temperament tro, at Gjertz'ernes gamle landsted ingensomhelst tiltrækning kunde have for ham. Aldrig saa snart begyndte imidlertid smaabirkene at sprette oppe i heiskraaningerne, før konsulen vilde ud til Vik. Han talte ikke om andet morgen, middag og aften: Nu maatte de afsted. Dette havde imidlertid ikke sin grund i nogen slags pietetsfuld følelse ligeoverfor forfædrenes gamle sted eller nogen særlig kjærlighed for naturen.

Langtifra, det var simpelthen uro og maaske ogsaa noget forfængelighed ved at eie den gamle gaard. Havde han været der en otte dages tid og seet over sine samlinger derude, havde det ikke kostet ham [46] nogen overvindelse atter at flytte ind til byen igjen.

Der var ude paa Vik hele samlinger fra de ældre Gjertz'ers tid: Høie, hvidlakerede, forgyldte ure, mahognispilleborde med udbuede ben og fordybninger i bordpladen til jettens^{k39} og lys, store dragkister med beslag og fine, tyndbenede, forgyldte stole med blomstret silkebetræk. Mellem alle disse minder fra svundne dage var saa konsulen med det fine, slappe ansigt og de nedhængende graa whiskers i en stadig aktivitet ud og ind. Ingen havde imidlertid rede paa, hvad al denne uro egentlig gjaldt; det var altid, som der stod noget særlig paa spil. At sidde paa den samme stol en time var f. eks. for konsul Gjertz noget nær en umulighed. Derfor hadede han ogsaa siddende middage. Han likte sig, naar han ved en staaende middag var paafærde med sit vinglas allevegne, fortalte en historie hist og et vel anbragt *bon mot*^{k40} her, eller kunde hviske en kompliment i øret paa en vakker ung pige. Men blot de ganske unge nykonfirmerede. Var en ung pige over de tyve, tabte hun med engang interessen. Det havde derfor forbauset og forfærdet ham, at datteren Bolette saa længe havde gaaet der uforlovet.

«Hun gaar jo snart i sin alderdom,» betroede han sin frue. – «Herregud, Andrea, hvor har nu det pigebarn faaet den tykke næse fra? Den skjæmmer hende rent ud – det er, pinedød, den, der er skyld i, at hun endnu gaar der.»

Det var ham derfor en lettelse, at Bolette [47] endelig havde forlovet sig. Kandidat Greve likte han ogsaa igrunnen ganske godt. Det var noget ved Greves personlighed, en slags friskfyrelegance, der bestak den gamle kavalier og bragte minderne fra hans lystige ungdomsliv til at blusse op. Den tid, da han reiste med kurer i udlandet, øste ud haandfuldvis af sovereigns^{k41} paa hotellerne og blev kaldt den norske lord.

Konsul Gjertz strøg sine slappe, graa whiskers og saa mat hen for sig: «Den tid ja, – det var liv det?»

Det havde jo uimodsigelig været bedre, om der ved Bolettes giftermal var tilflydt familien nogen penge eller ialfald forretningsdygtighed, der kunde gyde nyt liv i Gjertz'ernes gamle, hensygnende forretning. «Men,» konsul Gjertz hævdede sine skuldre og slog ud med hænderne, «hvad skal man sige om den ting, – pigebarnet elsker ham jo – –.» Konsul Gjertz havde nemlig en stor respekt for elskovens magt.

– Konsulinden delte aldeles ikke denne sin mands tilbøielighed til at flytte tidlig ud til det ensomme Vik. Det var hvert aar en kamp mellem konsulen og fruene om denne flytten ud.

«Hvis du endda likte dig der, Gjertz,»^{k42} sagde hans frue, «men du gaar jo der som en fredløs aand og ser paa disse birkene og denne sjøen, som der aldrig er nogen forandring paa, – jeg forsikrer dig, at bare baaden dreier om nasset, og jeg ser tagstenene paa huset, lægger der sig ligesom en tyngsel over mig, en formelig legemlig tyngde – [48] knugende –,» konsulinden knugede sin hvide, fede haand mod sit fyldige bryst for billedlig at antyde, hvorledes stedet trykkede hende, – «men nu orker jeg det snart ikke mere, Gjertz; jeg er svagere, end nogen tror.»

«Ja, men alle mennesker flytter jo snart ud; vil du da sidde alene i byen sommeren udover, Andrea?»

«For et spørgsmaal, Gjertz; du ved godt, eller burde vide mine tanker, – Helga skal jo gaa til konfirmation isommer. Skal nu det arme barn, bleg med blaa ringe under øinene, som hun ser ud nu for tiden, trave den solhede vei over heierne et par gange i ugen oftere, end hun behøver, bare for det paafunds skyld, at du vil ud til Vik, som du igrunden er ligeglad med.»

«Ja, men kjære Andrea – Helga kan jo kjøre –»

«Der har vi det,» sagde konsulinden ophøiet, «stod det til dig, havde du for længe siden opdraget vore barn til nogen blødagtige væsener. Har du nogen gang hørt tale om, at et barn skal kjøre i kirke, Gjertz, ja, undtagen naar det bliver døbt da,» rettede konsulinden sig, «nei, det vil give Helga et feilagtigt begreb om tilværelsen, at hest og vogn altid skal staa rede; nei, Helga spadserer paa sin fod til kirken.»

«Ja, ja,» sagde konsulen tankefuldt og strøg sine whiskers. Andrea tænker dybt, tænkte han i sit stille sind. Hvem kunde nu faldt paa, at det er noget, der hører med til opdragelsen, eller som [49] vi skylder Vorherre, at barnet skal gaa og ikke kjøre til konfirmationsforberedelsen. Pludselig lyste det op i hans ansigt:

«Men Helga kan jo ro.»

«Ja, og saa have en mand til at ro hende en time ud og en time ind igjen, og det skulde naturligvis være Søren havemand.»^{k43} Nei, ved du hvad, Gjertz, ham har jeg brug for i byen.»

Konsulen gav sig. Opholdet paa Vik skulde denne sommer forkortes. Til gjengjæld tog saa konsulinden sig med forsterket iver af sin have i byen.ⁿ¹⁴ Den var i sit slags et kunstverk af en have, med opmurede terrasser opover den bratte fjeldside bag huset og gangstier paa kryds og tvers, markerede med hvide, lave gjerder helt til toppen af fjeldet.

Saa tidligt, at hun endnu maatte benytte pelskaabe, begyndte konsulinden hvad hun kaldte sit havearbeide. Det vil sige, hun flyttede sig paa sin feltstol, indhyllet i sin pelskaabe, bortover havegangene, eftersom hendes havemand, Søren Flisvika, avancerede i sit arbeide, og inspicerede overordentlig nøie enhver af hans bevægelser. Ikke et spadestik undgik hende.

«Nei, ved De hvad, Søren far, *det* faar De gjøre om igjen; De tager ikke dybt nok, far min.»

Den lille, spidsnæsede, fule^{k44} Søren Flisvika tørrede en draabe væk under sin næse og presterede vidundere i at beherske sit lille, rødflammede ansigt, rasende som han var over de idelige^{k45} rettelser.

[50] Det hændte, at konsulinden blev forkjølet under dette sit «havearbeide», men hun tog det som et martyrium. «Ingen skal sige, at jeg unddrager mig mine pligter,» sagde hun og drak bygsuppe,^{k46} som om det var giftbægeret, man bragte hende.

V.

Agathon Smith hørte ikke egentlig med til byens noblesse.^{k47} Hans far var gamle Jyde-Smith, som havde samlet sig en formue ved bondehandel oppe i Gamlebyen. Han var kommet over fra Jylland med en smørjagt^{k48} og gik endnu i trætofler, da han begyndte en liden handel med hele og halve gryn i vinglas i sit butikvindu og fedt dansk smør og flesk bag disken.

Hans enke, gamle madame Herborg Smith, levede endnu; hun havde i sin tid været tjenestepige hos Gjertz'erne paa Vik, hvilket det dog ikke var nogen, der huskede mere uden gamle madame Herborg selv. Hun huskede det imidlertid godt og likte at tale om det. Men Agathon led kvaler, naar moderen begyndte at tale om den tid, «hun tjente». Og var først gamle madame Herborg paa farten i sin passiar,^{k49} var hun ikke let at stanse. Moderens tarvelighed var i det hele Agathons kors paa denne jord. At tænke sig, at hans, byens første ^[52]kavaler og modeherre, Agathon Smiths moder paa død og liv vilde sidde i sin kjelder og pille groen af sine poteter, eller staa i sit kjøkken og støde fiskemad,^{k50} saa det sang i huset! Og hun var ikke at formaa til at lade alle disse tarvelige^{k51} vaner være. Agathon Smiths hele stilling i byens sociale liv kunde jo faa et dødsstød, om nogen af byens fine fruer og frøkener tilfældigvis fik se hans moder i en saadan situation. Han kunde staa der forfærdet i sin engelske sportsjakke og iagttage hende:

«Herregud, mutter, er det nødvendigt, at du gjør dette?»

«Gaa din vei, gut,» sagde madame Herborg, «dette er *mit* arbeide, og dette vil jeg gjøre.»

Men ikke destomindre var madame Smith overordentlig kry af sin flotte søn. Han havde været hendes stolthed og fryd ligefra den tid, han blev buden paa barnebatter, og hun pyntede ham med lakerede sko og lyseblaat slips, – og til den dag idag, hun var oppe paa hans værelse og befølte og besigtigede alle Agathons dresser og parfumerier^{k52} og hatter og slips.

«Det koster flesk,» sagde gamle madame Herborg, «men saadan en fin herre, som Agathon er, saa maa han have det. Han maa have det, den velsignede gutten.»

Skilling var blevet lagt paa skilling i den lille, lave butik, og formuen var steget jevnt og sikkert. Forretningen var for aarrækker tilbage flyttet ned i Storgaden, men familien boede endnu i den gamle, brune gaard oppe i Gamlebyen. Mellem alle de [53] smaa arbejderboliger og gamle rønner deroppe saa dog alligevel Smithegaarden ud som et velstandshus med den lange rad af brede, smaarudede vinduer, det kolossale røde murstenstag og de to store guldregntrær udenfor den høie, gammeldagse træport. Men strøget var jo alt andet end fashionabelt. Konsulindens havemand, Søren Flisvika, var nærmeste nabo nedad mod byen. Agathon havde ofte slaaet paa, at de burde sælge huset og flytte længere ned i byen; men der kom han ikke langt.^{k53}

«Nei, her har jeg levet mit liv,» sagde madame Herborg, «her reiste far din fra mig, og her vil jeg sidde, til reisedagen min^{k54} ogsaa kommer, og du bærer mig ud, Agathon.»

Og madame Herborg kneisede, der hun sad i sin ranke, gammeldagse lænestol, med det runde, buttede ansigt under kappestrimmelen.^{k55}

Agathon plystrede en liden operettemelodi: «Hun er ikke grei, mutter,» tænkte han, «men naar alt kommer til alt, har jeg hende dog i lommen – og kanske det dog er ligesaa aristokratisk, at en gammel velstandsfamilie bor i den samme gaard opigjennem tiden, – det giver tradition.»

Lidt efter lidt, eftersom formuen var steget, var Agathon trukket mere og mere ind i byens selskabelige liv. Om gamle madame Herborg var der aldrig tale, og hun gjorde heller ingensomhelst fordring paa det. Og efter sin hjemkomst fra udlandet ifjor høst – han havde været borte en to–tre aar – var Agathon med engang blevet byens første modeherre og kavalier.

[54] – Der var i huset hos madame Smith en ældre frøken, Anna Eriksen. Hun var en fjern slegtning af madame Smith og var egentlig kommet der i huset i et slags besøg. Men besøget havde strakt sig udover aarene, og hun havde nu, trods at hun ingensomhelst plads udfyldte, faaet fast fod der i huset. Det var et skarpt, sort, underlig braat menneske; hun skræmte næsten ved den hurtighed, hvormed hun foretog sig endog den mindste ting.

Naar hun talte, kom der en underlig, lidenskabelig muskeltrækning ved hendes høire øie, – kom og forsvandt, kom og forsvandt. Talte man med hende, stod man gjerne og ventede paa den underlige trækning, – som et lyn var den der –, den kom forresten helst, naar hun var i nogetslags sindsoprør. Men i sindsoprør var Anna

Eriksen næsten til stadighed. Bare dette, at hun ikke kunde faa folk til at indse, hvor uundværlig hun var i det Smithske hus, og at uden hende vilde det hele nu ikke mere gaa. Verden skulde se det, madame Smith skulde føle det som en taknemmelighed, og Agathon skulde vurdere det.

Hun var paafærde i stadig aktivitet med sin hurtige maade at gaa paa ud den ene dør, ind den anden dagene igjennem. Havde gamle madame Smith gjort et arbeide, gjorde Anna Eriksen det i smug om igjen, og havde Anna Eriksen gjort et arbeide, gjorde madame Herborg det aabenlyst om igjen.

«Stakkar, hun skal nu ligesom fare med at ^[55]gjøre noget, men hun duer nu til ingenting,» sagde madame Smith.

«Stakkar, hun sløves nu, tante Herborg,» sagde Anna Eriksen, «det kan trænges, at der er nogen, der tager sig af hendes arbeide.»

Hvad Anna Eriksen især med iver tog sig af var Agathons tøj og opvartning i det hele. Hun vaagede med skinsyge over, at ingen anden stoppede hans strømper eller holdt hans lintøj ^{k56}i jorden. Var der nogen, der havde gjort det ringeste indgreb i dette hendes arbeide, var muskeltrækningen der ved øiet som et lyn.

«Dere ved jo,» sagde hun til husets piger, «at Agathon ikke liker, at andre rører hans tøj end jeg.»

Men naar hun var gaaet, laa pigerne over køkkenbænken i lydløs latter. «Hun vil have ham, det gamle spektakel; ja, du skal baade se og høre, at hun ikke giver sig, før hun bliver fru Agathon, endda alle de grimacerne, hun har i fjæset sit.»

Det var sivet ud blandt folk dette, at Anna Eriksen gik i den slags tanker. Folk lo af det, bare alderen skulde synes en hindring. Anna Eriksen var sexogtredivo og Agathon Smith femogtyve.

VI.

Helga havde lidt efter lidt trukket sig tilbage fra skoleveninderne. «Aa gid, Helga er blevet saa voksen, hun taler bare om forlovelser,» sagde Sofie Carlsen, «det er ikke det pluk morro ved hende mere.»

At blive forlovet optog unegtelig en stor del af Helgas tanker i denne tid. Sofie Carlsen havde sagt, at hun havde hørt, det skulde være vanskeligt nok at blive forlovet, hvad Helga imidlertid betvilede. Det kunde da ikke være vanskeligt at faa en herre til at fri til sig, f. eks. Agathon friede sikkert snart til hende!

Nu behøvede hun aldeles ikke at passe ham op længere for at træffe ham; det var nu Agathon, der besørgede det hele.

Men hvis han friede, vilde hun ikke sige ja straks ialfald. De skulde staa i porten en aften, saaledes som den aften, da Greve fulgte hende hjem, og saa skulde Agathon sige: Jeg elsker Dem, ^[57]frøken Gjertz. Saa vilde hun sige: Uf, ikke bliv saa sentimental da, Smith. Saa skulde han sige: Jeg elsker Dem høiere end mit liv, – og saa vilde han formodentlig kysse hende. Naar Helga kom saa langt i sine fantasier, begyndte hun altid at smaaskjælve. – Eller han skulde bede, om han maatte skrive hende til, naar de nu flyttede ud til Vik. Først skulde han sige: Maa jeg skrive kjære Helga over brevet? og siden: Nei, jeg vil skrive elskede Helga! – aa, der var de tusinde maader, det kunde siges paa, og det var himmelsk at blive gjort kur til.

– Konsul Gjertz's var bleven i byen dette aar til over St. Hans. De fleste af byens familier^{k57} var alt flyttet paa landet. Rundt det stille, solhede torv var nu næsten alle vinduer kridtede,^{k58} hvilket gjorde det endnu mere uddød. Konsulinden havde vaklet i flere dage, men bestemte sig da endelig til, at udflytningen skulde foregaa.

«Det er ingen hyggelig bestemmelse at tage, at begrave sig frivillig i to–tre maaneder,» tænkte konsulinden, «og flytte ud til det tristeste sted paa kloden.»

Der var denne sommer ingensomhelst grund til en badekur eller et fjeldophold; konsulinden havde den hele vinter struttet af sundhed.^{k59}

«Ak Gud ja, livet er ingen leg;» konsulinden gik i otte dage med en dyb, sørgmodig rynke mellem øinene og pakkede ned sit kostbare pelsverk for sommeren.

Konsulen før som en stormvind gennem værelserne, lysegraa fra top til taa:

[58] «Andrea, tag dig hjælp, [k60](#) – tag dig hjælp – overanstreng dig endelig ikke, vennen min.»

«Herregud, Gjertz, at du kan komme med saadan ufornuft; hviler da ikke alt paa mine svage skuldre?»

«Gjertz er den personificerede tankeløshed,» tænkte konsulinden; «han [n15](#) aner ikke alt, hvad der maa rummes i min overfyldte hjerne. Hver mindste smaating i dette store hus skal jo have sin plads i min hjerne; og nu er det tjenestepigernes kjevlerier og husjomfruernes forelskelseshistorier; – for ikke at tale om Gjertz's nervøsitet; – det tager mere paa mig, end nogen tror, at ligge hele natten og tælle pulsslagene paa et nervøst menneske som Gjertz – for ellers sover han jo ikke roligt, men tror hvert minut, han skal dø – —»

Den dybe, sørgmodige rynke mellem konsulindens øine blev endnu dybere, og hun gik om som i en dunstkreds [k61](#) af fortvilelse.

– Helga skulde gaa den første gang til presten, efter at de var flyttet ud til Vik. Det var en stille, kjølig morgen derude mellem heierne, solen var endnu ikke naaet ned mellem parkens træer, hvor der endnu var fugtigt af natteduggen; men den skinnede varmt paa toppen af heierne, og det forgyldte spir paa hovedbygningens tag luede i solen. [n16](#)

Helga stod færdig med forklaring [k62](#) og salmebog for at begive sig afsted til byen. Hun vilde læse over forklaringen, naar hun gik opover smaaskogen; noget saa vrangt som den Pontoppidan, – tænk hvor deiligt de voksne damer havde det, som var [59] konfirmeret og færdig med alt det der – aa, hvor hun gruede for konfirmationsdagen, og saa tænk at gaa til alters, som var saa uforstaaelig – –.

«Godmorgen.»

Der laa Agathon paa en flad sten borte i oreskogen. Trærne var ikke høie her, knapt mandshøie engang.

«Nei, er De her,» begyndte hun.

«Ja, var det ikke pent af mig at komme og møde Dem, kom og sid her.»

«Aa, langt fra, det var ikke for at møde mig –»

«Hvorfor tror De da?»

«Aa, De vilde vel have en morgentur.»

Han trak sig nærmere hen til hende paa albuen bortover mosen: «Er jeg ikke snild, som kom?»

«Er det for min skyld da?» sagde Helga med vidtaabne, straalende øine, idet hun satte sig ved siden af ham.

Han laa paa knæ i mosen; pludselig lagde han armen om hendes hals, trak hende hurtig hen til sig og kyssede hende en to–tre gange. Medens hun laa der i hans arme, saa han ned paa hende: «Du, skal ikke vi to forlove os, du?»

Og Helga glemte alle sine fantasier om, at hun ikke vilde svare straks, og at han nok skulde bede hende mange gange.

«Jo,» sagde hun hurtig, hun kunde ligesom ikke andet.

Agathon blev næsten ellevild: «Lille kjæresten min, – lille, søde kjæresten min, – deilige kjæresten min!» Og han kyssede hende uafbrudt.

[60] Men Helga sad der med en underlig fornemmelse: Detteⁿ¹⁷ var det altsaa, hun havde længtes saa efter, at blive kysset saadan, – dette var det, hun havde tænkt sig var saa deiligt – og nu var hun ikke fornøiet alligevel!ⁿ¹⁸ Inderst inde var hun lei af sig; hun vilde helst græde, saa rart var det. Hun var ligesom ræd for noget – hun vidste ikke hvad – og begyndte at skjælve.

Agathon merkede intet, snakkede uafsladelig, som om han ikke vidste, hvad han sagde, kyssede og omfavnede hende.

«Søde – søde – hvorfor siger du intet? Hvorfor er du saa stille?»

«Jeg maa gaa,» sagde Helga og rev sig løs – «nei,ⁿ¹⁹ slip mig, jeg skal jo til presten.» De fulgtes ad et stykke, men turde ikke blive ifølge helt ned, som de ellers vilde gjort.

«Naturligvis er dette en hemmelighed, Helga, endda.»

«Ja, naturligvis,» sagde Helga forfærdet. Den tanke havde ikke engang faldt hende ind, at nogen skulde faa det at vide. Aa, hvor grusomt.

Saa aftalte de, at de skulde mødes oppe i oreskogen om aftenen, og Helga løb opover til kirken.

Alle de andre konfirmander var alt samlet og sang en salme, da Helga kom listende ind sakristiveien.^{k63} De skarpe barnestemmer klang saa tyndt i den stille kirke. Provsten^{k64}

sad paa en stol midt i kordøren i det milde, grønne skjær af gardinerne, der var trukket for korets vinduer. Oppe fra altertavlen [61] straaledede billedet af Frelseren i Getsemane høitidsfuldt nedover de fem–seks kirkestole med de syngende, opadvendte barneansigter.

Helga krøb indenfor alle de andre, inderst i en stol. Aa tænk, her sad hun nu i kirken, og for en liden stund siden sad hun og Agathon oppe i oreskogen og kyssede hinanden. – – Hun, der sad ved siden af hende, viste hende salmen i sin bog, men Helga kunde ikke faa en lyd frem. Hun saa sig tilbage nedover bænkene, hvor pigerne sad, og over paa den anden side til gutterne.^{k65}

Aa Gud – ingen var vist forlovet, som hun var nu; ingen havde vist saa mange hemmeligheder, som hun havde. Tænk, først elskede hun Greve, og nu elskede hun Agathon! Hun kunde ikke sidde i ro, vendte og dreiede sig, saa den, der sad ved siden, saa forbauset paa hende. Naa endelig, der var salmen færdig, og provsten reiste sig og bad en bøn. Helga foldede sine hænder og saa ned, men saa kom hun til at huske paa, hvorledes Agathon nylig havde kysset hendes hænder, og hun hørte provstens ord som gennem en taage langt bortefra.

De to timer tog jo aldrig ende. Provsten fôr op og ned ad kirkegulvet, skubbede til sin paryk og pegte med en lang blyant: «Naa du – og naa du!» De ramsede op sine lekser i en syngende tone.

Der blev lidt mudder^{k66} mellem to gutter nede i en stol. Provsten kunde ikke faa greie paa, [62] hvem urostifterne var; han steg op paa alterfoden og strakte sig; nei, han var for liden og hoppede op paa en bæk.

«Naa, Anders Andersen, hvad er dette for streger? Hvad kalder man saa læren om Gud, Anders Andersen?»

Men Anders havde været altfor optaget af at knibe Ellef Jensen i bagdelen, til at han nu kunde samle sine tanker. Bortover bænkene strakte de fingrene iveiret.

«Kristendomskundskab!» raabte de i kor.

«Ja, det er vel nok,» sagde provsten og hoppedeⁿ²⁰ ned igjen. «Men vi har et andet ord – du – du – du,» han pegede med blyanten bortover pigernes række.

«Religion,» sagde Helga.

«Der har vi det,» sagde provsten og saa paa Helga, som om han mente, at det maatte komme fra den kant, om der overhovedet i det hele skulde komme noget ud af det. Men Helga bøiede hovedet og blev sprutende rød. Aa Gud, hvor jeg er uværdig, tænkte hun. Gud er alvidende, det var vist galt, at jeg kyssede Agathon – og nu syntes provsten, at jeg var flinkere end alle de andre.

Det var forfærdeligt at gaa til konfirmation og være forlovet, og ingen skulde vide det!

– Men om aftenen gik hun alligevel op i oreskogen til Agathon.

«Hvad har du foretaget dig, barn, du ser saa echaufferet^{k67} ud?» spurgte konsulinden, da Helga [63] noget sent traadte ind i havestuen med de hvide, lakerede møbler.

«Jeg –?» Helga stammede og blev endda rødere, end hun alt var, – «jeg har bare læst paa prestelekserne.»

«Aa, din lille stakkar,» sagde konsulen.

VII.

Helga havde ligget vaagen til langt paa nat, men vaagnede alligevel tidligt.

Tænk, at jeg er forlovet, virkelig forlovet! Og hun blev liggende med halvlukkede øine og drømte Agathons kys og kjærtegn om og om igjen.

Men bare det ikke er synd, – hun reiste sig hurtig op i sengen. Det kan godt hænde, at det er synd at forlove sig, medens man gaar til konfirmation; da skal man jo tænke bare paa Gud!

Og hun havde ikke tænkt det mindste paa Gud i hele gaar hos provsten eller i hele nat!

Aldrig havde hun hørt tale om et eneste menneske heller, som havde forlovet sig, medens de gik til konfirmation! Hun havde ørene aabne hjemme og mellem veninderne, naar der blev talt om forlovelser; men aldrig hørte hun om nogen, der havde forlovet sig saa tidlig. Der var vist ingen anden end hun, der havde gjort det – kanske det var en stor synd!

[65] En dag talte forældrene ved middagsbordet om en ung pige af haandverkerklassen der i byen, som var skeiet ud og død i elendighed.

«Man kan jo forstaa det, naar man ved, hvilket vanartigt [k68](#) menneske, hun var alt fra barnealderen,» sagde konsulinden, «hun skulde jo havt flere forlovelshistorier, medens hun gik til konfirmation.»

Der gik som et stød gennem Helga, og alt blodet steg hende voldsomt til hovedet.

Der var det. Det var nok det, hun vidste, det var vanart at forlove sig, medens man gik til konfirmation. Hendes hjerte bankede heftigt, saa hun skjälv paa haanden. Kanske det var ligedan med hende som med den unge pige, forældrene havde talt om, hun, som havde syndet saa skrækkelig. Det var vist akkurat det samme, hun havde gjort, som Helga nu havde paa sin samvittighed.

Aa Gud – aa Gud!

Og tænk, forældrene vidste ikke om nogen ting.

Fik de vide det, saa kanske de forstødte hende, som den unge piges fader havde gjort!

Hun græd fortvilet, da hun mødte Agathon oppe i oreskogen om aftenen.

Hun vilde ikke mere være forlovet! – nei, hun vilde ikke – hun vilde ikke; men hun klyngede sig i det samme tæt op til ham og skjulte sit ansigt ved hans bryst.

Agathon lo. «Men er du gal, fløielspus, hvad gaar der af dig?»

Nei, hun kunde jo ikke fortælle Agathon alt det om den unge haandverksdatter, som var død [66] paa et hospital af bare vanart. Det var noget i det, som ikke kunde tales om, – aa, hvor altsammen var forfærdeligt.

Men Agathon kyssede og klappede hende: «Fløielspus, da, – søde, lille fløielspusen min.»

Nei, hun kunde ikke give slip paa ham alligevel. Hun saa op paa ham med de lange øienhaar vaade af taarer:

«Ja, men er det ikke galt at elske saadan da?»

«Kjære dig da, det staar jo i bibelen sogar, at vi skal elske hverandre.»

VIII.

Anna Eriksen var begyndt at blive mistænksom. Agathon var ikke, som han pleiede. Hvad gik der af ham? Der var vel ingen historier af den slags som med Søren Flisvikas datter forgangen aar? Anna Eriksens øine og øren var ved alle nøglehul. Nei, intetsomhelst spor til nogen forstaaelse med pigerne. Meget indbydende var heller ikke madame Smiths tjenestepiger nu for tiden; Anna Eriksen fik det altid snildelig (lurt, med listighet) til, at de unge piger med friske ansigter ikke duede til nogen ting.

Nei, det var tydeligt nok: Det var noget udenfor huset, der trak ham. Aldrig sad han f. eks. mere i haven efter aftenstid. Anna Eriksen gik ned til lysthuset under syrentrærne aften efter aften med sit hekletøi, heklede lidt og skjelede opover til huset.

Nei, han kom ikke, og det pleiede han jo altid at gjøre.

[68] Og han saa godt, hun gik herved. Nei, Anna Eriksen fattede det ikke! Der gik han ud igjen – hun opfangede et glimt af ham mellem de tætte syrenbuske – jo, han havde taget et andet slips paa og skiftet snip.^{k69} Anna Eriksen lod hekletøiet synke, støttede albuerne paa det runde stenbord og saa mørkt henad havens gruslagte gange, medens Agathons skridt tabte sig henad den stille gade.

Nei, hun holdt det ikke ud; hvis der kom nogen og tog ham fra hende, – den eneste fattige glæde, hun havde. Hvor havde det ikke været deilige dage vaaren udover, da det begyndte at grønnes, naar hun sad her i haven, og han kom herved med sin cigar! Her lige ved siden af hende sad han. Ofte havde han sin arm bag hende paa bænkens rygstød, – engang tog han i hendes nakkehaar og sagde, at han likte den maade, hun krøllede det paa.

Anna Eriksen slog pludselig hænderne for ansigtet. Hele hendes legeme bævede fra issen til fodsaaalen. Da hun igjen tog hænderne bort, var øinene fulde af taarer, og læberne skjalv.

«Agathon,» hviskede hun sagte, «vidste du – anede du –,» øinene flommede over, hun saa uklart – «aa, at jeg skulde være saa gammel, før jeg mødte min lykke, før jeg forstod mit eget sind! Aa, dette gamle, forhadte ansigt,» – Anna Eriksen slog sig selv med knyttet haand i ansigtet, en gang, to–tre gange – «det er bare ansigtet, mændene ser efter, intet andet end ansigtet!» Hun hulkede et par korte, lidenskabelige hulkninger. ^[69] «Alligevel tror jeg, at jeg skulde gjøre ham lykkeligere end nogen anden. Jeg gav ham mit liv – jeg bar ham paa armene –.»

Hun strakte de magre arme ud i luften. En af husets piger gik gennem haven. Anna Eriksen greb sit hekletøi og heklede hurtigt; det var, som om arbeidet gav hende mere ro.

«Jo, naturligvis er der en kjærlighedshistorie igjære igjen, men kjender jeg ham ret, kommer han tilbage til mig her i haven, naar den er raset ud, – for han har endnu ikke valgt for livet, – det er naturligvis et tarveligt væsen, ^{k70} han er kommet ud for igjen.»

Hun trak heftig i nøstet, saa det trillede ind mellem buskene.

«Pyt, kom ikke og snak til mig om rene ^{k71} mænd, og al den slags fordring; han maa gjerne elske de tusen, naar han blot kommer tilbage –» hun strakte sig efter nøstet, men en gren tog fat i hendes haar.

«Uh,» sagde hun skarpt og rasende, «ja, er det ikke fortærende med tante Herborg, som lader alting forgro her i haven. De dør ud hvert eneste træ af mangel paa lys og luft.» ⁿ²¹ Hun fortabte sig i en lang tankerække over gamle madame Smiths svaghed og umulighed. Da Anna Eriksen den aften gik op fra haven, var hendes smale læber fast sammenknebnede.

Nu *vilde* hun have rede paa Agathons hemmelige veie.

IX.

Da Anna Eriksen den næste morgen nede i haven hængte ud noget fin vask til tørring, hørte hun med én gang Agathons stemme ude fra veien. Han maatte være kommet nedover den gamle vei oppe fra heierne, og han var i følge med nogen.

Anna Eriksen bøiede og strakte sig indenfor de tætte buske, – det var jo konsul Gjertz's yngste datter, Agathon gik med.

Den underlige muskeltrækning ved Anna Eriksens øie var der som et lyn. Var der noget maskepi^{k72} mellem ham og det unge barn? Det kunde da umuligt være hende, det nu gjaldt!

Agathon og Helgas stemmer tabte sig nedover gaden. Anna Eriksen havde fundet et aabent sted mellem syrenbuskene og stod og stirrede efter dem. Hun saa Agathon vende sig gang paa gang og se Helga helt ind i ansigtet. Agathon saa aldrig paa nogen paa denne maade, uden at de interesserede ham, tænkte Anna Eriksen.

[71] Det kom ikke ud af hendes tanker den hele formiddag, dette. Hvad ialverden var det? Han havde jo aldrig nævnt til hende engang, at han kjendte den lille frøken Gjertz, og nu saa det ud, som han ikke kunde se nok paa hende.

Da Anna Eriksen samme dag ved middagstiden stod inde i en butik, saa hun atter Helgas blaa bomuldskjole og Agathons lyse jakke forsvinde om et hjørne.

Det var altsaa alligevel saa, det var det unge barn, han nu var optaget af. Havde det blot været hvilken som helst anden end konsul Gjertz's datter, havde Anna Eriksen taget det med forholdsvis ro. Men hun kjendte Agathon, hun vidste, hvad forhold og ydre stilling havde at sige i hans øine – og saa havde jo det pigebarn endda ungdommen i tilgift.

«Var det den lille Gjertz, du gik med?» sagde hun let henkastet senere paa aftenen til Agathon.

«Ja, det er en nydelig ung pige, ikke sandt?»

«Hun er jo det rene barn endnu.»

«Hun er skam ikke noget barn,» sagde Agathon smilende og virrede sine moustacher.

Anna Eriksen saa lynsnart af Agathons smil, at det var noget mellem ham og Helga Gjertz. Det dirrede inde i hende. Nu havde det unge, dumme barn alt det, hun selv længtede saa fortærende efter.

«Du gaar vel ikke og sætter det barn fluer i hovedet, Agathon?» kom det braatt og hurtigt. Muskelen ved øiet trak sig heftigt sammen.

[72] Agathon virrede fremdeles sine moustacher og smilede:

«Hun er en skjønhed, Anna, synes du ikke? Og byens rigeste parti til og med.»

«Skjønhed!» blæste Anna Eriksen, «ja af dem, der gaar tolv paa dusinet, – et ganske almindeligt dumt lidet flødefjæs.»

Anna Eriksen rugede mørkt over dette nogen dage; hun bandede i sine tanker Helgas friske, ferskenbløde ansigt.

Nei, dette holdt hun ikke ud, hun maatte se med egne øine. Naturligvis legede de kjærestefolk, det var det, de gjorde.

– Saa en aften, Agathon spadserede ud, sneg Anna Eriksen sig useet efter ham. Agathon tog veien opover heierne; det var en let sag for hende at holde sig skjult for ham bag stene og fjeldknauser. Hun saa Agathons spænstige skikkelse foran sig mod aftenhimmelen bortover lyngvidden.

Ja, det var deilige historier dette. Der gik han til stevnemøde med det unge barn, den flanede, ^{k73} kokette jentunge! Anna Eriksen fik sig selv til at tro, der hun sneg sig skjult fremover, at det var i den ædlest mulige hensigt, hun gik her. Hvad satte ikke denne slags historier for merker i et ungt sind. Anna Eriksen vidste sin pligt; opdagede hun noget, gik hun lige til fru konsulinden og fortalte hende det. Det skulde blive slut paa dette forargelige spil at gaa der og lege kjæreste med det barn. For det var naturligvis det, de gjorde.

Agathons skikkelse forsvandt i en fordybning [73] borte paa vidden. Øieblikket efter dukkede Helga op fra den kant, der vendte mod fjorden paa den anden side.

«Jo, det er deilige greier dette, deilige greier,» mumlede Anna Eriksen.

Dernede i fordybningen sad de begge to. Helga havde taget hatten af og sad med hovedet mod hans arm. Han strøg hende over haaret.

Og det skal være en dame af byens bedste, tænkte Anna Eriksen, medens hun stod der og kikkede ned paa dem; – tvi – de er ens allesammen. Hun gav Helga de værste navne. Naar hun før havde tænkt sig dette, at se Agathon med en anden i sine arme, havde det skaaret hende som med knive i brystet; men denne følelse var der nu slet ikke. Hun var blot og bart rasende paa Helga. Saa rasende, at det ligesom kogte hende for brystet, og hendes hjerte hamrede med sterke, hurtige slag.

Der gav Agathon Helga et armbaand, et stort skinnende et af guld. Han fæstede det paa hendes arm; men det var for stort og tungt til det lille, runde haandled.

Se saa, nu skal de vel kysses, tænkte Anna Eriksen; – det var da merkeligt – bare en gang! Helga vilde tydeligvis ikke have armbaandet, tog det af og gav ham det igjen, men han nødte det paany paa hende.

Isch, gør dig ikke saa kostbar, mor, tænkte Anna Eriksen, du vil vist mere end gjerne have det, det er smaat stel ude hos Gjertz'erne nu, har jeg hørt.

[74] De blev siddende der længe, til sommeraftenen begyndte at skumre, og vinden kom ude fra havet og strøg over lyngvidden. Anna Eriksen saa dem kysses varmt og længe, saa, hvordan de næsten ikke kunde slide sig løs fra hinanden, før han gik tilbage til byen, og Helga løb hurtigt som vinden over heierne mod Vik.

Det var nat, før Anna Eriksen gik hjemover. Vinden slog smeld i hendes kjole, hun forsøgte at holde paraplyen oppe, men den vrængte sig øieblikkelig, medens hun stormløb gjennem den vaade lyng.

Der var ikke lys mere for hende i verden – ingenting mere – ingenting.

Men hun vilde ogsaa have noget, hun vilde have det, som den jentungen nu tog, som det faldt af sig selv. Aa, hun kunde trampe paa hende, slænge hende ud i det dybeste hav!

Det bruste indi hende, blodet suste for hendes øren. –

Der er ingen god Gud, tænkte Anna Eriksen, da hun den nat laa i sin seng. Nei, der er ikke, der er ikke; havde der været en kjærlig Gud, havde han ogsaa givet mig den, jeg elsker høiest af alle i verden. – – –

X.

Helga gik om med en centnervegt^{k74} paa sit sind. Nu var hun aldeles sikker paa, det var synd hun gjorde. Provsten talte ved konfirmationsforberedelsen saa mystisk og uforstaaelig om det sjette bud.^{k75} Meningen var, at man ikke skulde holde af et menneske paa den maade, som hun gjorde det. Hun skjøjnte det godt nu. Men naar Agathon bad hende komme, saa havde hun saadan lyst; det var ligesom hun blev draget derop, og saa gik hun alligevel.

I det første^{k76} havde hun engang imellem havt det lige paa tungen at fortælle faderen, at hun havde forlovet sig. For hun kunde ligesom mere snakke med papa alligevel, fortælle ham alle smaating og saadant noget, som mama bare blæste ad. Men saa kom dette, at moderen havde sagt, at det var vanart at forlove sig, før man var konfirmeret, og nu var det jo aldeles umuligt at fortælle nogen det.

[76] Desforuden lo jo papa altid saa af Agathon og kaldte ham en Jean de France,^{k77} en opkomling og en simplex^{k78} af en fyr. Helga huskede hvert eneste et af de opnavne, konsulen gav ham, naar han tilfældig kom paa tale i det Gjertz'ske hus. Og Jyde-Smith vilde vende sig i sin grav, hvis han saa, hvorledes sønnen styrede forretningen, – det havde papa ogsaa sagt.

Nei, hun turde umulig sige det! Umulig – umulig!

Undertiden syntes hun heller ikke selv, at Agathon opførte sig som de herrer, hun saa i sine forældres hus. Han kunde le saa høit og slaa sig paa knæet, og især naar han kom i affekt, kunde han bruge vulgære udtryk, som Helga ikke havde hørt uden af gutterne paa gaden.

Men det kom jo bare af, at han var saa knagende kjæk, tænkte Helga.

Saa kunde hun igjen falde i de ulykkeligste funderinger, naar hun tænkte paa forskjellen mellem moderen og gamle madame Smith.

Madame Smith, som stod i sin port med blaaforklæde over sin store mave og snakkede med alle kjærringer, som gik forbi, og mama oppe i sin landauer^{k79} med

stang-lorgnet^{k80} for sine fornemt halvlukkede øine, havde vist aldrig i sit liv seet madame Smith engang!

Aa, hvor det er vanskeligt og indviklet og rædsomt at leve, tænkte Helga.

Og saa dette armbaand, Agathon havde givet hende. Ikke turde hun have det paa sig, og ikke [77] turde hun have det i sine gjemmer. Hun maatte bytte det fra den ene kjolelomme i den anden, hvor det laa og tyngede i det store etui.

Men alligevel elskede hun Agathon saa usigelig, over alle jordens grænser. Bare hun saa ham langt nede i gaden, gik der jo som et elektrisk stød gennem hende. Hun kunde ligge og spekulere, efter at hun var kommet tilsens: Aa, hvorfor skal kjærligheden være det deiligste og det rædsomste, som findes.

XI.

Fru konsulinden havde sin migræne. Den slags, at der ligesom blev banket spigre ind i hendes hoved, og saa spigerne langsomt blev trukket ud igjen. Ja, konsulinden kunde ialfald ingen mere træffende sammenligning finde.

Hun laa alene paa sin silkebetrukne chaiselongue under den store viftepalmé og stirrede mat gjennem den aabne havedør ud paa fjorden, der blinkede mellem birkene, og syntes, hun noget nær var det ulykkeligste, mest forladte menneske, hun kjendte.

Konsulen var reist til hovedstaden i forretninger. Bolette kom jo aldrig hjem igjen, lod det til, og Helga, ja Vorherre maa vide, hvor det barn altid er henne; hun lever jo endnu i sin barneverden. – –

Og aldrig havde hun den mindste hygge af sine husjomfruer. Nu havde hun én her paa landet og én i byen, men lige alene var hun. Ikke ^[79] fordi man kunde vente nogetslags selskab af den slags halvdannede mennesker, men lidt hjertelag, naar man var syg, bare lidt forstaaelse – –.

Stuepigen traadte ind. Der var en dame ude, der gjerne vilde tale med konsulinden.

«En dame?» Konsulinden vendte sig mat interesseret om; her var kanske en liden adspredelse, – «men jeg er jo syg. De har vel sagt, jeg er syg?»

Jo, stuepigen havde sagt det.

«Hvem er det da? Bed om hendes kort.»

«Nei, hun havde intet kort – det var magtpaaliggende, sagde hun.»

For et øieblik siden havde konsulinden synes, at denne lille adspredelse ikke var saa uvelkommen endda; men da hun hørte, det var noget magtpaaliggende, blev hun med en eneste gang en martyr.

«Magtpaaliggende, og her ligger jeg; det er naturligvis noget med tjenerne, – nei sig, at konsulen er bortreist, og at hun maa vente, til han kommer tilbage. Jeg kan

virkelig ikke her nu i min tilstand tage imod magtpaaliggende ting.»

Stuepigen kom øieblikkelig ind igjen: «Nei, det var med fru konsulinden selv, damen vilde tale. Hun siger, fru konsulinden vil blive hende taknemmelig for hendes meddelelse.»

Fru konsulinden reiste sig op; kanske der alligevel var lidt underholdning i dette paa denne dræbende formiddag. Det var naturligvis om husjomfruen i byen. Hun havde jo længe anet, at hun stod i et kjærlighedsforhold til førstefuldmægtigen paa kontoret.

[80] «Lad hende saa i Guds navn komme da.»

Anna Eriksen traadte ind. Hun var sortklædt med en hat med store, sorte fjær, hendes sorte øine blinkede skarpt under den brede hatteskygge.

Herregud, for et uhyggeligt væsen, tænkte konsulinden og angrede paa, at hun havde ladet stuepigen gaa.

«Værsaagod og tag plads, – er der noget, jeg kan tjene Dem med?»

Hun havde ventet, at Anna Eriksen havde taget sæde ved døren, hvor hendes plads saa ud til at være, og fik sterk hjerteklap, da Anna Eriksen istedet derfor med raske, haarde skridt kom ret henimod hende og satte sig paa en taburet lige ved hendes chaiselongue.

Fru konsulinden stirrede hende forfærdet ind i ansigtet under de store, sorte fjær.

«Fruen kjender mig maaske ikke, jeg er Anna Eriksen, der er en slegtning af gamle fru Smith; jeg bor der i huset.»

Det gik fuldstændig rundt i konsulindens hoved, hvorfor ialverden var dette menneske kommet her?

Nei, hun havde ikke den fornøielse.

«Jeg er desværre kommet til fruén i et meget ubehageligt erende,» begyndte hun, «men De ved, naar man føler det som en pligt –.»

Jo, det var naturligvis om husjomfruen, konsulinden hørte det paa indledningen; men hvad havde saa dette sorte menneske med den historie at gjøre?

«Jeg er desværre,» begyndte Anna Eriksen igjen, «aldeles tilfældig kommet underveir med et ^[81] kjærlighedsforhold, som jeg – som sagt – finder, det er min pligt at underrette fruene om.»

Det berørte konsulinden lidt ubehageligt, at mennesket, som hun i sit stille sind kaldte Anna Eriksen, ikke gav hende titelen «konsulinde,» som hun var vant til, og som tilkom hende. Men dette var altsaa, hvad hun havde ventet. Det var husjomfruen og fuldmægtigens forhold, dette gjaldt.

Fru konsulinden laa halvt tilbagelænet i sin chaiselongue: «Ja, hun forstod desværre altfor godt, hvad frøkenen hentydede til. Hun havde selv i den sidste tid havt en mistanke –.»

Nei, den slags fornemme folk er dog ubegribelige i sin iskolde ro, tænkte Anna Eriksen. Hun blev en liden smule forvirret; hvorledes skulde hun egentlig forstaa dette? Muskelen ved hendes øie trak sig heftigt sammen.

«Jeg vidste ikke, at fruene var vidende om stevnemøderne,» sagde hun tilslut ligesom ufrivillig.

Fru konsulinden saa forfærdet paa trækningerne i hendes ansigt: Vorherre bevares, tænkte hun, mennesket faar jo et tilfælde lige for mine øine.

«Nei,» sagde hun høit, «stevnemøderne kan jeg ikke egentlig sige, at jeg holder regning med; ja, De tror da vel ikke, at der er noget galt paa færde? –»

Anna Eriksen tabte fuldstændig kontenancen. ^{k81} Hun havde da aldrig hørt, at fru Gjertz skulde mangle noget paa forstanden.

Fru konsulinden og Anna Eriksen stirrede hinanden begge lige forvildede ind i øinene.

^[82] «Tror fruene, at Deres datter skulde være i den tilstand,» brast det tilslut ud af Anna Eriksen.

«Min datter, – min datter i nogen tilstand!» Fru konsulinden reiste sig op. Der fandtes i dette øieblik ikke udtryk skabt i konsulindens lyse, mandelformede øine, – «hvad mener De, – menneske?»

Anna Eriksen havde ogsaa reist sig: «Fruene siger jo selv, at De var vidende om forholdet mellem unge hr. Smith og Deres datter –.»

«De er gal,» sagde konsulinden hastigt, «jeg mener, De er ikke frisk,» – hun retirerede^{k82} baglænds bortover det store gulv henimod klokkestrengen ved døren og holdt hænderne afvergende ud mod Anna Eriksen, der nærmede sig:

«For Guds skyld, frøken, gør mig ikke noget ondt.»

«Tror fru en maaske, jeg er sindssvag,» sagde Anna Eriksen. Hun havde paa tungen at sige: Jeg tror rigtignok heller, det maa være Dem, der er det. Men den indgroede respekt for byens første frue holdt selv i dette øieblik hendes mund lukket.

«Nei, ring ikke, jeg forsikrer Dem, fru Gjertz, det er sandhed, hvad jeg fortæller Dem, Deres datter og Agathon Smith har stevnemøder oppe i heierne, jeg har seet det med mine egne øine, jeg har seet dem kysset, – og han gav hende et armbaand.»

Det var noget i Anna Eriksens stemme og ansigt, der gjorde, at konsulinden alligevel ikke ringede efter hjælp.ⁿ²²

[83] «Lille Helga – kysset med en fremmed mand? Nei, ved De hvad, frøken – frøken – hvad var nu Deres navn? Nei, De maa undskylde, det tror jeg ikke, det er naturligvis en forveksling.»

«Jeg har rigtignok endnu aldrig oplevet, at jeg ikke er blevet troet paa mit ord,» sagde Anna Eriksen stramt; hun følte, hvordan heftigheden begyndte at faa overhaand hos hende, «men fru Gjertz har jo den letteste udvei til at faa rede paa, om jeg taler sandt, – spørg Deres datter, – gjerne straks, medens jeg er her.»

Hun havde haabet, at konsulinden paa stedet havde sendt bud efter Helga, for at hun personlig kunde nyde denne sin triumf, men konsulinden gjorde ingen mine til det.

«Hvis dette er sandt, hvad er det saa for en æreløs mand, denne – unge Smith?»

«Paa ham er der intet at sige. Det er en meget brav^{k83} ung mand.» Blodet steg Anna Eriksen pludselig voldsomt til hovedet og gjorde hendes gule ansigt flammende rødt.

«Brav, – saa De kalder dette bravhed?»

«Ja, – han er naturligvis blevet forlokket.» Konsulindens kolde ro irriterede hende, hun vidste næsten ikke af, før ordene var ude af hendes mund.

Konsulinden lukkede sine øienlaag, saa hendes øine blot saaes som en smal stribe, hvad hun altid gjorde, naar hun vilde tilkjendegive, at hun hævede sig over nogen eller noget.

«Jeg tænker, vi betragter denne samtale som [84] endt, frøken,» kom det fra konsulinden med en ganske ubetydelig bøining med hovedet.

Anna Eriksen havde endnu meget, hun vilde sagt, vel udarbejdede sætninger, som hun havde spekuleret ud i nattens stilhed, men det hele var kommet hende saa paatvers, og den høie dame i den lyse, drapfarvede ^{k84} morgenkjole med de halvlukkede øienlaag bandt hendes tunge.

«Farvel frue, tal med Deres datter, – tal bare med Deres datter, saa skal De nok faa høre, at jeg ikke farer med usandhed –», de sorte fjær paa hendes hat duppede hende for hvert ord ned over de sorte øine.

Anna Eriksen var gaaet.

«Gud» – konsulinden talte ganske høit, alene som hun var – «at ikke det skrækkelige væsen dræbte mig, – at man kan overleve den slags, – hvorledes ser jeg ud, – jeg er vel bleg som et lig?» Hun kastede et hastigt blik i speilet; det var hende en tilfredsstillelse at se, at hun var hvid som en kalket væg.

«Helga! Helga! Hvor er barnet? Har nogen seet frøkenen?»

Jo, stuepigen meldte, at hun troede, frøken Helga sad i gyngen nede i haven og læste.

Der kan man bare se, tænkte konsulinden, hvilket barn hun er – sidde i en gyng og læse?

– Helga stod i havedøren. Hun var vokset, var tyndere og slankere end ivinter; det bløde, brune haar laa hende fremover ansigtet med den brungule, matte teint.

[85] «Raabte du, mama?»

«Helga, kom hid! Nei, ikke der – sæt dig her ved siden af mig.»

Helgas hjerte begyndte at banke. Vidste moderen noget? Hun saa saa høitidelig, underlig forskende ud.

«Hvad er det, jeg hører om dig, Helga?»

«Om mig?»

«Ja, om dig – at du har stevnemøder oppe i heierne.»

Et eneste øieblik svømmede den store, lyse havestue i ett for Helga, saa saa hun atter moderens skikkelse klart.

«Ja, – jeg er forlovet, mama.»

«Forlovet, barn, er du gal! Hvad er det, du siger?»

«Jeg er forlovet med Agathon Smith – aa, mama, er det forfærdelig, forfærdelig galt?» Hun kastede sig bag moderen i chaiselonguen, trykkede hænderne mod ansigtet og begyndte at hulke voldsomt.

«Barn, barn!» Det var ikke konsulinden muligt det første øieblik at faa andre ord over sine læber. Saa gjenvandt hun igjen talens brug.

«Og Dere har mødt hinanden i hemmelighed, – og du har kysset ham?»

Dybt nede fra puderne kom der nogle endnu voldsommere hulkninger og halvhøie ord; konsulinden opfattede blot det ene ord «elske».

«Barn da, – elske, – snak ikke saadan. Du ved ikke, hvad du selv siger. Elske –», [86] konsulinden slog med sine hvide hænder noget usynligt bort i luften.

«Men i himlens navn, – hvorledes er dette kommet?»

«Kjærligheden kommer som en aabenbaring, siger Agathon,» mumlede Helga.

«Aabenbaring,» konsulinden vendte sine øine mod tagrosetterne, «men hvad er det for en æreløs mand, der taler saaledes til et barn som du.»

Helga tænkte paa Greve. Saa er jo han ogsaa æreløs, ¹²³ tænkte hun, men hun sagde intet.

Der var nok væltet ligesom en byrde fra hendes sind, fordi moderen nu vidste det; men hun kunde jo ikke tale om alt alligevel. Hun kunde jo ikke fortælle, at hun ikke tænkte paa Gud nu, medens hun gik til konfirmation, men bare paa Agathon hver morgen og hver aften og den hele dag. Og ikke kunde hun spørge moderen, om det var synd at elske saaledes, bare leve af et andet menneskes kjærtegn og kjærlighed. Heller ikke kunde hun spørge moderen, hvad det var, den unge vanartige pige, der døde paa hospitalet, havde gjort.

«Men hvad viser denne din opførsel, Helga? Et daarligt sind, en daarlig karakter, en daarlig –» konsulinden holdt paa at sige «opdragelse», men tog sig i det.

Helga græd og græd og vilde ikke høre op, men ikke et ord mere var der at faa af hende. Konsulinden talte, talte uafbrudt. Om pligt mod Gud og pligt mod forældre, om sandhed og usandhed, om moral og kristendom.

[87] Men Helga kunde ikke anvende noget af alt det, moderen sagde, paa sig selv. Intet af det altsammen passede paa hende. Det var akkurat, som naar provsten prædikede i kirken, – lige fjernt og underligt.

«Selv om du havde været voksen,» sluttede konsulinden strengt, «havde jeg og din far aldeles bestemt modsat os denne forbindelse. Her er ulige sociale vilkaar, hvad der aldrig kan resultere i lykke.»

«Ja, men han var jo her paa ballet ivinter,» mumlede Helga igjen.

«Ja, hvem skal man bede i denne smaaby. Man staar jo formelig nødlidende i den retning; det er imidlertid ingen undskyldning,» fortsatte konsulinden endnu strengere. «Tror du, vi ønsker til svigersønner alle de, vi er nødt til at bede til vort bord? Nei, jeg priser din søster Bolette, hvilket heldigt valg gjorde hun ikke baade fra karakterens og hjertets side! Tag Greve til eksempel, Helga, i et og alt.»

Mama skjønner ingen ting, tænkte Helga trodsig. Der siger hun, at Greve var saa udmerket og Agathon aldeles det modsatte, og saa – saa er de jo ligedan begge to.

Konsulindens migræne var over, som strøget bort. «Spigerne» var trukket ud af hendes hoved, hun vidste ikke naar. Helga laa nu paa hendes plads paa chaiselonguen og stirrede med røde, forgrædte øine under de lange øienhaar ud paa den glitrende fjord mellem de unge birke.

[88] «Mama,» sagde hun pludselig og saa op, «hvor har du faaet vide det?»

«Det var et halvgalt, sort kvindemenneske, som bor hos hans mor, der var her og fortalte det. Hun havde set dereⁿ²⁴ oppe i heien. Helga, jeg gyser bare ved tanken.»

«Havde hun seet os? Aa, hvor alting er forfærdelig! –» Helga skjulte igjen sit ansigt.

XII.

Konsulinden klædte sig øieblikkelig paa. Hun pleiede ellers aldrig at klæde sig om før til middag, men noget maatte foretages, og hun vidste ikke i øieblikket noget andet udslag for sin handlen.

For hvad i himlens navn var der at gjøre i dette forfærdelige tilfælde? Det havde jo revet hende ud af den fortærende kjedsommelighed, men paa samme tid var det jo haarreisende.

At det gyselige, halvgale menneske dog alligevel talte sandt!

Havde endda konsulen været tilstede; men han var jo aldrig hjemme, naar man engang imellem trængte ham en smule. Konsulinden havde forresten ogsaa sin sterke tvil om, at han i det foreliggende tilfælde vilde være til nogen hjælp. Nu har jeg levet sammen med Gjertz i fireogtyve aar, tænkte konsulinden, og endnu forstaar jeg ikke hans karakter tilfulde. Jeg er f. eks. aldeles ikke sikker [90] paa, hvorledes han i dette tilfælde vilde handle. Det kunde ligne ham at le af det hele; men det kunde ogsaa ligne ham at opsøge denne unge hr. Smith og slaa ham med sin ridepisk lige i ansigtet.

Naar alt kommer til alt, klarer jeg maaske det hele bedre alene alligevel, tænkte konsulinden, baade som moder og kvinde i den fremskudte stilling, jeg indtager. Helga skulde efter dette ikke et sekund vige fra hendes øine, og straks over konfirmationen sendes til et udenlandsk pensionat.

At tænke sig til, at vi paa et hængende haar havde allieret os med den høkerfamilie. ^{k85} Jeg gyser ved tanken. Men skulde hun nu tale med den unge mand selv eller med hans moder! Hun havde en dunkel erindring om, at den unge hr. Smith paa ballet ivinter havde gjort et alt andet end fordelagtigt indtryk. Han havde talt for høit og danset for voldsomt; hun erindrede nu, at fru byfogedinden havde karakteriseret ham som en, der saa ud til at have faaet sin opdragelse paa hotellerne!

Nei, hun var aldeles ikke sikker paa, om den uopdragne, unge herre ikke vilde overfuse^{k86} hende. Det vilde hun dog ikke udsætte sig for. Saa foretrak hun alligevel at tale med hans moder. Hun skulde dog vide, hvilken slubbet af en søn, hun havde, den gode madame.

Hun beordrede landaueren med to heste frem og rullede snart afsted i en meget blandet sindsstemning. Spændt og selvfølede og overlegen, men tillige saa nervøs, at hendes hanskebesatte ^[91] hænder dirrede. Da hun merkede, at hun var saa nervøs, fik imidlertid medlidenheden med hende selv overhaand over alle de andre følelser. Det er en pind til min ligkiste dette, og alting maa jo jeg alene staa for. Naar har jeg nogen hjælp af Gjertz? Jeg kan trygt sige aldrig.

Vognen stansede. Porten hos gamle madame Smith var for smal til, at den store landauer kunde kjøre derigjennem. Konsulinden maatte stige af og spadserede med høit opløftet kjole over det noget sølede gaardsrum hen til indgangsdøren. Hun gik imidlertid feil og gik til kjøkkendøren, hvor hun dumpede lige op i den gamle madame Smith, der stod med opbrettede kjoleærmer dybt i en vaskebalje.

Madame Smith tog forresten konsulindens tilsynekomst i sit kjøkken meget rolig og viste hende gennem fem værelser paa rad ind i den bedste stue. Her var alle gardiner nedrullede, og madame Smith gik fra det ene vindu til det andet og rullede alle fire fag^{k87} op med et eftertrykkeligt smeld.

Anna Eriksen havde seet konsulinden vandre over gaardsrummet, og hendes øine og øren var i samme nu ved nøglehullet til det værelse, konsulinden og madame Herborg befandt sig i.

«Gjør Dem ingen uleilighed, min gode madame Smith,» begyndte konsulinden, «jeg kommer desværre til Dem i en overordentlig ubehagelig sag –.»

«Ja, jeg kan tænke mig det,» sagde madame Herborg af den pureste høflighed og imødekommenhed ^[92] mod sin fornemme gjest. Hun havde ikke den fjerneste anelse om, hvad besøget gjaldt.

Konsulinden overhørte fuldstændig denne bemærkning.

«Det er en meget pinlig sag,» begyndte hun igjen, «det angaar Deres søn, der har opført sig alt andet end forsvarligt ligeoverfor min datter.»

«Agathon!» raabte madame Smith, «hvad har gutten gjort, siger De.»

«Han har leget kjæreste og forlokket min datter til hemmelige stevnemøder, madame Smith.»

Madame Smith havde sat begge hænder i siden. «Jagu sa' jeg smør, [k88](#) jeg, fru Gjertz! Forlokke, siger De. Jeg gad vide, hvem det er, som forlokker nu tildags, jeg, enten mandfolk eller kvindfolk?»

«Denslags ræsonnement ligger udenfor, hvad jeg her er kommet for at tale om, madame Smith.» Konsulindens øine var alt paa vei til at lukke sig halvt for at antyde hendes overlegenhed.

«Neigu om det ligger udenfor, nu bandte Herborg Smith og jeg, og hvad uskylden angaar, er vel ikke Deres datter uskyldigere end andre. Hun har nu arten at slegte paa, hun da.»

Madame Herborg var blevet vred, saa vred, at hendes runde, lille gammelkoneansigt blussede, og hendes tale flød i en eneste strøm.

«Og desuden, at unge gutter og piger leger kjæreste, det har de gjort alle dage, det er ikke godt at sætte bom for det. Men han er vel for simpel, kan jeg tænke.»

[\[93\]](#) «Jeg ønsker aldeles ikke, at min datter skal være gjenstand for nogetslags leg fra unge herrers side,» sagde konsulinden stivt.

«Først leg og siden alvor, fru Gjertz. Saadan gaar det alle dage i det kapitel; ikke fordi, at Agathon har sagt noget til mig, og havde der været noget i det, havde gutten kommet til sin moder, saa jeg tænker, De kan være rolig; De beholder jentungen Deres i ro for vors, [k89](#) tænker jeg.»

«Nei, jeg er aldeles ikke rolig,» sagde konsulinden og reiste sig braatt, saa hendes silkekaabe raslede, «jeg er oprørt over dette i mit inderste sind; at denne unge laban af en fyr skal have gaaet der og lokket det unge barn til stevnemøder og kysset hende.»

«Med forlov, fru Gjertz, hvor har De dette fra?» Madame Herborgs underlæbe skjalv, medens hun talte.

«Det – det var et kvindemenneske, De har i Deres hus, jeg har glemt hendes navn, et sindssvagt væsen, forekom det mig, der kom op til Vik og fortalte det.»

«Haa–haa, er det hende, som har været ude med stregerne sine, jamen skulde jeg sagt det fra først af, at det var hende Anna, som stod bag det.» Madame Herborg

nærmede sig fru Gjertz ligesom fortrolig. «Det er løgn da, naar Anna Eriksen har sagt det, for hun vil have ham selv hun, skjønner De. Det er løgn og fanteri det meste af alt det, hun farer med.»

Der var et sort øie ved et nøglehul, der gnistrede.

[94] Hvor konsulinden følte sig nedværdiget ved at være blandet op i dette. Hendes datter rivalisere om den simple fyrs gunst sammen med hint grufulde menneske!

«Nei, nei, det er desværre sandt,» sagde hun affærdigende, ^{k90} «og min hensigt ved at komme her, min gode madame Smith, er at anmode Dem om at læse denne Deres slubbert af en søn –»

«De kan være slubberter nogen hver,» afbrød madame Smith.

Konsulinden lod sig ikke forstyrre: «– denne Deres slubbert af en søn teksten, sige ham, at denne hans uværdige handlemaade er opdaget, og at vi frabeder os, at vor datter herefter skal være gjenstand for nogensomhelst slags leg fra hans side.»

Konsulinden reiste sig, lod sin kjole slæbe efter sig og vilde seile ud af værelset, men madame Smith holdt hende tilbage.

«Tøv^{k91} lidt, frue. Har Agathon nogen skyld her, saa skal jeg bande paa, at Deres datter heller ikke er nogen Guds engel i det stykke. Jeg har ikke for ingenting tjent paa Vik i fem aar, jeg, frue, og bar alle de Gjertz-navnet, som tilkommer det med rette i alle smaahusene heropover i heierne, saa skulde De seet løier da, frue, saa det er ikke værdt at kaste med sten, naar én selv sidder i et glashus, frue.»

Et øieblik undgik konsulinden den gamle kones blik, saa stirrede hun hende ret ind i øinene.

«Jeg vil blot verge mit barn, madame Smith.»

«Og jeg vil verge mit,» sagde madame Herborg.

[95] De to mødre stirrede hinanden ind i øinene, saa samlede konsulinden sin kjole sammen og trippede med smaa, forsigtige dameskridt over det sølede gaardsrum ud i sin landauer. Kusken slog et skarpt smeld med sin pisk, og vognen rullede bort.

Konsulinden lænede sig tilbage og pustede ud.

Se saa – der er dog grænser ogsaa for, hvad man maa gaa igjennem. Dette, kastet hende aabenlyst i ansigtet af denne simple madame, reist som en anklage mod familien, mod hendes uskyldige datter.

– Der havde været mange uregelmæssigheder i konsul Gjertz's liv, saa mange, at hans hustru saa at sige næsten havde vænnet sig til dem som til noget uundgaaeligt, der fulgte med egteskabet.

Hendes kjærlighed til sin mand havde aldrig været af den sterke, lidenskabelige slags; maaske han dog havde faaet, hvad en natur som hendes i den retning kunde give. Og om hun end havde følt sig skuffet, havde dog verden aldrig seet det. Hendes natur var paa samme tid baade for stolt og for indolent.^{k92} Hun var for stolt til at vise, at hun, den feterede^{k93} fru Gjertz, ikke stod paa høiden af alt, hvad verden kan give: Lykke i egteskab, et uplettet navn, rigdom og ære. Men hun var paa samme tid i sin dybeste grund for indolent til, at hendes mands utroskab skulde sætte dybere merker.

Saadan er de alle – alle – tænkte konsulinden. Nogen lidt mere, nogen lidt mindre. Det bedste er at lade, som man intet ser.

[96] Selv nu, da hun, oprørt i sindet, kjørte hjemover, lagde hun dog midt i sin vrede og saarede stolthed merke til, at den nye kusk paa bukken ikke førte sig saa godt, som den gamle, og at hans frakke slog en fold i ryggen.

«Det er en nydelig historie, min kjære Helga,» sagde hun ved hjemkomsten, «det halvgale væsen, der var heroppe, er din rivalinde, og den gamle madame, hans moder, en inkarnation af simpelhed og udannethed.» Hun følte et slags tilfredsstillelse ved at lade noget af den overlast, hun havde lidt, gaa ud over datteren.

Helga gjorde store øine. «Rival? Hvad mener du, mama? Har du været deroppe hos hans moder? Aa, mama, hvorfor gjorde du det – aa, hvor det er forfærdeligt altsammen.»

«Du vil da vel ikke foreskrive din moder, hvad hun skal gjøre og ikke gjøre, Helga?» Konsulinden tog heftigere i, end hun pleiede. Hun havde nemlig en ubehagelig følelse af, at den hele visit hos madame Smith var en stor feiltagelse.

XIII.

Anna Eriksen havde blot den ene gang beluret Agathons og Helgas hemmelige møder. Hun følte, at hun ikke endnu engang taalte at se dem sammen. Hun løb som en fredløs aand ud og ind, op og ned. Gik noget hende det mindste imod, fik hun krampegraad og skreg.

«Hvad gaar der af frøkenen?» sagde pigerne, «nu sidder hun og skriger oppe paa klædeskammeret igjen.»

Noget maatte gøres, og noget skulde gøres, Anna Eriksen spekulerede dag og nat. Hun havde i sin tid havt det meget med at skrive breve, selv til dem, hun befandt sig i hus med. Havde Agathon sagt et eller andet lidet ord – naar hun var trist og nedtrykt – om, at hun burde være i godt humør, der kom nok bedre tider efter disse, eller noget lignende, saa skrev hun øieblikkelig en lang epistel, som hun lagde ind paa hans natbord. Indholdet var da blot, at hun vilde spørge ham, hvad [98] han mente med de ord, «der kom nok bedre tider efter disse,» men det hele var sagt i mange forblommede talemaader og vendinger.

Agathon læste det, medens han snoede sine moustacher, og smilte. Saa ved frokosten kunde han hviske: «Tak for brevet, Anna,» og saa blev der ikke nævnt et ord mere om brevet eller dets aarsag.

Anna Eriksen skrev breve og rev itu den hele nat. Skrev til Agathon lange bebreidende epistler, hvor det svagt skinnede igjennem, at han var en troløs sjæl; skrev lange, anonyme, forfærdelige breve til Helga med skjeldsord og forbandelser; skrev breve til konsulinden og breve til madame Herborg, – men ingen af dem kom afsted. Alle hendes spekulationer resulterede saa i hin visit hos konsulinden. Hun troede paa den maade hurtigst at gjøre en ende paa Agathons og Helgas forhold. Naturligvis blev da nu Helga passet paa, saa hun ikke mere kunde komme til de hemmelige møder, og saa kunde Agathon sidde der med en lang næse. Til madame Smith havde hun ikke sagt et ord. Hun var nemlig ikke sikker paa, om ikke gamle madame Herborg vilde føle et slags kryhed over, at det var konsul Gjertz's datter, Agathon stod i saa intimt forhold til.

Nei, heller alt andet end det. Madame Smith maatte intet vide.

Men saa var den hele visit hos konsulinden falden uheldig ud. Hun mere følte det, end hun [99] netop kunde sige, hvori det stak; hun havde ikke opnaaet, hvad hun egentlig vilde.

«Jeg hader dem, disse fornemme folk med sin kolde ro! Hvad er det, de indbilder sig? Trampe paa dem skulde man!» Anna Eriksen sled i sit tynde, sorte haar.

Saa var konsulinden kommet op til madame Herborg selv, nu var det hele i fuld gang. Madame Smith kaldte hende ind, medens endnu sinnet fra konsulindens visit sad i hende, og overheglede hende af sit fulde hjerte.

Hvad tænkte hun paa, – tænkte hun paa at kapre Agathon selv, saa vilde bare madame Herborg fortælle hende, at hun da gik feil i byen. Og nu havde hun i saa mange aar taalt alle stregerne og underfundighederne hendes, saa nu kunde det være nok! «Der er døren, og der vil ingen være her, som graater, naar du gaar.»

Naar madame Herborg først kom paa glid, saa var hun ikke til at stanse. Vreden satte smaa kuglerunde flekker paa hendes kinder, og hendes kappestrimler dirrede. Anna Eriksens ansigt fortrak sig paa det frygteligste, men ikke et ord kom over hendes læber, bare af mangel paa et rigtig giftigt svar.

Da madame Smith slog døren i med et smeld, der hørtes over det hele hus, løb Anna skrigende i krampegraad op paa sit værelse, hvor hun skreg og pakkede sine sager ind den hele eftermiddag.

XIV.

Agathon havde den eftermiddag været beskjæftiget paa kontoret og gik lige derfra op i heien for at møde Helga.

Han sad der én time, to timer, nei, ingen Helga! Saa gik han veien bortover og kastede speidende blikke ned til Vik. Det var saavidt han skimtede det store, blaa tag dernede, saa frodig var birkeskogen, men ikke en lyd dernedenfra var at høre; tyst og stille allevegne.

Fanden, – saa var hun vel blevet forhindret ikveld. Han snurrede sin spradestok^{k94} rundt som et hjul, plystrede en melodi af «Carmen»^{k95} og tog en benvei hjem gjennem vissent græs og smaasten, stadig plystrende.

Hans moder mødte ham alt i gangen, og der fik han med én gang paa staaende fod det hele at vide.

Madame Smith sparede ikke sin søn; hun gav ham i drøie ord konsulindens hilsen, Anna Eriksens ^[101] andel i historien og hans opførsel i det hele. «Lad den skidt jentungen fare, hvad skal vi med hende? Det er daarligdom det hele. Det er fant^{k96} og skidt i forretningen, og ellers ved Gud og hvermand i byen af hvad stof alt, som bærer Gjertz-navnet, er gjort af.»

Der var en aare i Agathons tinding, som svulmede op og bankede. «Hvor er hun?» sagde han hæst. Madame Smith nikkede op ad trappen. I to sprang var han inde paa Anna Eriksens værelse.

Hun stod bøiet over en kiste med tøj og vendte et kridthvidt ansigt om mod ham, da han traadte ind.

«Hvad vil du?» sagde hun lavt.

«Hvad jeg vil!» sagde han brutalt, «jeg vil se dig hængt.» Og der flommede skjeldsord, bitre, saarende ord over hans læber. «Jeg skjønner dig nok,» sagde han, «du vil have mig selv, du er gal af forlibelse,^{k97} dit naragtige, gamle menneske, du

er. Vi kunde brugt dig til fugleskræmsel i haven her alle disse aar, saa havde du da gjort nogen nytte for hus og mad!»

Hun strakte hænderne ud mod ham: «Agathon, spar mig! Ikke mere!»

Men Agathon var blevet rasende. Han trampede med benene: «Og du har taget lykken fra mig, du, som det ikke er værd at spytte paa engang!» Han stormede ud.

Den nat tog Anna Eriksen sig afdage paa loftet. Hun hang der under den gamle, morskne tagbjelke i sit bedste skrud. En kornblaa silkekjole, hun ^[102] endnu aldrig havde brugt, og store, hvide roser i haaret.

Hvad mening hun havde med at pynte sig saaledes, vidste ingen, og det vil blive en gaade til dagens ende. Det var maaske en vemodig, fantastisk tanke om en bryllupsklædning. Maaske hun ogsaa, efter at Agathon havde forladt hende, var blevet helt sindssvag. Der stod i hendes testamente, at hun vilde lægges i en hvid ligkiste. Hvad hun mente dermed, blev der ogsaa studeret paa, men ingen tog hensyn til det. Hun kom i en sort kiste som alle andre.

XV.

Efterretningen om Anna Eriksens selvmord var kommet med melkekjøderen ud til Vik. Helga fik vide det ved frokostbordet sammen med de andre. Hun forstod det hele med én gang. Mama havde sagt, at det sorte, underlige kvindemenneske var hendes rivalinde, og Agathon havde ogsaa slaaet paa, hvor ubehageligt det var at have et forlibt^{k98} kvindemenneske lurende om sig.

Og nu, siden mama havde været deroppe, var det hele opdaget – aa Gud Fader i himmelens rige – og det var hendes, Helga Gjertz's, skyld!

Som et lyn før dette gennem hendes hoved, saa vidste hun ikke mere om noget og besvimedede.

Da hun kom til sig selv igjen, stod konsulen, konsulinden, husjomfruen og to piger om hende.

«Gaa! gaa!» sagde hun og slog vildt om sig med armene, «gaa allesammen, se ikke paa mig da, jeg ved nok, det er min skyld, jeg ved det, jeg ved det! –»

[104] «Hun taler over sig,» sagde konsulinden og fik dem alle, faderen ogsaa, ud af værelset.

Hvorledes skulde hun egentlig forstaa dette, tænkte konsulinden. Var Anna Eriksens selvmord en følge af denne historie? Hvad man dog maa gaa igennem med de børn! Konsulinden havde den egenhed tilfælles med en hel del mennesker, at hvad der saa i verden hændte af stort og godt, pestilense^{k99} og krig eller store opdagelser, saa førte hun det ufravigelig tilbage til sig selv. Hun havde altid selv oplevet noget lignende, ialfald noget, der bragte hendes nerver til at skjælve.

Hun kom imidlertid hastig til det resultat, at det sorte kvindemenneskes død ikke havde nogetsomhelst med Helga og den historie at gjøre. Nei, den slags store følelsers tid var forbi, det vilde jo være den rene romantik at tro, at der skulde være nogen sammenhæng i dette.

Mennesket saa jo ud, som hun kunde tage livet af sig lige for mine øine – jeg er bare himmelen taknemmelig for, at hun ikke gjorde det! Hvad man dog kan være udsat for – at gale folk trænger sig saaledes ind til én – –

«Helga, lille ven, tænk ikke paa denne skrækkelige gerning mere. Saadant skal man faa ud af sine tanker jo før jo heller. Det gjør jo et dybt indtryk, men det bringer én altfor meget i affekt, – mine nerver!»

Helga stirrede paa moderen. Mon hun ikke skjøjnte det? Forstod hun da ikke det hele? At Anna Eriksen havde elsket Agathon, hun ogsaa, ^[105] og saa – og saa havde hun seet Helga og Agathon sammen, og saa kunde hun ikke leve!

Helga vendte hovedet mod væggen. Nei, hun vilde intet sige og kunde intet sige! Det gik jo ikke an at sige til moderen, at hun vilde dræbt sig, hun ogsaa, dengang Greve forlovede sig med Bolette, og at det nu var hendes – hendes skyld, at Anna Eriksen havde taget livet af sig.

Tænk, om hun havde dræbt sig den aften, da det store bal var hjemme, saa havde hun nu været fordømt i den evige ild. Provsten talte saa meget om selvmord sidste gang, hun var hos ham. Selvmorderen udsatte sig ligefrem for den evige fortabelse, stod der i forklaringen. ^{k100}

Og nu var den sorte, underlige Anna Eriksen i den evige ild, og det var hendes skyld!

«Mama – mama – Anna Eriksen er fordømt nu og pines og bliver aldrig frelst – aa, jeg holder det ikke ud!»

«Saadanne tanker skal man aldrig give rum i sit hjerte, – jeg ser f. eks. med mig selv –»

«Mama – mama –!»

Hun har mit bløde, nærtagende sind, tænkte konsulinden, «men,» fortsatte hun høit, «du er da et forfærdelig exalteret ^{k101} barn; se til at faa sove. Desværre, jeg kjender mig jo selv altfor vel igjen.»

Det var godt mama gik, tænkte Helga, endda hun laa her alene igjen med alle sine sorger. Aldrig vilde hun nu se Agathon mere, aldrig kysse ham mere, – det var synd mod den Helligaand, at hun havde elsket Agathon. For hun vidste den ^[106] hele tid,

at det var synd, hun elskede Agathon, og endda forhærdede hun sig. Hun laa og slog hovedet mod væggen.

Kjære Gud, jeg skal jo aldrig se Agathon mere – jeg vil ikke se ham og være forlovet mere – lad bare ikke Anna Eriksen være fordømt, kjære, søde Gud!

Saa huskede hun, at det jo ikke nyttede at bede for dem, der var døde!^{k102} Aa Gud! Aa Gud!

Hvorledes var alt dette kommet? Jo, det var dengang hun begyndte at elske Greve, da begyndte det, og saa havde hun elsket Agathon; aa, saa skrækkelig, hun havde elsket ham! Men nu var hun ræd ham, bare ræd. Hun var ikke det mindste glad i ham mere. Hvis han nu kom ind i værelset her, saa vilde hun flygte ud af døren, ind til papa.

Nei, hun vilde ikke se og ikke høre mere om ham. Hun trykkede hænderne mod ørene – aa, som hun angrede altsammen! Angrede, at hun havde forlovet sig med ham, angrede, at hun havde mødt ham, angrede, at hun havde kysset ham, – jeg har jo været gal. Er det altid saa, at kjærligheden bringer saa megen sorg, og endda har menneskene saadan længsel efter den?

Men nu havde hun ikke mere nogen trang til jordisk kjærlighed. Nu vilde hun høre Gud til, bare Gud! Være hans brud alle sine dage. Angre og bare bede bestandig, fordi det var det eneste, som gav fred.

«Jeg vil jo være din, – jeg vil jo bare være din, Gud,» jamrede Helga – «jeg vil jo bare være snild og god og ren!»

[107] Men hun syntes ikke, hun fik noget svar. Det var som at bede ud i det tomme rum. Gid hun kunde se Gud og holde ham i haanden, saa hun rigtig kunde tigge ham om ikke at være vred paa sig!

Og saa Guds store retfærdighed, som provsten talte om. Ja, naar Gud dømte efter sin retfærdighed, saa maatte hun blive fordømt, for det var jo hendes skyld, at Anna Eriksen havde taget sit liv selv.

Hun laa og tænkte op igjen og op igjen, bad og jamrede halvhøit. Da konsulinden en tid efter saa ind til hende, var hun brændende varm i hovedet og havde sterk feber.

Der gik bud efter læge øieblikkelig. «Lad mig være, – hvad kan det hjælpe!» sutrede Helga. Siden laa hun stille hen med is paa hovedet og foldede hænder.

Da konsulinden ud paa aftenen sad ved hendes seng, hviskede hun sagte: «Jeg er saa bange, jeg bliver fordømt, mama!»

«Er du forstyrret, barn; saadan skal menneskene aldrig tænke. De skal altid tro, de bliver frelst.»

Men senere betroede hun sin mand: «Helga er nok daarligere, end nogen tror. Tænk, nu tror hun, at hun bliver fordømt.»

«Det var som pokkeren,» sagde konsulen, «hvor har hun nu faaet de absurde idéer henne?»

«Kjære Gjertz, du ved jo, hun gaar til konfirmation,» sagde konsulinden irettesættende.

[108] Konsulen smekkede med tungen og nikkede: «Javist, ja.»

Da Helga natten udover om muligt var endnu mere urolig og fortvilet tilsinds, bestemte konsulinden sig til tidlig næste morgen at sende bud efter provsten. Han maatte da kunne berolige hende for disse forfærdelige religiøse pinsler.

Vognen blev sendt afsted efter provsten, men kom tom tilbage; provsten var igaar reist paa en rekreationstur paa nogle uger. Men den unge kapellan var villig til at komme, hvis man ønskede hans nærværelse.

Han var kommet til byen ganske nylig, havde blot endnu prædikeret én gang, og havde gjort et meget godt indtryk. Det var en ung bondesøn fra oplandene, og dette var hans første geistlige virksomhed!

Konsulinden bestemte sig straks for kapellanen. Der maatte noget religiøst til for Helga nu, da alle konsulindens trøstegrunde intet nyttede, og den ene prest var jo ligesaa god som den anden.

Vognen kørte atter afsted, og kapellan Sveum sad i dens ene hjørne, da den vendte tilbage. Det var en rødbrun, firkantet, ung mand med dybtliggende, mørke øine og en dyb, sørgmodig fold i panden, der aldrig slettedes ud.

«Her bringer jeg dig presten, Helga,» sagde konsulinden opmuntrende. «For Guds skyld, hr. pastor,» havde konsulinden tilhvisket ham ude i entréen, «opmuntre hende blot alt, hvad De kan.»

Helga slog øinene op og stirrede paa pastoren. ^[109] Det var et troværdigt, alvorligt ansigt, hun saa ind i, da han satte sig ved hendes seng, tog hendes haand og sagde et par ord til hende.

Hvor den haand var god og trofast; Helga vilde ikke slippe den.

«Jeg er saa ulykkelig og fuld af synd,» sagde hun stille.

«Gud er kjærlighed,» ^{k103} sagde den unge pastor.

«Ja, men naar man er skyld i en stor synd?»

«Er din synd som purpuret, skal den blive som den hvide sne.» ^{k104}

«Men er det for alle – alle synder?»

«For alle, – for alle.»

«Men ikke for synd mod den Helligaand.»

«Synd mod den Helligaand forudsætter ingen anger.» ^{k105}

Helga faldt tilbage paa puden; jo, angre gjorde hun. Hun angrede, saa hun syntes, hjertet maatte sprænges og brystet knuges sammen.

Hun blev liggende og holde prestens haand. Det var ligesom Guds store, trofaste haand, hun endelig havde faaet fast tag i.

Og pastoren talte om anger og tilgivelse, og at man maatte afbede sin synd ogsaa hos menneskene og gjøre godt, hvad man havde forbrudt. ^{k106} Ja, hun havde forbrudt sig mod Agathon og narret ham. For nu vilde hun ikke for alt i verden være forlovet med ham mere. Hun kunde jo ikke spørge pastoren, lige saa lidt som mama, om det var synd at elske sanselig, men hun følte det paa sig. Nei, elske Gud over alle jordens mennesker og ting, ^[110] det vilde hun. Og papa og mama og veninderne vilde hun være glad i.

Hun blev roligere efter prestens besøg. Ikke et sekund tænkte hun paa pastor Sveum personlig, men kun paa, at han var en budbringer fra Gud til hende. Hvis Gud nu tilgav hende, saa vilde hun vie sit liv til ham, kanske blive diakonisse herhjemme, eller missionær, eller reise til Jerusalem og blive sygepleierske. Det sidste vilde hun igrunden helst. Det maatte være det deiligste af alt at bo i Palæstina, hvor Jesus havde vandret.

Hun sovnedede med hænderne fast foldede, men vaagnede med et skrig, straks hun havde sovnet. Derborte i vinduet hang jo Anna Eriksen i blaa silkekjole!

Næste morgen skrev hun et brev til Agathon med store, runde barnebogstaver:

«Jeg vil ikke mere være forlovet med dig. Du maa glemme altsammen, og jeg angrer det meget og har været syg. Men med Guds hjælp vil jeg blive frisk.

Helga Gjertz.»

XVI.

Konsulen var overordentlig opraad med denne unge pastor, der nu ofte kom til Vik for at tale med Helga. Naturligvis maatte han jo tale med ham, han ogsaa. Han var ham jo saa taknemmelig, fordi han havde faaet de religiøse griller eller den forrykte fortvilelsen ud af barnets sind. Men en underlig sekser^{k107} var og blev denne unge pastor nu ligefuldt. Han vidste, pinedød, ikke, hvad han skulde stille op med den tause, firkantede prestemand, naar det hændte, at de blev alene i værelset en stund. Konsulen bød ham en havaneser,^{k108} pastoren bukkede med benene langt fra hinanden: «Nei tak.»

Han viste ham sine antikviteter: Gammelt, fint, skrøbeligt porcellæn, dolke, indlagt med ædle stene, krumme tyrkiske sabler, gamle norske aaklæder. Pastor Sveum holdt hænderne urørlig paa ryggen og mælede ikke et ord. Saa tog konsulen ham med sig ned i haven, viste ham anlægget opover ^[112] i birkeskogen, hvorledes der var mineret ud i bjerget til smaa hemmelighedsfulde lysthuse og grotter.

«Dette maa have kostet mange penge,» sagde pastoren. Det var ogsaa det eneste, han sagde. Og pengespørgsmaalet var noget, konsul Gjertz altid gik meget let over. Han likte i det hele ikke at blive mindet om den ting, især nu i det sidste, da forretningen aar efter aar gik tilbage, og det med uafviseligere krav for hvert aar fordredes, at de store udgifter maatte indskrænkes.

Aldrig i mit liv har jeg truffet noget saa knusktørt som denne pastor, tænkte konsulen. De er vist saa brave alle de, som gaar rundt og bare tænker paa Vorherre, men minsæl^{k109} er de kjedelige, ja.

Nei, prester var gode at have, naar man skulde dø og ellers, naar der stod noget paa som med Helga her nylig, men konsul Gjertz vilde dog helst holde sig undaf dem i det længste.

Men Helga likte slet ikke, naar faderen begyndte at tale om pastor Sveum, hans manerer og person i det hele. Den snilde, gode pastor! Hvad gjorde det, om han bukkede med benene langt fra hinanden og stak kniven i munden, naar han spiste! Naar hun saa ham gjøre det, fik hun en følelse af, at hun gjerne skulde stille sig

foran ham og dække ham, saa ingen skulde se det. Eller naar han sad der saa usigelig stille og blev blodrød helt op i haaret, naar konsulinden henvendte sig til ham.

Helgas hjerte flommede over i en eneste stor medlidenhed med pastor Sveum, fordi han var saa stille og ubehjælpelig. For et aar siden havde [113] hun vistnok leet af ham, men nu var alting saa forandret.

Der var saa trygt, hvor pastor Sveum var. Naar han var tilstede, tænkte hun aldrig paa Agathon. Ellers kunde tanken paa Agathon og deres kjærlighed komme brusende over hende, naar hun mindst anede det.

«Nei, jeg vil ikke, jeg vil ikke tænke paa saadant mere.» Hun kastede sig da paa knæ og bad.

Men Helga var blevet endda mere underlig og stille, end hun havde været den hele sommer. Naar hun sad inde hos forældrene – hun vilde forresten helst være alene –, sad hun med et straalende, underligt blik og saa ud for sig, som hun saa noget fjernt borte, de andre ikke kunde øine.

«Huh,» sagde konsulen til sin frue, «det skjærer mig i hjertet at se paa Helga. Bare hun ikke gaar hen og bliver en bedesøster og gammel jomfru; det er saadant stof, de er gjort af. De kan nok være engler, men ingen gifter sig med saadanne engler. Og jeg maa sige, jeg har ondt af barnet, hvis hun skal gaa ugift. Havde jeg bare dengang været hjemme, skulde der ikke være gjort saameget spektakel af den forlovelseshistorie. Saadant gaar over af sig selv, Andrea. Du skulde bare ikke have lagt dig op i det.»

Og konsulen saa tilbage paa alle sine minder af den art. Da han var seksten aar og pleiede at mødes med den friske lodsdatter! Og den sypigen hos hans moder og kaféjomfruen med det ildrøde, [114] krøllede haar! Dengang var han nitten aar akkurat. Puh, det var forresten en kjedelig historie med den kaféjomfru!

«Som sagt, Andrea, du greb den historie med Helga feilagtig an.»

«Peder,» sagde konsulinden – en tiltale hun aldrig brugte uden ved høitidelige anledninger –, «jeg kommer hele mit liv til at studere paa, om det er karakter eller hjerte, du mangler.»

«Nei, nei, Andrea, jeg siger jo ingen ting,» sagde konsulen. Det faldt ham nemlig ind, om det dog ikke havde været bedre, hvis den historie med kaféjomfruen var

blevet stanset itide af en kraftig haand. Andrea var dog, naar alt kom til alt, ikke saa ueffen. [k110](#) «Hun tænker dybt,» sluttede konsulen.

XVII.

Sommeren var forbi; det gule løv var begyndt at fyge i birkealléerne paa Vik, og søndenvinden stod sur ind fra havet. Konsulinden promenerede i havens sølede gange med høit opløftet kjole og optrukne øienbryn af fortvilelse over endnu at befinde sig herude.

Nu var det jo Helgas sundhed, det gjaldt. Lægen tilraadede landophold saa længe som muligt. Ja, hvad har jeg ikke isommer gaaet igjennem med det barn, tænkte konsulinden; hendes sjæleangst og hendes fortvilelse, for ikke at tale om alt det yderst ubehagelige med den forelskelse. Ja, jeg tænker ogsaa, man kan se paa mig, hvad jeg har gjennemgaaet. Jeg gaar jo ikke mere, jeg slæber mig frem, og nu, naar jeg kommer til byen, har jeg konfirmationen med alle de sindsbevægelser, den fører med sig, og den store souper, [k111](#) som folk venter af os, og som vi maa have.

[116] Saa var de atter flyttet ind i den store gule gaard ved torvet.

Konfirmationsdagen var kommet. Hele lørdagen og søndag morgen var der strømmet ind et utal af blomster og presenter. En af husjomfruerne rak ikke mere end kun at ekspedere de mange bud. Alle sendte blomster; fra de mindste hytter oppe i heierne, hvor manden var ude og før med konsulens skibe, kom der smaa myrtebuketter med tynde roser, der var vokset op og fredet til denne høitidelighed inde i de smaa, kvalme [k112](#) stuer.

Der var en stille høitidelighed over de store, smukke værelser, hvor den blege høstsol skinnede udover den blomsternes mængde, der allevegne var strøet ud. Helga gik om i den tætsluttende silkekjole med den sorte blondekrave helt op til de blege, smaa øren, uden et smil eller et blik for det hele.

Hun var i en underlig, høitidelig stemning; idag kunde hun først for alvor sige, at hun følte, hvad det vil sige, at være Gud nær. Pastor Sveum havde været hos hende igaar; hun huskede de ord af ham: «Hvad har jordens fryd og smerte at sige mod de evigheders evighed, vi gaar ind i.» [k113](#)

Hele dette liv blev hende saa smaat og uvirkeligt; livet i Gud var det eneste ene. Hun vidste, at Gud havde tilgivet hende al den sanselige kjærligheds rus, hun havde gaaet i denne sommer, og al den ulykke og synd, der var dens følge. Den syndige følelse var ude af hendes hjerte, og pastor Sveum sagde, at i himmelen var al hendes synd tilgivet og glemt.

[117] Konsulen kom og vilde lægge en smuk guldkjede om hendes hals, hans gave til datteren. «Nei, papa, ikke i dag,» sagde hun med et blik saa alvorligt, at konsulen, næsten lidt generet, trak sig tilbage.

Det er nu maade med gudelighed ogsaa, tænkte konsulen. Han mente saamen bare at glæde hende, han. «Vorherre alene ved, hvad ende dette tager!»

Stuepigen kom ind med en stor buket hvide roser, som hun, da Helga stod lige ved, gav hende. Et visitkort var stukket ind mellem blomsterne.

«En trofast ven ønsker dig tillykke,» læste hun. Gud, det var Agathons haandskrift. Blodet før hende voldsomt til hjertet, der begyndte at hamre under den sorte silke. En blussende varm blodstrøm skjød op i det lille, blege ansigt.

Og hun, som havde troet sig saa sikker, – at alt det nu var over! Nei, nei, hjælp mig, Gud! Jeg vil jo ikke tænke paa det mere! Det er over, det, Gud; du ser, det er over, bad Helga. En trofast ven, en trofast ven. Hun kom ikke fra det, det kom igjen og igjen.

Ikke et ord havde hun hørt fra Agathon, siden det brev, hun havde sendt ham. Det havde undret hende, men hun fik sig dog selv til at tro, at hun var glad over det. Heller ikke havde hun siden den tid seet et glimt af ham. Derude paa Vik havde hun efter sin sygdom blot spadseret i haven, og til byen var de først flyttet iforgaars.

Konsulinden vidste imidlertid lidt bedre besked, [118] fire breve fra Agathon til Helga havde hun i den tid aabnet, læst og kastet paa ilden.

Det forfærdelige, lidenskabelige mandfolk! Man kan jo blive ganske bange ved at læse hans himmelstormende udgydelser! tænkte konsulinden. Konsulen vilde ogsaa læse dem, men konsulinden affærdigede ham kort.

«Nei, den slags breve har du ikke godt af at læse, Gjertz.»

– Helga var blevet daarlig og maatte ligge lidt paa sofaen, saa de kom sent afsted til kirken.

«Lad denne dag, o Gud, vor Gud,
For dem velsignet blive!»

[k114](#).

bruste det hen under kirkehvelvingen i den tætpakkede kirke, da konsulen med Helga under armen gik op over kirkens midtgang. Alle vendte sig og saa paa dem, byens rigeste mand, den fine, graahaarede konsul, og hans unge datter med den røde, alvorlige mund.

«Det er kurante varer, det,» hviskede den tykke købmand Levorsen til sin sidemand i kirkestolen. Denne forstod ikke hans mening og lagde øret nærmere til.

«Kurante varer kalder jeg det, som gaar fort,» hviskede købmand Levorsen, «og den der,» med et nik bortover til Helga, «beholder de nok ikke længe.»

Helga sad oppe i den øverste stol ved alteret og klemte de sortbehandskede hænder om sin fløielssalmebog. Aa Gud, hun forstod sig ikke paa [\[119\]](#) sig selv; at hun ikke kunde glemme de ord fra Agathon: En trofast ven – en trofast ven!

Og saa igjen: Gud, hjælp mig – Gud, hjælp mig! Jeg vil ikke tænke paa det nu – ikke tænke paa det – ikke se op – bare holde Gud fast! –

«Engang de ud fra fædrebo
Skal om i verden vanke».

[k115](#)

Der stod Agathon lige foran hende. Det var blot et eneste sekund, men hun saa hans røde og hvide ansigt, de sorte moustacher og de sortbrune øine rettet lige paa sig.

Saa begyndte det igjen: Jeg vil ikke – jeg vil ikke! Hjælp mig, Gud! Nei, hun vilde tænke paa pastor Sveum; hvad var det nu, han havde sagt; at altsammen her var intet mod de evigheders evighed, vi snart gik ind i, – og ikke se op en eneste gang vilde hun gjøre, bare folde hænderne og se ned.

Der kom lidt efter lidt en stille fred over hende. Gud hjalp hende nok, hun følte det, og Agathon maatte gjerne staa der, og saa havde hun jo pastor Sveum at holde sig til.

Det var en lang kirketjeneste, overhøring og løftets aflæggelse^{k116} Luften var kvalm^{k117} og ophedet i den overfyldte kirke. Folk gik ud og ind og kløv op paa stolene for bedre at se.

«Saa giv nu da Gud dit hjerte og mig din haand!» Helga kastede et straalende varmt blik paa provsten, der modtog løftet. Ja, ja, hun vilde elske Gud over alle ting, – hvad brydde hun sig nu om verden mere!

[120] Kirketjenesten var over. Det var som en gjenfødelse at komme fra kirkens hede, kvalme luft ud i den klare oktoberdag. De kjørte hjem gennem byens gader, der var tætpakkede af mennesker. Alle vendte sig efter den unge, smukke konfirmand.

«Hvad dog en saadan konfirmationshandling tager paa en moder!» sukkede konsulinden, «faderen forstaar det ikke, barnet selv er endnu for ungt, men det er moderen, moderen, der lider og føler!»

Konsulen saa bekymret, skyldbevist ud – kanske han ikke havde følt nok i kirken – og hjalp sin brusende frue ud af vognen.

Gjesterne var samlet til den store souper i de smukke selskabsværelser. Det var ikke den løsslupne stemning som sidste gang, der var fest hos konsul Gjertz ved Bolettes forlovelsesselskab. Den alvorlige, unge konfirmand og de to prestemænd, provsten og pastor Sveum, i sine hvide slips, lagde noget visst dæmpet religiøst over det hele.

Provsten havde holdt en varm, følt tale for den unge, der nu traadte ud i livet, og den var drukket i champagne i dyb taushed. Helga havde ikke faaet drikke med pastor Sveum, hun gik med sit champagneglas i haanden for at lede ham op.

«Vil De drikke med mig, hr. pastor? Nei, champagne maa De tage.»

«Jeg har aldrig smagt champagne, frøken.» Han saa undskyldende paa hende.

Helga saa forbauset ud. Tænk, aldrig smagt champagne!

[121] «Har De aldrig været i selskab da?» spurgte hun.

«Nei, næsten ikke.» Han saa atter ud, som han bad om undskyldning for noget, han havde undladt at gjøre – «ialfald aldrig i et selskab som dette.»

Pastor Sveum var blevet blodrød. «Lad mig fortælle Dem lidt om mig selv,» sagde han hurtigt, ligesom for at komme over det. «De aner ikke de forhold, jeg er

opvokset under. Født i en husmandsstue opunder fjeldet – savnet, lidt og sultet mig frem. Mine forældre lever endnu, de er gamle, slitne af livet. Min mor –» bevægelsen overmandede ham, han kunde ikke sige mere, men det forekom Helga, at det var ham en lettelse at faa sagt det.

«Jeg er fortvilet, naar jeg er mellem dannede mennesker som nu iaften,» fortsatte han endnu hurtigere, «jeg ved jo ikke, hvorledes Dere spiser, jeg ved ikke, hvorledes Dere drikker, ved ikke, hvad Dere siger til hinanden, jeg –»

Hvor Helga havde ondt af ham, aa, saa usigelig ondt! «Ja – men, saa har De det bedste af alt,» sagde hun stille, «De har fred med Gud og bryder Dem ikke om noget i denne verden.»¹²⁵

«Nei, nei, – det vil sige – jo –.»

Pastor Sveum var dog iaften endnu mere generet, end han pleier, tænkte Helga, nu kunde han jo ikke engang tale med hende. Og saa at faderen kunde le af ham. Aldrig, aldrig kunde hun gjøre det.

Da pastor Sveum om aftenen sagde farvel, ^[122] rakte han hende med det samme ligesom lidt generet et brev, skrevet udenpaa til hende selv. Det forbausede hende, han havde jo alt lykønsket hende med dagen og sendt hende kort tilogmed.

Da hun om aftenen kom op paa sit værelse og fik anledning til at læse det, fandt hun til sin grænseløse forbauselse, at det var et frierbrev.

XVIII.

Tænkte han ogsaa paa det?

Tænkte alle mennesker da bare paa det? Her skrev han i brevet, at det, siden han første gang saa hende, havde været hans varmeste ønske og inderligste bøn at vinde hende. Og hun, som havde troet, at pastor Sveum blot tænkte paa Gud og himmelen. Dumpede der saadan friere ned paa alle unge piger, uden at de vidste noget af det, mon? For dette havde hun ikke anet med sin fjerneste tanke.

Til at begynde med var Helgas forbauselse saa stor, at det end ikke faldt hende ind at tænke paa, enten hun vilde have ham eller ikke. Det varede en stund, før det slog hende, at dette dog fordrede et svar.

Mon han var noget indtaget i hende? Han havde jo ikke gjort kur som Greve og Agathon havde gjort. Han havde jo aldrig seet paa hende – noget særdeles da – og aldrig trykket hende i haanden – og aldrig sagt et eneste ord.

[124] Helga var aldeles forvildet. Hun maatte læse brevet om igjen. Jo, det var et virkeligt frierbrev. Og med engang slog det hende, at saaledes skulde kjærligheden være. Saadan ren og høi, man skulde bare tale alvorlig med hinanden om alle dybe, store ting, saaledes som hun og Sveum havde gjort, og ikke holde saadan støi og være saa forfærdelig, forfærdelig glad i hinanden, som hun og Agathon havde været, eller som hun havde været i Greve.

Nei, hun vilde ikke tænke paa Agathon og Greve mere. Pastor Sveum var meget bedre end begge de to tilsammen. Men gifte sig med ham, ligesom papa og mama, og ligge paa ét værelse, – nei – det var jo aldeles umuligt.

Nei, hun maatte sige til ham, at det gjorde hende ondt, hvis hun skuffede ham, men gifte sig vilde hun aldrig gjøre. Hun skulde jo reise til Jerusalem og blive sygepleierske.

Men maaske han da blev usigelig fortvilet, og han, som havde havt det saa leit alle sine dage og boet i en husmandshytte og sultet og lidt. Helga syntes, hun saa hans

mørke, vemodige øine og den dybe fold i hans pande. Den rynke har han faaet af bare fortvilelse, tænkte Helga.

Gud, hvor hun havde medlidenhed med ham! Tænk, han havde aldrig i sit liv været i selskab. Og tænk, han turde ikke forsyne sig med konfekt, før hun havde gjort det, bare for at se, hvorledes hun bar sig ad. Helga begyndte næsten at græde: Den snilde, snilde Sveum, hvor han lider ved alle saadanne smaating! Skulde hun nu sige til ham, [125] at hun ikke kunde gifte sig med ham, saa fortvilede han vel aldeles.

Nei, Helga følte, at hun ikke kunde sige det, – umulig.

Kanske det ogsaa var godt for hende, om hun blev pastor Sveums kone, at det var Guds bestemmelse med hende. For det maatte da være trygt at have ham ved siden af sig bestandig og kunne spørge ham om alle religiøse ting, som hun selv ikke forstod. Og han kunde hjælpe hende og lede hende paa ret vei, naar hun feilede, – han, som var saa god og kjærlig.

Jo, Helga Gjertz troede næsten, hun fik sige ja. Der kom nok en tanke paa Agathon, men Helga skjøv den bort. Nei, nei, den kjærlighed var syndig og sanselig; hun var jo ikke fornøiet, uden at Agathon kyssede hende bestandig, og nu stod jo ogsaa Anna Eriksens døde skygge mellem dem.

Nei, nei, nei!

Nei, det var vist alligevel det bedste for hende, om hun giftede sig med pastor Sveum. Alle unge piger skulde jo gifte sig, saa hun maatte vel ogsaa gjøre det en dag, og da kjendte hun ingen, som var saa tryg at være sammen med som han. Men de vilde aldrig kysse hinanden; det er jeg viss paa, han heller ikke bryder sig om, tænkte Helga; og to soveværelser, naar vi bliver gifte, vil vi have. Men papa og mama, hvad vil de sige?

Mama vilde maaske synes om det, for hun likte, at hun talte med pastor Sveum. Men papa vilde le [126] af ham. Tænk, at papa kunde le af den gudfrygtige pastor Sveum! For en skam af papa at gjøre det, tænkte Helga.

Hun gik i to dage og spekulerede paa dette. Sad med haanden under kind eller bed i sin pegefinger og grundede.

Hun skulde straks reise til udlandet til en pension for unge damer. Hvor godt vilde det da ikke være for hende at faa breve fra ham, som kunde retlede hende og gjøre

hende tryk paa frelsens vei. Jo, hun maatte have ham at henvende sig til nu for at kunne være rolig.

De sad ved frokostbordet i den rummelige, egepanelede spisestue med de store malerier rundt væggene. Hun havde tænkt at sige det til forældrene idag, forsøgte gang paa gang, men det var, som ordene ikke vilde frem. Men hun havde skrevet til pastor Sveum, at han skulde komme denne formiddag, og det maatte siges.

«Papa og mama,» begyndte hun lavt.

De saa begge overrasket op, konsulen med serviet under hagen og æg i skjegget.

«Jeg skal gifte mig med pastor Sveum.»

Konsulen og konsulindens udtryk var hver for sig et billede, værd at skue.

«Det skulde jeg, pinedød, sagt, at det tog den ende med gudeligheden,» brast det tilslut ud af konsulen.

«Peder,» sagde konsulinden strengt; derpaa henvendt til Helga: «Men barn, taler du over dig?»

[127] «Han friede til mig om aftenen konfirmationsdagen.»

«Det, det kalder jeg» – konsulinden ledte efter ord – «jeg kalder det blasfemi,» fortsatte hun høitideligt, «at fri til en ung pige paa den alvorlige dag.»

«Det er en trompeter^{k118} af en fyr,» sagde konsulen afgjørende.

«Han er saa snild, og jeg har saa ondt af ham,» sagde Helga sagte.

«Ha, ha, det var ogsaa en grund til at gifte sig med en mand,» lo konsulen.

Saa begyndte Helga at græde, og al diskussion blev for øieblikket lagt tilside.

«Bare der alligevel ikke bliver alvor af dette,» sagde konsulinden senere til sin mand.

«Ja, men gifte sig med en mand, fordi hun har ondt af ham –»

«Du forstaar ikke en ung piges hjerte,» sagde konsulinden ophøiet, «det er netop medlidenheden, det at ofre sig for én, som ofte er en meget vigtig faktor i den sag. Det skulde undre mig, om ikke netop Helga er af den slags –.»

XIX.

Konsulinden var oprørt. «Kan de da ikke lade barnet i fred, skal vi nu have en saadan historie om igjen, som den isommer. Helga, mit barn, hvorledes kunde du nu falde paa dette?»

«Ja, jeg tænkte slet ikke paa det, jeg, mama, forresten er dette anderledes. Sveum og jeg er bare glad i hinanden paa en ideal maade.»

«Puh,» sagde konsulen bag sin avis.

«Og han er jo en bondesøn fra de simpleste lag, han vil støde din fine sans de hundred gange om dagen.»

«Nei, mama; en, der elsker Gud, kommer aldrig til at støde mig mere.»

Nok en sterk kremten bag avisen. Denne historie vil jeg aldeles ikke lægge mig op i, tænkte konsulen, for kjender jeg Andrea ret, blir det galt, hvad jeg saa gjør. Har Helga sat sig fore, at hun vil have ham, bliver det vel historier og ubehageligheder, hvis hun ikke faar ham; lad det gaa sin skjæve gang.

[129] Her var ikke tid til lang parlamenteren. [k119](#) Pastoren ventedes om en time. Konsulinden tog Helga for sig selv i det inderste kabinet. Hun likte ikke de lyder, konsulen udstødte bag sin avis.

Derinde gav hun sig først til at tale om Helgas udsigter.

«Med dit udseende, Helga, og din faders navn og formue i baghaand, er det ikke formeget at sige, at du kan gjøre det briljanteste parti. Og saa kaster du dig saaledes bort. Hvad har du seet af verden? Hvem har du seet af herrer, der kunde fængsle dig? En smaabylaps og en bondeprest. Helga, din egen moder beder dig betænke dig.»

«Aa, mama, tror du, jeg bryder mig om verden mere, det frister mig ikke; nei, jeg har lovet Gud at leve for ham.»

«Ja, men naar du saa gifter dig.»

«Ja, det er jo netop det, Sveum skal hjælpe mig med.»

«Og saa det gyselige navn: Fru Sveum.»

«Mama, at du kan tænke paa saadanne smaating.»

«Jeg tænker paa *alt*,» sagde konsulinden afgjørende, «stort og smaat; tænk at begrave dig oppe i Nordland f. eks, i et elendigt kald, under et fjeld.»

«Ja, og saa leve for Guds rige, det maatte være herligt.»

Barnet er jo forhekset, tænkte konsulinden, at vi nu ogsaa skulde faa den prest ind i huset; at ikke gamle provsten var hjemme hin gang.

[130] «Kjære Helga, vær nu fornuftig; du kan jo godt være saa religiøs, du vil, og du ved, det ogsaa er min stræben» – konsulinden saa værdig ud – «om du ikke netop gaar hen og kaster dig bort til den pastor.»

Nei, saa græd Helga igjen, og konsulinden vendte sine øine mod loftsdekorationerne.

«Du er mig en gaade, barn; hvad er det, denne pastor skal hjælpe dig med, siger du.»

«Med at blive salig, mama.»

«Det bliver vi alle – alle, som vil det,» rettede hun sig.

Helgas øienlaag var røde og opsvulmede af graad. Og alle veninderne, som troede, at det skulde være saa deiligt, ligesom en henrykkelse, at blive forlovet! Jo, det var en deilig henrykkelse, tænkte Helga.

«Mine nerver skjælver,» sagde konsulinden, «vi har jo manden her om et øieblik.»

Under samtalen med moderen var Helga blevet aldeles sikker i sin sag. Papa og mama kunde hun ikke støtte sig til; Sveum var den, hun trængte i sin dyre salighedssag.

«Mama, jeg gaar fortabt, faar jeg ikke pastor Sveum.»

Saa gav konsulinden sig. «Tag ham, bare tag ham, det er mig en grænseløs sorg, men *det* er jo ligegyldigt, og jeg er aldeles ikke sikker paa, om ikke din fader tager sin død af dette, jeg dør ialfald.»

Det blev tilslut bestemt saaledes, at der ingen ^[131] offentlig forlovelse skulde finde sted før om to aar, naar Helga kom tilbage fra udlandet. Konsulinden vilde helst ogsaa forbyde al korrespondance, hvad Helga dog ikke vilde gaa ind paa.

«Jeg maa jo netop have hans breve at støtte mig til, mama.»

«Kan du ikke støtte dig til mine breve da, barn.»

«Nei, du er ikke saadan, som jeg trænger det, mama.»

«Ak Gud, dette tager min sidste kraft og mine sidste nerver.»

Pastor Sveum var kommet og befandt sig inde i altanværelset. Helga hørte, han var kommet og gik derind uden nogensomhelst uro eller hjerteklap. Pastor Sveum stod urørlig midt ⁿ²⁶ paa gulvet og stirrede gjennem altandøren op i skyerne.

«Helga, vil du virkelig?»

«Ja.»

«Herre Gud, dette er næsten formeget», sagde Sveum overvældet, «jeg er saa glad.» Han tog hende om livet og vilde kysse hende, men Helga trak sig lynsnart tilbage.

«Nei,» sagde hun hastigt, «nei, jeg liker Dem ikke paa den maade.»

«Hvorledes, liker du mig ikke?»

«Nei, ikke saaledes; jeg liker bare Deres – din sjæl, og det gjør vel du ogsaa med mig.»

Sveum saa temmelig forvildet ud: «Ja, men du vil jo forlove dig med mig, Helga?»

«Ja, det vil jeg, men ikke paa den maade, jeg er ræd det, jeg vil det ikke.»

^[132] Pastor Sveum var saa overrasket, at han i øieblikket intet svar kunde give. Men da han følte sig saa grænseløst taknemmelig, fordi hun vilde være hans forlovede i navnet ialfald, fandt han sig stille i det.

«Jeg var bange, du skulde tro, det var dine penge, jeg tænkte paa,» sagde han tilslut frygtsomt.

«Mine penge,» sagde Helga overrasket. Nei, det havde dog ikke et sekund faldt hende ind. At nogen i det hele kunde tænke paa penge var hende en gaade. Hun hørte aldrig tale om penge i sit hjem, og havde igunden aldrig gjort sig videre tanker om, at hun formodedes at have flere penge end andre.

Konsulinden var til at begynde med overordentlig nedladende ligeoverfor pastoren, da hun med halvlukkede øine sagde:

«Den mindst mulige korrespondance, hr. pastor.»

Sveumⁿ²⁷ sad der generet med sine store hænder. «Nei, naar De ønsker det saa,» den sørgmodige rynke i hans pande blev dybere.

Helga sad ikke ved hans side den hele tid, men helt paa en anden kant af værelset. Han talte ikke, uden naar konsulinden henvendte sig til ham.

Konsulen havde ikke villet være tilstede, men havde taget sig en lang ridetur.

«Jeg taaler, pinedød, ikke at se paa det,» sagde han til sin frue.

Det generede Helga, at Sveum sad der saa taus. Hun sagde et par ord og forsøgte at faa ham paa glid.

[133] Nei, det glap øieblikkelig.

Hun forsøgte opigjen og opigjen men med samme resultat. Nei, saa holdt hun det ikke ud og gik hen og tog ham paa skulderen:

«Er du ikke frisk, du er saa stille?»

Han saa op paa hende med et grænsesløst taknemmeligt smil. Bare hendes lette berøring, og at hun i det hele kom hen til ham, var ham nok.

Og saa havde hun jo lovet, at hun vilde være hans.

XX.

Helga laa vaagen i sin seng med øinene vidtaabne, stirrende du i mørket.

Jo, det var det bedste for hende dette, hun følte sig tryk ved at være Sveums forlovede; ikke noget af alt det oprivende, som da hun var forlovet med Agathon. Den ene dag havde jo Agathon og hun elsket hinanden saa grænsesløst, men naar han saa den næste dag ikke kjærtegnede hende saa meget som dagen før, troede hun straks, at han ikke elskede hende mere, saa blev hun fortvilet og surmulede. Og saa blev han fortvilet. Det var aldrig ro, enten høit oppe i skyerne eller dybt nede i afgrunden.

Og aldrig en tanke paa Gud den hele tid.

Nei, dette var bedre, aa, saa usigelig bedre. Nei, hun kunde aldrig slippe Sveum mere.

Men hvor leit, at han snakker saa lidet, og han, som dog har saa mange dybe tanker. Og gid han vilde pudse sine tænder; ja, jeg kysser ham nu aldrig alligevel.

[135] Hun havde ikke været ude at spadserere alene, siden de igjen flyttede til byen. Hun havde været bange for at møde Agathon. Men saa den sidste aften før hendes afreise til udlandet maatte hun ud og sige farvel til Sofie Carlsen, hendes gamle barndomsveninde, der var syg og holdt sig inde. Hun havde ikke gaaet mange skridt fra huset, før der var nogen, som indhentede hende. Han maatte have passet hende op.

Det var Agathon.

«Saa du skræmte mig,» sagde hun uvilkaarlig.

«Som jeg har ventet paa dig,» sagde han, «staaet herudenfor aften efter aften. Helga, hvorfor har du ikke svaret paa mine breve?»

«Breve,» sagde Helga overrasket, «jeg har ingen breve faaet.»

Agathon plystrede en lang, forstaaelsesfuld melodi.

«Helga, du er jo min pige alligevel; for du mente da ikke noget med det brev, du skrev, Helga?»

«Jo.»

«Hvad, – hvad mener du, er vi ikke forlovet mere, Helga?»

«Nei, nei, Gud er vred paa os. Vi var skyld i hendes død, som dræbte sig.»

«For noget tøv, – det gale menneske.»

«Jo, jeg tror det, og man skal ikke handle mod sin samvittighed, siger –.» Hun holdt paa at sige pastor Sveum, men hun tog sig i det.

Han næsten tvang hende til at tage veien opover ^[136] mod kirkegaarden, hvor de gik mere ugeneret. Havtaagen laa tæt over byen helt herop til kirken mellem de store lønnetrær. Veien var vaad og klissen af de nedfaldne, gule blade. Borte ved gjerdet var det lange, visne græs dyngvaadt af taagen.

«Jeg er næsten gal, saa elsker jeg dig.»

Hun blev staaende med ryggen mod kirkegaardsgjerdet, han lige klods foran hende.

«Jeg har dit løfte, Helga,» sagde han næsten truende.

«Jeg er ræd dig; nei rør mig ikke, jeg vil ikke.»

«Hvad mener du?»

«Jeg, – jeg er forlovet med en anden.»

«Forlovet med en anden?»

«Ja.»

«Hvem med, – med hvem, siger jeg?»

«Det har jeg ikke lov at sige endda.»

«Du skal sige det, – med hvem?»

«Med pastor Sveum.»

«Ha, ha, ha» – han svingede sig rundt paa hælen – «ha, ha, ja undskyld jeg ler, Helga, velbekomme dig, ha, ha, det er en nydelig elsker, du der har faaet.»

«Jeg vil ikke elske saadan, [n28](#) som du mener mere.»

«Puh, du kjender ikke dig selv, naar du snakker saadan; men ved du, hvad du er, du er en hjerteløs kokette, det er du det. Var det ikke dig, som trak mig til dig kanske, negt om du kan, Helga.»

[137] Hun lagde albuerne paa kirkegaardsgjerdet og begyndte at græde. Hvorledes var alt dette kommet. Det var ikke længere siden end ifjor sommer, før Greve kom til byen, da vidste hun ikke noget om, at alt dette fandtes i verden.

«Jeg beder Gud tilgive mig,» hulkede hun.

«Aa, den gudeligheden varer vel ikke længe,» sagde Agathon brutalt; «men [n29](#) hvad staar jeg her og spilder ord efter; farvel, du vordende fru Sveum, velbekomme dig den glæde!»

Han gik fort opover.

«Jeg vil jo bare gjøre det, som er rigtigt,» jamrede hun, – – «men indi mig vil jeg elske, jeg ogsaa, grænsesløst vil jeg elske.» [n30](#)

Hun græd sine unge, hede taarer.

Den næste morgen reiste Helga Gjertz til et tysk pensionat for at være borte i to hele aar.

Noter og kommentarer

[n1](#). *Nyt Tidsskrift* (1882–1887) ble utgitt av Ernst Sars og Olaf Skavlan. At «En Lærer» ikke ble trykt der, kan også ha noe å gjøre med at *Nyt Tidsskrift* gikk inn i 1887 og først kom i gang igjen noen år senere, fra 1892 til 1895.

[n2](#). *Tilskueren* (1884–1939) var et dansk månedsskrift for litteratur, kunst, samfunnsspørsmål og vitenskap, som i forlengelse av brødrene Brandes' tidsskrift *Det nittende Aarhundrede. Maanedskrift for Litteratur og Kritik* fra 1870-årene representerte en progressiv linje i samfunnsdebatten.

[n3](#). Foredraget ble referert i *Dagbladet* 10. mai 1914 («Dikken Zwiłgmeyers eftermæle», usign.).

[n4](#). Interessant nok tenker hun også: «Og gid han vilde pudse sine tænder; ja, jeg kysser ham nu aldrig alligevel.» Problemet med manglende tannpuss dukker også opp i Dikken Zwiłgmeyers siste voksenroman *Thekla* (1908), der hovedpersonen Thekla, som fra små kår er adoptert inn i en borgerlig familie, gifter seg med en mann fra arbeiderklassen og irriterer seg over at han ikke pusser tennene. Han bruker tannbørsten hun har gitt ham til å pusse støvlene sine! Tannbørsten var opprinnelig et overklassefenomen og kom først i vanlig bruk her til lands på begynnelsen av 1900-tallet.

[n5](#). Flere opplysninger om Dikken Zwiłgmeyers bakgrunn finnes i min monografi om Dikken Zwiłgmeyer (se litteraturlisten).

[n6](#). Opplysning fra Grethe Schøning f. Zwiłgmeyer i brev til meg datert 15. august 1977.

[n7](#). Opplysning fra Kari Skjønberg i brev til meg, datert 12. mars 1978.

[n8](#). En referanse til Lukas' evangelium, 17, 2: «Det var bedre for ham, om der var hængt en Kværnsten om hans Hals, og han var kastet i Havet, end at han skulde forføre een af disse smaa.» og til Markus' evangelium 9, 42: «Og den som forfører een af disse smaa som tror paa mig, for ham var det bedre, om der var hængt en Kværnsten om hans Hals, og han var kastet i Havet.»

[n9](#). Forargete anmeldelser av *Ungt sind* er ikke funnet, men Sigrid Undset kan henvise til private kommentarer.

[n10](#). kvinte,] *rettet fra*: kvinte (*trykkfeil*)

[n11](#). dere] *rettet fra*: Dere (*trykkfeil*)

[n12](#). Øieblikket] *rettet fra*: øieblikket (*trykkfeil*)

- [n13.](#) helst.] *rettet fra:* helst (*trykkfeil*)
- [n14.](#) byen.] *rettet fra:* byen (*trykkfeil*)
- [n15.](#) «han] *rettet fra:* han (*trykkfeil*)
- [n16.](#) solen.] *rettet fra:* solen (*trykkfeil*)
- [n17.](#) Dette] *rettet fra:* «Dette (*trykkfeil*)
- [n18.](#) alligevel!] *rettet fra:* alligevell (*trykkfeil*)
- [n19.](#) «nei] *rettet fra:* nei (*trykkfeil*)
- [n20.](#) hoppede] *rettet fra:* hopnede (*trykkfeil*)
- [n21.](#) luft.»] *rettet fra:* luft. (*trykkfeil*)
- [n22.](#) hjelp.] *rettet fra:* hjelp.» (*trykkfeil*)
- [n23.](#) æreløs,] *rettet fra:* æreløs,» (*trykkfeil*)
- [n24.](#) dere] *rettet fra:* Dere (*trykkfeil*)
- [n25.](#) verden.»] *rettet fra:* verden. (*trykkfeil*)
- [n26.](#) midt] *rettet fra:* mid (*trykkfeil*)
- [n27.](#) Sveum] *rettet fra:* «Sveum (*trykkfeil*)
- [n28.](#) saadan] *rettet fra:* saaden (*trykkfeil*)
- [n29.](#) «men] *rettet fra:* men (*trykkfeil*)
- [n30.](#) elske.»] *rettet fra:* elske. (*trykkfeil*)
- [k1.](#) andenlærer] Rangordningen var: bestyrer, annenlærer (nestkommanderende), tredjelærer
- [k2.](#) middelskole] et nivå i skoleverket som ble innført i lov om høyere allmennskoler av 1869. Det var en seksårig skolegang som kunne velges etter den treårig allmueskolen. Ordningen erstattet realskoler og borgerskoler, som gikk over til å bli middelskoler. Da den syvårige folkeskolen ble innført i 1889, ble middelskolen en fireårig skole, hvor elevene kunne begynne etter avsluttet 5. klasse på folkeskolen, og slik kvalifisere seg for gymnaset, examen artium og et videre akademisk løp. Middelskolen var delt i to linjer: latinlinje og engelsklinje. Etter middelskolen kunne man fortsette med treårig gymnas, som ga adgang til høyere studier. I 1930-årene ble middelskolen erstattet av ny realskole og gymnas. Jenter fikk adgang til middelskolen midt på 1870-tallet, til gymnaset først fra 1882. Dette var betalingskoler, som altså henvendte seg til borgerklassen.
- [k3.](#) sammenknødt] sammenknadd, firskåren
- [k4.](#) indgrodde] dyptsittende
- [k5.](#) figurfrak] innsvinget frakk, formet etter figuren
- [k6.](#) mor] her: jente (folkelig tiltale)
- [k7.](#) gjøre kur] i eldre språkbruk: beile, gå på frierfotter; her: flørte
- [k8.](#) kandidat] cand. philol.

- [k9.](#) konsul Gjertz] *konsul*: tjenestemann som tar seg av interessene til et land og dets borgere i utlandet. Gjertz var nok såkalt honorær konsul, dvs. konsul uten faste plikter og lønn, altså nærmest en ærestittel.
- [k10.](#) lempfædig] skånsom, forsiktig
- [k11.](#) løierligt] komisk
- [k12.](#) antagelige] sosialt akseptable
- [k13.](#) vammelt] vemmelig, ekkelt
- [k14.](#) krislede] kilte
- [k15.](#) Apollo-mund] Apollo (lat.) eller Apollon (gr.) er i gresk og romersk mytologi en av de mest betydningsfulle av de olympiske guder (for bl.a. kunst, sang og litteratur) og fremstilles som idealet av en skjeggløs yngling.
- [k16.](#) akkvisition] vinning, fordel
- [k17.](#) soignerede] velpleiet, sirlig
- [k18.](#) den syvende himmel] I dagligtale betyr uttrykket å være i en usedvanlig oppløftet og glad stemning. Forestillingen om at himmelen består av sju gjennomsiktige lag eller sfærer, stammer fra den greske antikken, muligens fra Aristoteles. Den sjuende himmel er gudenes tilholdssted.
- [k19.](#) boutede] *boute*: seile på skrå mot vinden eller krysse mot vinden
- [k20.](#) forbistret] voldsomt
- [k21.](#) altanværelset] værelse med utgang til altan/balkong/terrasse
- [k22.](#) budding] pudding
- [k23.](#) myrt] *myrtus communis*, en liten busk eller potteplante. I gresk mytologi knyttet til kjærlighetsgudinnen Afrodite. Blomstene har siden antikken vært brukt i brudebuketter eller til brudens hårpynt.
- [k24.](#) hestebloomster] sannsynligvis hestehov, *tussilago farfara*
- [k25.](#) karmosinrøde] *karmosinrød*: dyp rødfarge, over mot lilla
- [k26.](#) glasdubber] glassdobb, av lavtysk *doppe*: rundt skall, knapp (pynt, som i øredobb)
- [k27.](#) dansepulver] pulver som strøs på gulvet så det skal bli glatt å danse på
- [k28.](#) strø granbar i gaderne] det var skikk ved dødsfall å strø granbar fra husdøren og ut i gaten til likvognen
- [k29.](#) brusende af atlask og kniplinger] hentydning til kjolen hennes, av atlask (et glatt silkestoff, mye brukt i folderike kjoler) og pyntet med kniplinger (eksklusive blonder)
- [k30.](#) fikserede han] han så konsentrert på
- [k31.](#) jagter] fiskeskøyter
- [k32.](#) forblommede] dunkle
- [k33.](#) kadet] elev ved befalsskole

- [k34](#). Modum] sannsynligvis Modum Bad
- [k35](#). spadserstok med sølvhaandtag] spaserstokken var en pyntegenstand med en viss nytteverdi, brukt av menn fra de høyere samfunnslag
- [k36](#). glimrende] praktfulle
- [k37](#). sin sorte skimmel] en skimlet hest, dvs. med hårlag i to farger
- [k38](#). whiskers] kinnskjegg, bakkenbarter
- [k39](#). jettons] sjetonger, spillepenger, ofte av elfenben
- [k40](#). bon mot] (fr., eg. «godt ord») treffende eller vittig bemerkning
- [k41](#). sovereigns] engelske gullmynter
- [k42](#). Gjertz] det var vanlig den gang at hustruer både omtalte og tiltalte sine ektemenn ved etternavn
- [k43](#). havemand] gartner
- [k44](#). fule] stygge, tverre
- [k45](#). idelige] stadige
- [k46](#). bygsuppe] suppe av byggryn og vann, især brukt som sykemat
- [k47](#). noblesse] overklasse
- [k48](#). smørjagt] lite lasteskip
- [k49](#). passiar] prat, samtale
- [k50](#). støde fiskemad] støte fisk i en morter til fiskefarse
- [k51](#). tarvelige] simple, som vitner om lav sosial status
- [k52](#). parfumerier] kosmetikk, parfymevarer
- [k53](#). der kom han ikke langt] det kom han ingen vei med
- [k54](#). reisedagen min] døden
- [k55](#). kappestrimmelen] en pyntestrimmel som går rundt kanten av hodekappen, brukt av eldre, gifte kvinner
- [k56](#). lintøi] skjorter, nattøy, lommetørklær osv.
- [k57](#). byens familier] dvs. de kondisjonerte familiene
- [k58](#). kridtede] man krittet vinduene hvite mens man var borte, for å hindre solen i å bleke inventaret
- [k59](#). badekur eller et fjeldophold ... sundhed] medlemmer av overklassen tilbrakte ofte deler av ferien på et medisinsk bad eller helsehotell
- [k60](#). hjælp] hushjelp, tjenestepike
- [k61](#). dunstkreds] tåkesky
- [k62](#). forklaring] Erik Pontoppidans *Sandhed til Gudfrygtighed* (1737), forklaring til katekismen, som konfirmantene måtte lære som en del av forberedelsen til konfirmasjonen. Som regel leste de en forkortet utgave, et såkalt *udtog* eller utdrag
- [k63](#). sakristiveien] *sakristiet*: et rom i kirken i tilknytning til koret (hvor alteret står). Dette rommet er brukt til å oppbevare alterbøker, messeklær og hellige kar

og er omkleddnings- og oppholdsrom for presten

[k64](#). Provsten] mellomleder i den norske kirke. Han leder et prosti, dvs. et geografisk avgrenset forvaltningsområde i et bispedømme, og er direkte underlagt biskopen.

[k65](#). nedover benkene, hvor pigerne sad ... den anden side til gutterne] I eldre tid var kjønnene adskilt i kirkerommet. Menn satt på sørsiden og kvinnene på nordsiden.

[k66](#). mudder] bråk

[k67](#). echaufferet] (fr.) varm, het

[k68](#). vanartigt] fordervet, umoralsk

[k69](#). snip] herreskjortene hadde løse snipper som kunne skiftes når de ble skitne

[k70](#). et tarveligt væsen] fra et lavt sosialt sjikt

[k71](#). rene] sedelige, jfr. debatten om én seksualmoral for kvinner og en annen for menn etter Bjørnstjerne Bjørnsons drama *En Handske*, 1883

[k72](#). maskepi] hemmelig forståelse

[k73](#). flanede] lettsindig

[k74](#). centnervegt] *centner*: vektenhet tilsvarende 100 pund eller omkring 45 kg

[k75](#). det sjette bud] «Du skal ikke drive hor». Luthers forklaring: «Vi skal frykte og elske Gud, så vi lever rent og tuktig i ord og gjerning og enhver elsker og ærer sin ektefelle.»

[k76](#). I det første] I begynnelsen

[k77](#). en Jean de France] henvisning til Holbergs komedie *Jean de France* (1722), hvor Holberg harsellerer over unge menn som etter et utenlandsopphold tar med seg hjem fremmede moter osv.

[k78](#). simplex] simpel

[k79](#). landauer] firhjulet, tospent elegant kjøretøy

[k80](#). stang-lorgnet] brilleglass montert på en liten stang, til å holde foran øynene

[k81](#). kontenancen] fatning, selvbeherskelse

[k82](#). retirerede] trakk seg tilbake

[k83](#). brav] kjekk og god

[k84](#). drapfarvede] gråbrun

[k85](#). høkerfamilie] *høker*: en som driver småhandel

[k86](#). overfuse] overhøvle, skjelle ut

[k87](#). fag] gardiner

[k88](#). Jagu sa' jeg smør] uttrykk brukt om at noe ikke svarer til sin karakteristikk; dette tror hun ikke på

[k89](#). vors] (vårs), oss (østlandsdialekt). Madame Smiths språkbruk viser at hun tilhører et lavere sosialt sjikt.

- [k90.](#) affærdigende] avvisende
- [k91.](#) Tøv] vent
- [k92.](#) indolent] dorsk, doven
- [k93.](#) feterede] feirede
- [k94.](#) spradestok] elegant spaserstokk
- [k95.](#) Carmen] Georges Bizets opera *Carmen* fra 1875
- [k96.](#) fant] elendighet, fattigdom
- [k97.](#) forlibelse] forelskelse
- [k98.](#) forlibt] forelsket
- [k99.](#) pestilense] pest
- [k100.](#) Selvmorderen ... forklaringen] Jfr. Pontoppidans *Sandhed til Gudfrygtighed*, Det sjette bud: Du skal ikke slå ihjel, spm. 202: «Maa man da tage Livet af sig selv? Nei, det er at dræbe Legem og Sjel tillige, og lukke Naadens Dør til, saasom Judas, det Fordærvelsens Barn.»
- [k101.](#) exalteret] opprørt
- [k102.](#) det jo ikke nyttede at bede for dem, der var døde] Den protestantiske kirken praktiserer ikke forbønn for de døde, slik den katolske kirken gjør.
- [k103.](#) «Gud er kjærlighed»] Jfr. Johannes' første brev, 4,8: «Den, der ikke elsker, kender ikke Gud, thi Gud er Kærlighed.»
- [k104.](#) «Er din synd som purporet, skal den blive som den hvide sne»] Jfr. Esaias 1,18: «Kommer dog og lader os gaa irette med hverandre, siger Herren; om eders Synder ere som Purpur, skulle de blive hvide som Sne; om de ere røde som Skarlagen, skulle de blive som Uld.»
- [k105.](#) «Synd mod den Helligaand forudsætter ingen anger»] Om man angrer sin synd mot Den hellige ånd, er det ikke lenger en synd. Guds barn synder nok også, men oftest mot sin vilje, for de «vandre efter Aanden, og sigte til Fuldkommenheds Maal», i motsetning til «Verdens og Djevelens Barn», som gleder seg over synd og «vandre saaledes efter Kjødet, hvorfor de skal døe.» (*Sandhed til Gudfrygtighed*, spm. 294 og følgende)
- [k106.](#) man maatte afbede sin synd ogsaa hos menneskene og gjøre godt, hvad man havde forbrudt] Jfr. Pontoppidans forklaring til det 5. bud: «Forlat oss vår skyld som vi forlater våre skyldnere.»
- [k107.](#) sekser] skrue
- [k108.](#) havaneser] sigar
- [k109.](#) minsæl] min sjel, mild banning: sannelig
- [k110.](#) ueffen] dum
- [k111.](#) souper] (avledet av fr.) fint, men lettere aftensmåltid
- [k112.](#) kvalme] tette, uutluftede

[k113](#). «Hvad har jordens fryd og smerte at sige mod de evigheders evighed, vi gaar ind i.»] Ref. til Daniels bok, 7, 18: «men den høieste Hellige skulle faa Riget og have Riget indtil Evighed, ja, indtil Evigheders Evighed.»

[k114](#). «Lad denne dag, o Gud, vor Gud, / For dem velsignet blive!»] Fra Johan Nordahl Bruns salme: «Lad denne Dag, o Herre Gud», nr. 43 i Landstads salmebok. Salmen var mye brukt ved konfirmasjoner.

[k115](#). «Engang de ud fra fædrebo / Skal om i verden vanke»] Starten på siste strofe i Johan Nordahl Bruns salme «Lad denne Dag, o Herre Gud».

[k116](#). overhøring og løftets aflæggelse] Presten eksaminerte konfirmantene for å avgjøre om de hadde de nødvendige kristendomskunnskaper etter Erik Pontoppidans katekismeforklaring *Sandhed til Gudfrygtighed* (1737) eller et *Udtog* (utdrag) av Peder Saxdorff (1771) og senere utdrag. Deretter skulle de gjenta dåpsløftet. Konfirmasjonstvangen ble opphevet i 1912, og fra 1920 ble gjentakelsen av dåpsløftet erstattet med en velsignelse fra Kirkens side.

[k117](#). kvalm] tung

[k118](#). trompeter] klodrian, klossmajor

[k119](#). parlamenteren] diskusjon

Dikken Zwilgmeyers *Ungt sind* er lastet ned gratis fra e-bokportalen Bokselskap. Lesetekst og flere nedlastningsmuligheter m.m. er gratis tilgjengelig på bokselskap.no